

1925

П 76384

X 6162

НОВА КНИГА

N
4-6

ЗМІСТ: С. ПИЛИПЕНКО. На п'ятьох підйомах
шиїл Соцвху. М. НЕЧАЄВ. Українська кооперація й поширення книжки на село. О. ПРОЗОРОВСЬКА. Комплектування робочого ядра в бібліотеці. — Огляди й реферати. — Критична бібліографія. — Видавництва. — На шляху до читача. — Бібліотечне життя. — Книгознавство. Бібліографічна робота. — Друкарська справа. — Література. Наука. Мистецтво. — Хроніка книжки на Україні, в СРСР, за кордоном.

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

ЗМІСТ

<i>С. Пилипенко. На п'ятьох підйомах</i>	1	<i>Ф. Білокришницький. По-за кабінетам</i>	56
<i>В. Арнаутов. Про підручники для шкіл соц-виху</i>	3	<i>З практичн поширення радянської книги</i>	57
<i>М. Нечасев. Українська кооперація й поширення книжки на село</i>	6		
<i>О. Прозоровська. Комплектування робочого ядра в бібліотеці</i>	10	БІБЛОТЕЧНЕ ЖИТТЯ	
ОГЛЯДИ Й РЕФЕРАТИ		<i>Л. А. К. „Книгоношення“ в бібліотечній практиці України</i>	61
<i>О. Дорошкевич. Творчий форматер</i>	13	<i>Л. А. К. Бібліотечні дрібниці: I. Про раціоналізацію реманенту (інвентар)</i>	63
<i>В. Горюхачим. Майстер іронуї</i>	16	<i>В бібліотечному підвідділі Голоуполітосвіти УСРР</i>	65
<i>В. Рижков. Що читати з біології (перший концентр)</i>	17	<i>Во Всенародній бібліотеці України</i>	66
КРИТИЧНА БІБЛОГРАФІЯ		<i>Об'єднання наукових бібліотек м. Харкова</i>	69
Марксизм. Ленінізм. Комунізм. — 19. Соціально-політична література — 21. Радянське право — 24. Економіка — 25. Кооперація — 26. Сільське господарство — 28. Техніка — 33. Світознавство. Природознавство. Краєзнавство. — 34. Антирелігійна пропаганда — 36. Дитяча література — 37. Красне письменство — 38.		<i>По Одесині</i>	70
ВИДАВНИЦТВА		<i>Бібліотеки в Червоній Армії</i>	70
<i>Ю. Войцехівський. Кредитові „ножики“ в книжковій справі</i>	44	<i>Бібліотечна робота за кордоном</i>	70
<i>М. Ясинський. З питань книжкової культури</i>	44	КНИГОЗНАВСТВО. БІБЛОГРАФІЧНА РОБОТА	
<i>Ар. Макогон. Книга нащмен</i>	45	<i>Д. Базіка. Як вести бібліографічну роботу в зв'язку з українізацією бібліотек</i>	71
<i>По видавництвах УСРР</i>	46	<i>Справи бібліографії та книгознавства на Всесоюзній Конференції Голоунаук</i>	72
<i>Видавництва С.Р.С.Р.</i>	50	<i>В Українській Книжковій палаті</i>	73
<i>За кордоном</i>	52	<i>В Укр. Наук. Інституті Книгознавства</i>	73
НА ШЛЯХУ ДО ЧИТАЧА		<i>Бібліограф.-біб. праця С. Г. Наук Комітету України</i>	75
<i>В. Радлов. Розповсюдження укр. літератури й залізничні кіоски</i>	52	<i>Азербайджанська Книжкова палата</i>	76
<i>А. Бурніс. Дайте книгари!</i>	53	<i>За кордоном</i>	76
<i>Л. Безуглий. Справи книгарські</i>	54	ДРУКАРСЬКА СПРАВА	
<i>М. Гаврашівко. Біля книжкового прилавку</i>	55	<i>І. Р. Технічне обличчя української книги</i>	76
		<i>Друкарська справа ДВУ</i>	77
		<i>Стан української поліграф. промисловості</i>	79
		ЛІТЕРАТУРА. НАУКА. МИСТЕЦТВО	
		<i>М. Яловий. Українські рукописи заборонені царською цензурою</i>	79
		<i>Нове в біографії Котляревського</i>	80
		<i>Про літературне нещастяство</i>	80
		<i>Дрібні звістки. За кордоном</i>	81

НОВА КНИГА

[01.02.655](05.4771X.), 1925*

Ч 4—6
1925 Р.

ЖУРНАЛ
КНИЖКОВОЇ ТА БІБЛІОТЕЧНОЇ
СПРАВИ, КРИТИКИ Й БІБЛІОГРАФІЇ

ВИХОДИТЬ ПІД ЗАГАЛЬНИМ КЕРУВАННЯМ ВІДДІЛУ ДРУКУ Ц. К. К. П. (Б.) УКРАЇНИ

НА П'ЯТЬОХ ПІДОЙМАХ

КОЛИ наша промисловість хвалиться, що цього року вже зовсім позбулася боргів і невчасних, запізнілих виплат заробітної плати, то це в найменшій мірі стосується видавничої справи.

Хиба видавництва своїм службовцям не платять? здивується читач.

Службовцям своїм вони платять, а не платять ще одного рахунку заробітної плати — авторського гонорару. Мимо того, що він мізерний, що на нього прожити не можна (чому й не сподівайтесь на добрі книжки — тільки Дон-Кіхоти та забезпечені шанобливі їх писатимуть), — мимо того — він виплачується казна коли і казна як. Видавництва кредитуються в авторів, а це як говорить головна бухгалтерія ДВУ, що їй доводиться витримувати щоденні атаки цих кредиторів — найгірший сорт кредиту.

Так треба це незаконство припинити, — обуриться читач.

Ох, багато чого треба припинити й багато чого завести, а для того насамперед, треба вийти з тої перманентної кризи, що в неї перебуває Держвидав України.

О, перманентна криза? — знов здивується читач: а ваші звіти, де ви хвалитесь ростом продукції, розвитком торгівлі?

Та в тому рості продукції і полягає причина перманентної кризи. Адже уставного капіталу оснiвного ДВУ й досі не має. Замість нього — книжки на складах, а книжка, відомо, на банківське око це є попсований папір, чорта вартий — хиба на оборотки. Коли ж немає оснiвного капіталу, а продукція росте, то як-би не ріс разом і торговельний оборот, ясно, що його ріст іде на 6—9—12 місяців після продукційних витрат, і в результаті, найбільше росте вексельний портфель — той, що в жадній державі не має свого міністерства, але являється найдужчим портфелем з усіх у світі, вирішаючи одним помахом велетенські світові події.

Отож улітку, в сезон, коли „ножиці“ між торговельними прибутками й продукційними видатками розсовуються в видавничій справі найширше, завжди чатувала на ДВУ чергова криза, коли вже ніякі авторські кредити не допомагали.

Була така „невyderжка“ і в цьому році. Кажемо „була“ тому, що вдалося погасити

1
88721 76357

ї, поставивши водночас справу з осівним капіталом в належних інстанціях. Погасили.

Але чи-ж довго воно так триватиме? Коли-ж ДВУ набуде вигляд дійсно господарчої установи й застрахує себе від цих перманентних криз.

Ясно—коли. Тоді, як працюватиме за точним господарчим планом, де ураховані так продукційні можливості, як і можливості реалізації.

Що правда, ДВУ державне видавництво, а значить завжди можуть бути на нього покладені якісь позапланові завдання. Але для них мають бути й позапланові кошти.

Але де взяти осівні кошти щоб сказати: ось той капітал, що на нього спираємося в своїх планах?

Цей капітал має скластися подвійним способом: 1) з певного державного асигнування—того, що мало бути ще тоді, як ДВУ становлено на „господарчий розрахунок“ і 2) з реалізації продукції ДВУ із зарахованням частини реалізованого капіталу в осівний фонд.

І ось тут, треба сказати не хвалючись, надзвичайно втішні, рожеві перспективи стоять перед видавничою справою. П'ять могутніх підойм рухають її і підносять українську книжку на таку височінь, де вона ніколи не була та не дуже й мріяла—гадала.

Перша з цих підойм—та, що ззагалі звершила всю нашу промисловість, склала кампанії експорту, примусила говорити про можливості деякого підвищення заробітної плати, зародила сотні нових проєктів, одно слово—дозволила дихати на повні груди й забути нестатки після посушливого 1921 р. це товариш-урожай.

Для всієї промисловості середній урожай цього року на Україні є момент виграшній, момент, що дозволяє випростатися й вирівняти горби на спині. Але для галузів промисловості, що безпосередньо сполучено з сільським життям товариш-урожай грає, певна річ, особливу роллю.

Без особливого прибільшення можна сказати, що ДВУ що далі ближче стає до сільського життя (до 150 вже назв має „Бібліотека селянина“, до 60 за останнє півріччя видано популярних сільсько-гос-

подарських книжок і т. д.). Тепер можна говорити про те, що книжку для села треба поліпшити так і так, але не можна говорити, що книжки для села немає. Тепер це звучить просто демагогією чи грубим незнанням справи.

Одже дядькові є що і є за що набуту для себе в ДВУ—це перше, з чим ми зустрінемось в-осени 1925 р.

Другою підоймою більш загального значіння є культурний під'йом населення України в наслідок революції, що поставила перед мільйонами нечувані до того питання, не гадані до того завдання, а декілька останніх спокійних років і сякий-такій добробут, можливість існувати матеріально,—дає дещо й для задоволення, так званих, „духовних“ потреб, а серед них і потреби і в книзі.

Для характеристики цього культурного під'йому наведемо такий факт. Заповнювала була газета „Селянська Правда“ своїм передплатникам замість одного числа газети на літній період (12 тижнів) одержувати книжечку (потім у зв'язку з постановою ЦККП(б)У про перехід „Селянської Правди“ на щоденну газету, цей план був залишений). Передплатники щиро відгукнулися на заклик „Селянської Правди“ й подали силу відповідей, де вимагають таких або інших книжок. Ось зразок такої відповіді:

... Ви повідомляєте, що газета „С.П.“ буде виходити двічі і додатки книжки, так чи добре і які запитуєте. На селі найбільше питань звідки чоловік, земля й все, що бачимо, але не знаємо звідки воно. Зайде дискусія, що все від горючої маси, маси від пороку, а порох звідки? Отут селянин молодий і старий не довго розбирається, а одразу—ніхто про те не скаже, нічого. Також про електрифікацію, як краще буде родити хліб, від дощу, чи від поливання електрикою? Який найкращий чорний пар, бо агрономія ще блуде, скажуть по правді й т. інше.

Одно слово—потурбуйтеся, щоб робітники села, були озброєні знанням. З товариською пошаною С. Шинко.

А ось третя підойма, що господарчим способом уливає серед усіх відомств саме тільки на ДВУ, кардинально змінюючи його продукцію — це українізація.

Яке не обмежене поле діяльності для ДВУ дає українізація — можна навести сотні фактів і різних доказів. Обмежимося одним.

Обслідування органами РСІ стану українізації на весні цього року, торкнулось, між іншим, і бібліотек. Відповідне місце доповіді читається так.

“... Українських книжок по бібліотеках незначна кількість, складає від 0,02% до 13% в кращому випадку (Винниця). Навіть по сільбудах та хатах-читальнях на селі кількість українських книжок незадовольняюча...”

Звідси видно, скільки ще місця треба насичувати українською книжкою.

Четвертою величезною підоймою для інтенсивної роботи ДВУ є розгортання шкільної мережі згідно плану загального навчання.

Цей рік є перший з шости, за які тее загальне навчання ми повинні перевести. Багато не зроблено. Але вже цей рік число учнів трудових шкіл має підвищитися на 472.000 і далі що-року на 500.000 дітей. Це все споживачі книжки, клієнти ДВУ. А професійна освіта? А політична? А...

П'ятою, нарешті, могутньою підоймою розвитку ДВУ є ліквідація непись-

менства, що долучає до споживачів книжки нові, кадри читачів.

Майбутнього року намічено ліквідувати неписьменства 1.746.975 чол.

Нехай не всі ці 1.746.975 чол. будуть читачами й споживачами книжки. Нехай половина з них захоріє на репедив, а з решти — ще половина лишиться читачами тільки газети. Але й то матимемо 436.744 можливих нових читачів радянських брошур, радянських книжок.

Цей фактор теж не треба забувати.

До цих п'яти осівних підойм розвитку ДВУ, що розкривають перед ним широкі обрії, треба було-б долучити ще багато дрібніших факторів (як от задоволення національних потреб в українських колоніях по СРСР, легші зносини з-за кордоном і т. д.) але це надто-б переобтяжило нашу статтю, а ці п'ять підойм усе-ж лишилися-б осівними козирами, що виграють гру.

Особлива прикрість весняної кризи цього року в тому й полягала, що ДВУ стоїть безперечно на порозі доби свого розвитку й матеріального добробуту. Жадна галузь промисловості не вступає в осінній сезон при таких добрих умовах — як книговидавнича справа. Тому й не диво, що криза була швидко ліквідована.

А тепер — на п'ятох могутніх підоймах усе вище й вище шляхом культурної революції, що її заповідав нам товариш Ленін.

С. Пилипенко

ПРО ПІДРУЧНИКИ ДЛЯ ШКІЛ СОЦВИХУ

АНАЛІЗУЮЧИ це питання, треба нагадати, що поточного 1924 — 25 навч. року не могли з'явитись навчальні книги, пристосовані до вимог комплексових програмів, бо останні побачили світ лише в осени 1924 р. Треба було спочатку розповсюдити їх серед учителів, а потім тільки можна було поставити питання про те, щоб утворити відповідну літературу.

Безумовно треба розглядати питання про забезпечення книгами чотирьох молодших

груп школи семирічки окремо від питання про забезпечення навчальними книгами старших груп.

З того часу, як у нас забалакали про комплексовий виклад, стало очевидно, що старі підручники, складені згідно з предметною системою, школі доведеться залишити. Навіть більше, стало питання про повну ліквідацію того гатунку літератури, що складається з підручників. Проте цілком зрозуміло, що комплексова система не тільки

не ворог книги, але незмірно збільшує попит на неї. Комплексова система вимагає від учителя двох річей: по-перше, ув'язки навчальної роботи з пануючим в районі школи виробництвом; по-друге, щоби педагогічний процес виходив не від навчальних „дисциплін“, а від реальних „річей“ або „цілокупних явищ“, як висловлюються педагоги.

У „Підручнику соціального виховання“ дано примірний перелік цих явищ згідно з тим, в якому типовому виробничому оточенні перебуває школа, сільсько-господарському на селі та індустріальному в місті. Найскладніша проблема комплексового викладу полягає в тому, який розподіл має цей матеріал за ступнем його трудности з першого року навчання до сьомого, а також оскільки точно визначено межі спеціального виробничого навантаження програму, що має на увазі (цього не треба забувати) дітей не більше 15 років. Яка частина с.-гос. чи індустріального знання є для цього віку нормальна, — це ще нікому невідомо. В „Підручнику“ це визначено лише приблизно. Інакше кажучи, що нормальну дозу визначено на око. Шкільна практика повинна встановити точніше дозування матеріалу, що школа переробляє його, так саме, як і його характер.

Для цього не може правити ні один із тих підручників, що є. Навряд чи такого підручника міг хто-небудь скласти тепер. Зате можна сказати, який допоміжний літературний матеріал потрібний тепер учителю. Потрібні серії книжок про сільське господарство та промисловість у найпопулярнішому викладі. В цих книжках повинно бути для учителя елементи фізики, хемії та біології в практичному прикладанні їх до сільського господарства та промисловості, для дітей — опис конкретних явищ життя, що їх оточує: на селі — пояснення урядження хати з описом позитивних і негативних боків її (розуміння про кубатуру, світову площу, вентиляцію, вогнетривалість і т. и.), далі повинно дати оцінку господарських селянських будівель: хлівів, курників, льохів і т. и., опис та оцінка сільсько-господарського знаряддя: сохи, плуга,

букоря, трактора, косарки і т. и., опис порід робочого, молочного та м'ясного скоту й як доглядати його; потрібно низки книжок про с.-г. культури, польові та городні; про шкідників та боротьбу з ними; про кооперативи в справі обробки та збуту с.-г. сировини й т. и. Все це треба викладати в дуже популярній, пристосованій до дітей, формі.

Безперечно, що такі книжечки й коли їх буде написано з розумінням справи та без „води“, вони матимуть велике розповсюдження також і серед широких шарів селянства, якого, наочно, це переконає в тім, що в школі вчать тому самому, що цікавить також і кожного дорослого селянина.

Поряд з книжками прикладного характеру, треба дати до рук школяра також книжки „соціально-економічного мінімуму“. До цього належать не тільки брошури про питання політ.-економії та історії революційної боротьби, але й популярні нариси з історії матеріальної культури (еволюції знарядів праці та ин.), а також художньої літератури. Останню повинно давати низкою книжок, що відбивають в художній творчості окремі фази економічного розвитку.

Проте зрозуміло, що все це хоча й чергове завдання, але здійснення його є праця майбутнього, оскільки „Підручник соціального виховання“ вийшов з друку, як ми раніш казали, лише пізніше тому, й авторські сили ще не розколихалися.

В той-же час стає питання: коли-б довелось випустити в світ достатню кількість зазначеної раніш популярної літератури, чи можливо було-б у школі обійтися без оснiвної „книги для читання“ („читанки“), що в ній дається дітям загальну орієнтацію в світові, що їх оточує? На це питання доводиться поки, що відповідати негативно. Наша школа (и-т. наш учитель) ще деякий час буде ставити попит на букваря та читанку, що йдуть за цим, принаймні, для перших чотирьох клас. Характер цих читанок визначають ті самі комплексові програми, що про них згадувалося раніш. Читанки для молодших клас по-

винні бути невеликою енциклопедією прикладного природознавства, сіль.-гос. для села та індустріального для міста. Коли вдало підібрано матеріал (малюнки, статті) то така книжка комплексового знання може стати цінна не лише для дітей (виробниче виховання), але одночасно й для дорослого населення, особливо для селян. (Проблема міської книжки значно складніше). Тут селянин повинен найти наукове пояснення найзвичайніших явищ, з якими він стикається в процесі с.-г. праці й що вони залишаються нез'ясовані протягом віків. Може слід би прикласти в цих книгах комплексового знання форму питань і відповідей, як форму, що найлучше інтригує читача. Само собою, що ця форма читанки може мати лише обмежене прикладання. Складені за комплексовою методою читанки повинні мати елементи арифметики, що необхідна для аналізу явищ, які вивчають діти і що з ними вона зв'язана. Безумовно, що весь цей матеріал утилітарного характеру повинно дати в живій формі і розкласти за ступнем трудности від 1 до 4 року.

Велика помилка думати, що наче-б то зникає потреба в літературно-художньому матеріалі і взагалі, художньому вихованні дітей. Думати так—значить не розбиратись в оснiвних елементах культури, що серед них художня творчість завжди займала й надалі буде займати одно з головніших місць. Читанки для дітей школи чотирьохлітки (однаково—для села чи для міста) повинні обов'язково передбачати цю обставину. Різниця в порівнянні з старими читанками й полягає в підході до оцінки та добору художнього матеріалу. Оснiвний принцип добору, взагалі, всього матеріалу для читанки є принцип виробництва. Старі шкільні читанки та як-найрідшими винятками (напр., книга для читання Х. Алчевського—для робітників, читанка „Наш друг“ бар. Корфа для початкової школи), одбирали матеріали за естетичною ознакою. Звідцiля ідiлiчні описи красот природи заповнювали шкільні читанки. Другий принцип старої читанки був

принцип патріотичного виховання. Величезна заслуга революційно-педагогічної думки є встановлення виробничого принципу добирати матеріал. Отже, художня література повинна скоритися цьому закону. Що до цього, то читанки, що вийшли до цього часу, не зовсім задовольняють. Проте вони становлять величезний крок наперед від типу старої шкільної читанки. Тепер треба йти далі й дати школяреві книгу з художнім елементом, пристосованим до комплексового навчання та виробничого принципу будівництва педагогічного процесу.

Нарешті, треба підкреслити двома речами ще один елемент нової читанки—комуністичний дитячий рух. Він нерозривно сплітається як з виробничими, так і з художньо-літературними елементами читанки, розташовуючись ступнево за роками навчання. В спробах, що відбивають у шкільних книгах комуністичний дитячий рух, які до цього часу зроблені, на жаль, його представлено ізолювано від решти матеріалу. А проте ясно, що комуністичне виховання є, насамперед, виховання виробниче. Найшкідливіша утопія уявляти собі комуністичний дитячий рух, як спеціальне наволікання на дітей словесного матеріалу. Цієї небезпеки треба уникнути,—і в читанках елементи КДР повинно щільно сплести з елементами виробництва. Молодий Ленінець, насамперед, учиться з найбільшою допитливістю придивлятися до явищ природи, шукаючи в них розгадки процесів соціально-економічного та політичного буття; він уважно вивчає процеси виробництва тому, що він краще за інших розуміє значіння виробничого фронту в будівництві комунізму й т. и.

Отже, справа тут не в мовному „обробленні“ юних ленінців, а в усталенні зв'язку їхнього руху з виробничими інтересами робітничої класи та селянства С. Р. С. Р.

Такі ґрунтовні риси оснiвної навчальної книги для чотирьохрічки. Про другі навчальні книги для тієї-ж самої чотирьохрічки треба казати окремо.

В. Арнаутів

УКРАЇНСЬКА КООПЕРАЦІЯ Й ПОШИРЕННЯ КНИЖКИ НА СЕЛО

ПИТАННЯ як поширювати книжку на село не сходиться зі шпальт газет і журналів. Але ми гадаємо, що вже наспів час перейти від загальних міркувань до конкретних заходів у цьому напрямкові. Наші досягнення тут невеликі, і це свідчить про наявність чималих перешкод на цій ділянці.

В чому-ж вони полягають?

По-перше, найбільша до останнього часу перешкода, була відсутність придатної для села ціною й викладом літератури. Ця перешкода погано зникає, й тепер утворюється можливість працювати на селі навіть з наявним асортиментом книжок.

По-друге, культурний рівень села низький, і це робить попит на книжку незначним, а торгівлю книжками — малозисковною. Цеб-то виторг від продажу книжок не окупає собою утримання сільської книгарні (утримання помешкання, персоналу, витрати на транспорт і т. и.).

По-третє, з цієї-ж причини, поширювати книгу на село треба методами активно-культурної праці, до чого нездатні місцеві робітники, без відповідних звичок та керівництва.

По-четверте, повільний обіг книги, віддаленість села від окружних книжкових баз, в зв'язку з незручністю транспорту та слабким зв'язком села з окружними центрами, стають на заваді дальнішому розвитку сільської книготорговлі при умові короткотермінового кредитування. Бо платежі надходять раніше, ніж буде розпродано значну частину взятих книжок. Маючи на увазі неможливість книготорговій справі утворювати капітали з власних прибутків, а також відсутність власних капіталів у організацій, що змогли-б узяти за продаж книжок, слід визнати, що єдина порада тут може бути довготермінове кредитування на книги різними видавництвами, і окремі пільги на

Редакція погоджується не з усіма твердженнями автора — одного з керівників кооперативної книготорговлі. У наближчих числах „Нової Книги“ редакція дасть місце статті, базуючій докладно висвітлити важливе питання про ролі низового й центрального книготорговельного апарату кооперації.

початкове облагодження книгарні.

По-п'яте, нез'ясованість сільського попиту на книгу по різних райо-

нах та в різних галузях разом з загально-несприятливою кон'юктурою книготорговлі на селі, робить неможливою купівлю книг для сільської книгарні за твердий рахунок.

Отже, цілком зрозуміло, що до роботи з книгою на селі голіруч не підійде. Тут замало добробажання, потрібний апарат, що зміг-би реально здійснити це завдання.

КООПЕРАЦІЯ Й КНИГОТОРГОВЛЯ

За такий апарат, очевидно, може бути лише кооперація. Вона зв'язана тисяччю ниток з населенням району, і має готовий торговельний апарат із громадською та інструкторською контролею-керівництвом; вона має господарчі та ідеологічні центри в особі районних та центральних спілок, що реально здійснюють зв'язок міста з селом. Отже, кооперація наймогутніший провідник книжки на село, як у напрямку культурно-освітньої праці з книжкою (постачання шкільних бібліотек і таке інше), як і в напрямку організації книготорговельних осередків, які мають надто велике значіння. Є думка, що кооперація має незначну ролу в продажу книжок. Але на прикладі України ми бачимо інше.

ДОСЯГНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ

Українська кооперація поширює книгу на село двома шляхами: а) в напрямку культурно-освітньому, б) в напрямку торговельному.

1923—24 року брали книгу в 7 відділах Книгоспілки 948 кооперативів; в 9 райспілках—762 кооперативи, ц-т. 75% загальної кількості кооперативів, об'єднаних цими спілками. Разом—1700 кооперативів. Беручи до уваги, що минулого року провадили

операції з книжками не 9 спілок, а 36, і зменшуючи % купівлі кооперативів з 75% на 20%, — ми матимемо, принаймні, ще 800 кооперативів, що купують книжки в райспілках. Отже, маємо щось 2.500 кооперативів, що провадять операції з книжками, ц.-т., приблизно 40% загальної кількості споживчих кооперативів. Це підтверджує факт, що райспілки в своїй книгарській справі орієнтуються виключно на сільську периферію. На жаль, облік операцій з книгами по багатьох кооперативних організаціях не провадиться окремо від іншого краму, а це позбавляє можливості дати повну й точну картину по всіх спілках.

ТОРГОВЕЛЬНА МЕРЕЖА НА 1/X 24 РОКУ

Книгарська мережа Української кооперації складалась на 1/X 24 р. з 12 торговельних підприємств книгоспілки, 46 підприємств райспілок, 24 робкоопів, 14 інших кооперативів, разом — 96 торговельних одиниць. По-за цим на селі функціонували книжкові яток обслуговані Книгоспілкою, в 4-філійх — 254, та по 23 спілках (неточні дані) — 288; разом зареєстровано 542 книжкових яток, що охоплює не більше $\frac{2}{3}$ загальної кількості яток.

ТОРГОВЕЛЬНІ ОПЕРАЦІЇ З КНИГОЮ НА СЕЛІ

Пересічно кооператив купував протягом року на 50—200 карб.; книжкові ятки — більше: 50—650 карб. на рік в різних районах.

Книгоспілка продала книжок за 1923—24 роки на суму — 789.169 крб. 52 коп. нетто. З них кооперативним організаціям — 61%, культурно-освітнім — 22%, видавництвам — 9,4%, роздрібний продаж — 7,6%.

Взявши до уваги, що того року Книгоспілка не охопила всіх райспілок, і вони купували книжки й по інших організаціях, так за найкромнішими підрахунками сума продажу книг нето через кооперативний апарат складає по-над 1,5 мільйони карб. бруто.

Слід відзначити, що в зв'язку зі зміною статуту Книгоспілки, коли наслідком осінніх реформ минулого року, вона була перетво-

рена на центральну кооперативну книгарську та видавничу спілку, що об'єднує кооперативні організації всіх гатунків та ступнів в операціях з книгою, помічається великий зріст членів — кооперативів 1-го ступня.

Приміром, на 1/X 24 р. за членів книгоспілки були 56 організацій, з-поміж них початкових кооперативів — 1 міськ. Є. С. Т (на 20/II — 25 р. членів Книгоспілки вже — 129, з них сільських кооперативів — 51, робкоопів — 19, міскест — 3. Де далі число членів збільшується) на 20/V 1925 р. книгоспілка має 154 члени, з них 90 початкових кооперативів (з них 65 на селі).

Таким чином, не перебільшуючи досягнення, проте, доведеться визнати, що Українська кооперація має певне місце в книготорговельній системі, як організація, що переважно поширює книжку на село.

ОРГАНІЗАЦІЙНА ПРАЦЯ КНИГОСПІЛКИ В СПРАВІ ПОШИРЕННЯ КНИЖКИ НА СЕЛО

Організація книготорговельної справи на селі вимагає: а) чималої попередньої організаційної роботи, б) безпосереднього струкутування праці на місцях.

А це вимагає значних витрат і великих організаційних зусиль, і тому ми бачимо, що ніяка інша книгарська організація, крім кооперації, не взялась до цієї справи. Нам відоме ефективне поширення на село різного мотлоху своєї й чужої продукції скомплектованого в так звані "бібліотечки" без жадної думки про користність цих бібліотечок на селі. Найбільше "відзначилась" в цьому напрямкові "Новая деревня".

А кооперація ставить ці операції з книгою, як частину своєї культурно-господарчої роботи, яка хоч і не дає зразу ефективних наслідків, проте далеко важливіша в справі поширення книги на село.

Робота в цьому напрямкові провадиться і в центрі й на місцях. Зокрема, робота Книгоспілки в справі поширення книги на село виявилась от у чому:

1) Широка пропаганда кооперативної книгарської справи. З метою повідомити

широкі кооперативні кола про завдання операцій з книгою та умови цієї праці, книгоспілка видала кілька листівок, відозв, агітаційну брошуру Агуфа „Книгу на село“, низку гасел про торгівлю книгами й 2 плакати про завдання в цій справі кооперативу.

2) Інструктування праці райспілок та початкової кооперації з книжкою та підготування робітників.

Цілковитий брак громадсько-підготовлених робітників-книгарів примусив Книгоспілку звернути найбільшу увагу на інструкторське обслуговування райспілок, які провадять операції з книгами, надто, в справі поширення книги на село та організації торгівлі книгами. Інструктори систематично відвідують райспілки, і це дає позитивні наслідки. Інструктування праці на селі провадиться інструкторським апаратом Книгоспілки, а також інструкторами райспілок. Крім того, розробляється інструкції в центрі, готуються до друку порадики кооперативної книготоргівлі, провадиться курси книготорговельної справи по кооперативних технікумах, втягаються до роботи оргвідділи райспілок, які ще не торгують книжками.

З метою підготувати книгарів, а також підвищити кваліфікацію наявних кооперативних робітників у цій галузі, Книгоспілка улаштує з 24 червня б.р. 3-х тижневі курси в Харкові.

При Книгоспілці існує також практикум для кооперативних робітників, що бажають удосконалитися в книготорговельній справі.

ДОСВІДНО-ЗРАЗКОВА ПРАЦЯ

Поруч з широким втяганням кооперативних організацій у книготорговельну справу — по деяких районах, зокрема в Сумах, Книгоспілка переводить досвідно-зразкову працю поглибленого типу. Книгарні при кооперативах відкриваються тут лише після старанного підготовчого оброблення відповідного району. Насамперед виїздить пересувна виставка з яскравими плакатами та гаслами (таких виставок протягом осені було 19), з'ясовуються можливості праці, добирається персонал, пророблюються питання організації й техніки праці, встано-

влюється зв'язок із установами, й лише тоді відкривається книгарня при кооперативі. Кожна ятка (їх зараз 20) провадить облік всіх проданих книг і облік покупувачів за відповідними питаннями та розділами. Ятка завжди буває під безпосереднім доглядом зав. філією. Тут широко використовуються книгоноші. На 20/II 25 р. їх працювало 45. По закінченні сезону, досвід з Сумської округою дасть багатий матеріал для міркувань про дальніші шляхи праці з книгою на селі.

ОБЛІК ПРАЦІ

Ми не маємо до цього часу обліку праці з книгою. Це слаба сторона кооперативної торгівлі книгами. Звітодавство прищеплюється туго. Книгоспілка розсилає бланки за свій кошт, але далеко не всі кооперативи провадять окремий облік торгівлі книгами. В сільські кооперативи Книгоспілка розіслала через райспілки анкети про роботу з книгою за минулий рік.

Поруч з організаційною роботою, книгоспілка виробила умови відпуску книг, що стимулюють роботу райспілок з селом, з одного боку, й дають можливість сільському кооперативові провадити торгівлю книгами, не вкладаючи власних коштів — з другого.

Райспілкам Книгоспілка видає 2% бонус за відпуск книг сільським книжковим яткам, а також довготермінові кредити для організації книжкових яток на селі, додаючи до умови зобов'язання про відкриття певної кількості книжкових яток.

Сільським яткам Книгоспілка дає книги для початкового обладнання в кредит на 6 місяців з правом перемінити книги, що не знайшли збуту в даному районі, на інші.

Таким чином, провадючи інтенсивну організаційно-інструкторську роботу в справі постачання сільської торгівлі книгами, Книгоспілка, поруч з цим, усуває перешкоди матеріального характеру, що стоять перед початковими кооперативами.

Лише всі ці заходи в цілому дають деякі, тимчасом ще скромні, наслідки в справі поширення книги на село. Матеріали, що їх Книгоспілка має в своїй розпорядженні,

дають підставу сподіватися, що до майбутнього навчального сезону ці наслідки значно зростуть.

Кажучи про роботу української кооперації з книгою, неможна не відзначити моментів несприятливих для цієї роботи.

Інші видавництва дивилися на Книгоспілку, як на свого конкурента, а не помічника в справі поширення його продукції; подібне трапляється й на місцях.

Кооперації доводиться переборювати не лише економічні, побутові перешкоди в своїй праці, а й перешкоди суто-адміністративного характеру, що не в'яжуться з загальною визначною думкою про роллю кооперації в справі торгівлі книгами. В таких умовах кооперація, що до того ж переживає тепер фінансову скруту, навряд чи зможе широко розгорнути торговельні операції книжками.

ВИСНОВКИ

Серйозна, не спекулятивна торгівля книгами на селі не рентабельна й вимагає великої організаційної праці, а це, в свою чергу — чималих коштів.

Цілком зрозуміло, що широко розвернути свою діяльність в цьому напрямкові своїми силами Книгоспілка не спроможна. Кооперативні організації так само не зможуть віддати на це свої кошти. Хоч організаційні можливості для кооперації в справі поширення книги на село досить значні, отже треба твердо встановити, що кооперації слід дати можливість провадити роботу з книгою на селі.

Зокрема 1) видавництва мусять дати кооперативним організаціям, які що-й-но розпочинають торгувати книгами, довготермінові кредити на початкове обладнання книгарні книгами, а також дати право обмінювати не продані книжки в напрямку праці з селом.

2) Досвід минулого року показав, що без серйозної організаційно-інструкторської допомоги з боку кооперативних центрів і без загальної ув'язки торговельних операцій

книжками з загальною роботою кооперації раціонально поставити торгівлю книжками немає можливості. Отже, треба відмовитися від будь-яких конкурентських міркувань, що примушують видавництва обминати кооперативні центри й шукати безпосереднього зв'язку з низовою кооперацією. Ця витівка може дати тимчасовий зовнішній ефект, але вона передчасно засуджена на невдачу, бо видавництва не можуть підтримувати організаційного зв'язку з периферією й обмежують своє завдання максимальним відпуском книг на село, не турбуючись надалі про їхню долю.

Вся робота організації кооперативної сільської торгівлі книжками повинна, як загальне правило, переводитися через центральні кооперативні організації і в першу чергу, через Книгоспілку.

Неодмінно треба утворити такі умови, щоб Книгоспілка, а через неї й середня кооперація, могла відпускати книжку на село на таких умовах, як і видавництво.

Найнебезпечніше було-б знищити, в інтересах того чи іншого видавництва, кооперативний апарат торгівлі книжками на Україні, що його з такими труднощами й напруженням створила Книгоспілка.

3) Кооперативна торгівля книжками повинна мати цілковиту можливість торговельних операцій з підручниками, цим оснiвним книжковим крамом на селі, а не одержувати їх від видавництва тоді, як ринок уже насичений через видавничий апарат, або не купувати їх на стороні.

4) Треба взяти твердий курс на усунення будь-яких перешкод і перепон, що їх і до цього дня ставлять кооперативній торгівлі книжками на місцях в розріз з політикою центра в цьому питанні.

Що-ж до організаційної праці, яка лягає на кооперацію взагалі й на кооперативні центри зокрема, так її, при наявності зазначених умов, кооперація зможе розвинути досить широко і в потрібній мірі.

М. Печаяєв

КОМПЛЕКТУВАННЯ РОБОЧОГО ЯДРА В БІБЛІОТЕЦІ

БІБЛІОТЕКА в усі періоди свого існування, відбувала на кожному складі стан культури та ідеологію суспільства в етапах його економічного розвитку. Бібліотека ніколи не була аполітична через те, що оснiвне знаряддя її виробництва — книга виявляла завжди світогляд й ідеали пануючої класи й бібліотека, не проводячи ніякої активної освітньої роботи, самим добором книг, робила величезний вплив на формування громадської думки читача. Самодержавство чудово зважало значіння книжкового складу, як чинника, що впливає на читача: з бібліотеки викидалася література, що могла б спричинитись до збудження класової самосвідомості трудящих, і бібліотеки, що призначалися обслуговувати робітників та селян, поповнювалися за особливим каталогом книгами, що помагали зміцненню „самодержавства, православ'я та народності“. По чудово впоряджених бібліотеках Західної Європи й Америки через книжковий склад бібліотек вщеплюється у читача отрута буржуазної ідеології й проводиться класова політика буржуазії. Тов. Ратеман, делегат французької партії на конгресі Комінтерну, що одвідав 1-ий бібліотечний з'їзд у РСФРР казав: „у нас нема неписьменних, але у нас уже діти отруюються буржуазною отрутою. Немажадної міської комуні; жадного села, де-б не було бібліотеки; але ні в одній з цих бібліотек робітничі та селянські діти не знаходять такої зброї, якої їм треба для класового звільнення“. Майже теж саме казали й інші делегати конгресу, що одвідали бібліотечний з'їзд.

Жовтнева революція поставила перед радянською бібліотекою оснiвне завдання — утворити з бібліотеки огнище комуністичної освіти трудящих мас, і комплектування бібліотек, як і всі форми й методи праці бібліотеки, треба погоджувати з цим ґрунтовним завданням бібліотек.

Головну увагу при комплектуванні бі-

бліотек, повинно звернути на формування робочого ядра, що за його допомогою бібліотекар міг-би провадити політ-освітню роботу серед читачів. Робоче ядро мусять складати краші, найпопулярніші, що до викладу книги за всіма ґрунтовними питаннями знання та рад. будівництва, за ідеологією ж відповідно й основам марксизму та лєнізму.

В кожній бібліотечі є література, як та, що залишилася від дореволюційного періоду, як і та, що придбана за період існування Радянської Влади; де-що є лише терпиме в бібліотеках, отже такі книги не можна дозволити для формування робочого ядра.

Літературу ідеалістичного та еклєктичного світогляду, що є в бібліотеках, може використати, але лише цілком розвинений читач при поглибленім проробленні питань. Така література повинна складати у великій бібліотечі, поруч з робітничим ядром, особливий книжковий фонд для наукових занять. Твори, напр., М. Михайловського „Що таке прогрес“ (видання „Колос“ 1922 р.) — може бути корисне для ознайомлення з суб'єктивною школою. Твори Маха, Авенаріуса, Богданова (про емпіріомонізм) можна давати читачу, коли він має зформований матеріалістичний світогляд і має змогу засвоїти блискучу критику Леніна в його праці „Матеріалізм та Емпіріокритицизм“. До робочого ядра книг для обслуговування масового читача не вийдуть і класики, як російські, такі чужоземні в повному складі творів, бо вони важкі для розуміння мало підготовленого читача — робітника та селянина, але для читання розвиненого читача, або коли є досвідчений бібліотекар марксист, що міг-би освітити твори марксистською критикою, класики становлять дорогий матеріал для вивчення різних періодів економічного розвитку. Книжковий ризик завалений романами так оригінальними, як перекладеними, що не мають в собі шкідливого

напрямку, через що не підлягають виділенню з бібліотеки, але ці романи в багатьох випадках не тільки не являють собою щось цінне для розвитку читача, але своєю міщанською психологією зтверджують й зміцнюють старий буржуазний побут. Такі твори не тільки не слід заводити в робоче ядро книг, але бібліотекарі не повинні гаятися за такими новинками, не ознайомившись попередньо з рецензіями, щоб не витратити коштів бібліотеки на придбання старого мотлоху, під новими назвами. Робоче ядро книг своїм складом буде різне в залежності від масштабу бібліотечної праці, від соціального й професійного складу та ступня підготування читачів, що їх обслуговує бібліотека, а тому можна дати лише ґрунтовні принципи комплектування, а не твердий зразковий список робочого ядра для всіх типів бібліотек. Виробнича література, що допомагає піднести продукційність праці, повинна зайняти значне місце при комплектуванні робочого ядра.

В сільській бібліотеці не менш $\frac{1}{3}$ всього книжкового складу повинно припадати на сільсько-господарську літературу, та на книги по питанням землеустрою, сільсько-господарської кооперації, податкової політики, й с.-г. законодавств; в робітничій бібліотеці виробниче-прикладні знання повинні також займати значний відсоток з перевагою книг з техніки того виробництва, що в ньому працюють робітники, яких обслуговує бібліотека. Література в справі природознавства є неодмінна в робітничому ядрі так сільської, як і робітничої бібліотеки, бо вона дає неодмінні відомості селянину й робітнику для розуміння процесів, що проходять в с.-господарстві та в інших виробництвах, а науковим з'ясуванням явищ природи — природознавство допомагає знищувати релігійний дурман і править за основу підставу при виробленні матеріалістичного світогляду. В залежності від типу бібліотек відділ „Природознавства“ може бути предоставлений від найпопулярнішої книжки для масового читача в невеликій робітничій та сільській бібліотеці до книги важчої змістом й викладом, — але в робочому ядрі не повинно бути книг в справі

природознавству з найменшими паростами віталізму.

До відділу суспільнознавства входить велика кількість питань з галузів знання та радянськ. будівництва: варіації робочого ядра будуть відрізнятися в залежності від типу бібліотек, — так, в невеликій сільській бібліотеці повинні бути для звичайного селянина найпопулярніші книжки політграмоти та рад. будівництва; з історії та революційного руху на Україні та Росії такі популярні книжки як: Горбаня, М. — „Як кріпаки боролися за волю з панством“, „Гайдамаччина“, Яворського „Коротка історія України“, Стеклова, Ю., „Степан Халтурін“, Шаховицького, Ф., „Розстріл Ленських робітників“, Горького, М., „9 січня“, Яновської, Є., „Чому ми святкуємо Червоний Жовтень“, Ріда, Дж., — „Десять днів, що сколихнули світ“ (в популярному викладі для селян Воробьова). Значне місце треба дати літературі про Леніна, його життя та діяльність, про те, як він ставився до селянського питання. Для провідного складу радянської суспільності і для підготовленішого читача на селі у відділі суспільнознавства та історії можуть бути книги на складніші теми й порівняно важчі викладом, як, напр., Покровський, М., „Історія Росії“, Яворський „Революція на Україні в її головніших етапах“; з історії РКП. — Зінов'єва, з Ленінізму — Сталіна, Керженцева й т. и. Майже з усіх питань суспільнознавства є праці Леніна й тому в кожному відділі суспільнознавства треба мати праці в оригіналі що вони є, або в популярному викладі, так напр.: Ленін, М. „Основи Марксизму“, Ленін, М. „Про кооперацію“, Ленін, М. „Селянство та комуністична партія“, Ярославського, Ленін, М. „Статті й промови в справі профруху й т. и.

Склад робочого ядра робітничої бібліотеки буде відрізнятися від сільської, більшим відсотком в справі книг профруху та пропації й антирелігійної пропаганди. В художній літературі для масовика так в робітничій, як і в сільській бібліотеці, повинні бути невеликі оповідання, мальовничі викладом і фабулою як, напр.: Коцюбинського, М. „Кат.“ „Він іде“, Франка, І.

„До світла“, Хвильового, М. „Кіт у чоботях“, Неверова, А. „Марія більшовичка“, Салтикова-Щедрина, М. „Миша й Ваня“ і т. и. Читачу розвиненому можна дати Коцюбинського в повному зборі його творів, Хвильового, дати збірник Плугу, Гарту, Лебединського, Сейфуліну, „Джimmy Гігінс“, та „Сто відсотків“ — Сінклера й т. и.

При доборі книг з художньої літератури треба керуватися тим, щоби в них не захищалися положення, що чужі для нашої ідеології та рад. будівництва, а щоби вщеплювалися та зміцнювалися елементи нового побуту; треба ще додати, що художню літературу можна використати для ознайомлення читача невідготовленого до читання серйозніших книг, — з історією революційного руху і тому в бібліотеці так робітничій, як і сільській, бажані такі книги, як Степняка-Кравчинського — „Андрій Кожухів“, Серафимовича — „На прісні“, „Залізний потік“, Билика — „До широкого шляху“ та „На чорній смузі“ (на жаль не перекладене українською мовою), Поліщука — „Дума про Бармашиху“, „Ленін“ і т. и.

Художня література може служити і меті антирелігійної пропаганди для зви-

чайного селянина й робітника, коли в ній нема елементів, що грубо ображають читача, який ще не занедбав релігійних забобонів. Такі книжки, як Серафимовича „Помолився“ (Піп чи агроном), Пайвиранти „Матвій з Голодної Горки“, Вересаєва — „В степу“, можуть цілком служити для зазначеної мети. В бібліотеках великого масштабу так губерніяльних, як і окружних, може бути також виділене робоче ядро, що, звичайно, буде містити в собі велику кількість книг і важчих викладом, для обслуговування підготовлених читачів; робоче ядро такої бібліотеки буде складатись з частини, призначеної для масовика, та частини більш розвиненого читача, але якість робочого ядра в ідеологічному відношенні повинна бути однаково витримана. Кожна бібліотека насамперед повинна фіксувати свою увагу й кошти на формування робочого ядра, що за допомогою його виробляється читач марксист-ленінець ідеологією.

Бібліотека, як провідник ленінізму, не тільки повинна поширювати твори Леніна, але й формувати свій книжковий склад з книг, що допомагають зміцненню ленінізму.

О. Прозоровська

ОГЛЯДИ РЕЦЕНЗІЙ

ТВОРЧИЙ ФОРВАТЕР

ЖУРНАЛ „ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ“ У 1924 РОКІ

1

КОЛИ в квітні 1923 р. вийшла перша книга великого громадсько-наукового й літературно-політичного місячника „Червоний Шлях“, то її широко прийняли всі живі культурні сили України, які своє життя сполучили з революцією й свою діяльність скерували на базі революції. Бо всі чудово розуміли, що груба книжка журналу — то є символ могутнього культурного піднесення, то є об'єктивна ознака духовного відродження, переплавленого в огні революції й громадянської боротьби. І що величезну громадсько-політичну й культурну роль „Червоний Шлях“ виконував неухально, з місяця в місяць, уже самим фактом свого появлення й незалежно від ділової ваги тієї чи іншої чергової книги. Коло журналу об'єдналися, кажучи словами редакційної декларації в ч. 1, „ті митці українського слова, публіцисти, громадські діячі й популяризатори науки, ті читачі, котрі хочуть і здатні йти по червоному шляху радянського культурного будівництва“.

Так проминули два роки, роки напруженої, постійної роботи всього журнального колективу — редакторів, авторів, читачів, — і повстає тепер питання: чи не час-би підбити підсумки в роботі журналу? Чи не варто-б відзначити свої досягнення й чесно показати свої помилки, щоб на них помилкам учитися? Думаю, що такий час саме тепер настав: „Червоний Шлях“ відбув перший повний рік свого існування, остаточно вийшовши з стадії перманентної організації. Правда, оцінюючи перейдене, ми мусимо пам'ятати, що оцінюємо свою власну роботу, свої досягнення, оскільки більше чи менше від нашої спільної участі залежав конкретний тип журналу.

І перше, на цьому доводиться звернути увагу, коли оцінювати минуле, — це невчасність виходу книги. Журнал „Червоний Шлях“ з щомісячником перетворився на альманах, що виходить „в міру нагромадження матеріалу“, як колись колиднісі „омігбуки“ в напрямку з Києва на Житомир. За 12 місяців вийшло фактично 8 книг, з них чотири повні (1 — 2, 4 — 5, 8 — 9, 11 — 12); остання подвійна книга за листопад — грудень появилась в продажі лише на початку лютого 25-го року. Думаю, що й редакція не заперечуватиме проти такої уваги: журнал-бо не тільки розгубить своїх постійних читачів, що повинні виявляти гострий інтерес до періодичної книги на певний термін її появлення, але й вселить певне невдоволення з боку постійного автора, може — найінтимнішого автора. Але уникнути цього — не так-то легко сучасному журналові.

Звідси характерна для „ЧШ“ друга риса: журнал уневе чач живе випадковим, принятим матеріалом. Дозвольте вжити тут звичайного статистичного засобу, яким у свій час дотенно користувався К. Чуков-

ський. На обкладинці останнього числа „ЧШ“ позначено 122 постійні співробітники журналу (чомусь цей список, не зважаючи на помилки й недорозуміння, совісно передруковується з книги — чи не за стереотипом?). З цих

122 відомих діячів літератури й науки взяли участь в річничкові: в відділі красного письменства — 19 на 71 (тоб-то 26,7%), в відділі бібліографії — 12 на 81 (до 15%), в інших відділах, дуже нечисленних статтями, цей відсоток трохи збільшується. Особливо прикро вражає ця неперобірливість і випадковість в авторах і, (врешті), в матеріалі що до бібліографії, де з 81 критиків, що брали участь у цьому відділі, лише 25 друкувалися, більше як один раз, тоб-то 69% авторів рецензій критичних рецензій надавали свій матеріал щалком випадково, принятим, не будучи а-ніяк не зв'язаними з поглядами редакції.

Правда, ця авторська „масовість“ „ЧШ“ є ніби-то й одним із безпосередніх його завдань. „ЧШ“ — бо мусив у своїй роботі об'єднати й старих, випробованих діячів українського мистецтва, „свідомих завдань часу“, як і ті робітники й селянську молодь, що саме тепер виступає на кін культурної праці, загострює свої здібності й вимагає собі певного впливу, певного мисля. Я боюсь, щоб мене не зрозуміли так, ніби я вимагав дати сторінки журналу тільки під творчі „старих, випробованих“. Це було-б з мого боку колопальною короткозорістю, бо акурат у „ЧШ“ повинні зустрічатися вже визнані митці з передовою талановитою молоддю, повинні обмінюватися своїм досвідом і умінями, повинні одні одного взаємно доповнювати й корегувати. Молодь (а серед неї вже виявилися безперечно талановиті, яскраво-свіжі люди) має вірне чуття революційної сучасності, вірне й чітке знання реального села, заводу (що часто втратили старіші), але вона часто не має технічної влучки й не знає, як саме перетворити свої враження, багаті враження в твір художній. А це, власне, найголовніше: без художності немає діли журналу. Одержіть демагогія українського „напоствства“ не може дати цієї художності тим з молодих, хто її принципово відкидає, хто нею нехтує, і тим самим, звичайно, за демагогії губить людей, в основі здібних, в основі корисних. Тому зустріч „випробованих“ з „молодими“ в певних ідеологічних межах на сторінках „ЧШ“ не тільки обов'язкову користь матиме, але й спричиниться до загального піднесення української літератури.

Отже я рішуче за молодь, за нове, молоде, свіже, яке дійсно твердим кроком вступає в нашу літературу. Майбутнє нашої літератури тільки щалком залежить від цієї молоді, творчої селянської (переражано) письменників, що від стигматизації селубуду чи робкулубу повинні переходити до вищих шалів мистецької творчості. Але ж я гадаю, що таким молодим студійним, місце в журналі тільки в першому відділі, відділі красного письменства, де вони повинні знайти широкую

мистецьку трибуну, з якої б промовляли до робітничої й селянської аудиторії. Що до таких відділів, як соціально-економічний, критичний, бібліографічний, то тут повинно подавати директивний матеріал, який безпосередньо підбивав би настрій й погляди редакції.

От з такими загальними поглядами дозволяє й приступити до розгляду конкретного матеріалу в нашому річнику.

II

Недавно в московській „Правді“ (ч. 40) тов. Варецький умістив статтю — „О нашей линии в художественной литературе и о пролетарских писателях“, де одною з першорядних вимог сучасної хвилі вважає організацію марксистськи-вириманої літературної критики. Коли це пишеться для Росії, де все-ж таки критикують: Луначарський, Троцький, Воронський, Лебедев-Полянский, Полозский, Коган, Правдухин (я не кажу вже про тих, хто не критикує, а йтрює), то в нас ця вимога мусить бути осисною, центральною. У нас немає критики, яка могла б соціологічно-вірно освітити динаміку нашого літературного процесу, яка могла б допомогти недовісаченому авторам хоросшими, товарицькими порадами. В критикі (так званій „критичній“) панує або децеха публіцистика або історично-літературний академізм. Це найприкріше позначилося й на постановці критично-біографічного відділу в „ЧПШ“. Але, крім „об'єктивних причин“, є щось і своє, специфічне, є невміння відшукати автора, зацікавити його, заінтригувати. І ось результати, сумні результати в галузі, що повинна б ідеологічно скеровувати всю нашу сучасну літературу (тому ми з цього відділу й розпочинаємо свій огляд).

Перед віз у критикі „ЧПШ“ за минулий рік М. Догенко — він умістив три статті: „Імпресіоністичний ліризм у сучасній українській прозі“ (ч. 1—2), „Трагедія неспотрібної трагічності“ (ч. 4—5) і „Жовтнева лірика“ (ч. 10) (крім цікавих бібліографічних заміток). Вихідний факт критичної ідеології Догенко — то бажання поєднати соціологічний бік художнього твору з формальним, бажання примирити дві стихії в одній життєвій функції — літературному творі. Але цей факт у Догенко нечіткий, неясний, і більше він схильняється до бік абстрактного формалізму, а ніж „космічного“, широкого, єдиного соціологізму. Або це хитання перетворюється на безпринципність, формальну оієктивність, як це сталося з останньою статтею — „Жовтнева лірика“, де після оригінального й гостро-важливого огляду перед-революційного минулого маємо якийсь холодний, дерев'яний академізм що до сучасного. Бо це бажання далеко не моністичне — критик бачить не один осніний, а три рівнорядні „годовні фактори“: 1) соціально-економічну ситуацію, 2) людську психіку (і реакцію на швидкі зміни першого фактору) і 3) форму художніх творів („ЧПШ“, ч. 1—2, с. 167). Звичайно, це з марксистського погляду цілкомна „гресь“, і тому можна вважати Догенко прихильником критичного імпресіонізму на формальній основі, з де-яким пристосуванням літератури до загальних процесів соціології. Певна річ, це не завжди Догенговим статтям було цікавими, і навіть їхня часткова парадоксальність і гіперболізм (як у статті про В. Підмогильного) загострюють увагу середнього читача. Можна галати вже тепер, що в критикі, а не в поезії знайде Догенко свій життєвий шлях.

Що говорили про інших авторів? Статті їх такі різноманітні, що з приводу їх можна дискутувати й дискутувати. Можна тут тільки одніати цікаві й живі статті Б. Тивєрця („Спад ліризму в суч. укр. поезії“, ч. 1—2), прогнозу якого поки що виправдується й відносно таких поетів, як Загала, В. Поліщука („Завдання доби“, ч. 7), Бургардта („Співбє з бунтарською душею“, ч. 1—2). Цікаві, культурні

статті проф. Біленького — „Сучасне краще письменство Заходу“ (ч. 3 і 6), але хочеться підкреслити тут розбіжність критичних критеріїв цього тазаовитого вченого, коли, протестуючи за його виступами в півдні бібліографії. Не зупиняючись на де-яких інших статтях, а не мую проминути виступи Ів. Капустяньського — „Поет життєвої динаміки“ і М. Семенка — „Мистецтво, як куля“ (ч. 3 і 1). До поставки питання про застосування лєнінізму на 3-му фронті“ (ч. 11—12). До В. Поліщука ставляться по різному: де-хто, як А. Лейтєс, невідно в ч. 5 „Зелені“, співують йому дифирамби, інші ставлять до питання стримано-критично. Але ніхто не відмовляє В. Поліщукові в потяччому зиснові, в гострій спостережливості, в життєвій динаміці, коли під динамічно розуміти надзвичайне уміння пристосовуватися, навіть підлашуватися до життя. Точніше дискусія лише про характер, напраз, „латос“ його хисту, і не всі-ж мусять визнавати геніяльню ю новітню „Росяду“, що її недавно видав Поліщука під заголовком „Європа на вулкані“. Капустяньський, з сумнісності особистого секретаря, дав нам справжнє „життє“, яке по статті отца нашого, блаженного? Валєрієна, що просто потєрєтє горла стає своїм притягальним примітивізмом. Його стаття повна самозадовєренє (див. напр., с. 237, рядки 18—21 злову), парадокс, нувної риторикі, гімназійного красномовства, і, напраз, одна така його фраза парта тисячі геніяльних виходів: „Через творчість В. Поліщука наша революція стала побутєм. Ії мотиви стали творчими, чого не знає історія народів, за винятком французького“. Словом, через Поліщука наша революція є революцією... Думаю, що й В. Поліщуков не дуже-то сподобався „от єдинокіс похвал“.

Що сказати про статті М. Семенка? Це-ж найнистєша, схоластика, духовно-семинарського типу, на задовок якого-небудь „поверження соціалізма“. Сухі, логічно-математичні викладки, засновані на парадоксах, сукоіна мова й темний зміст — це не додасть і грану слави Семенкові, навіть припустивши, що його біографію писатиме Капустяньський. Одно тільки, проти чого треба рішуче, категорично протєстувати: це надання своїм шотворним візіям марки лєнінізму (в другій статті, ч. 11—12). Треба гостро засудити цю неадекватну спекуляцію ім'ям великого провідника революції. Мені здається, з чотирьох „вимог мистецтва“ (в Семенковій інтерпретації) — конструкції, деструкції, обструкції та екструкції (с. 193—194) — у Семенка найбільше обструкції супроти... лєнінізму. Бо говорити про лєнінізм, не цитуючи Лєніна, не загдуючи його справжніх поглядів на мистецтво (хоча-б тих, де він але футуристич — див. спомини Клєри Цєткіної в ч. 27 за 1924 р. московського журналу „Коммунист“), — хіба це не обструкція супроти лєнінізму? А сучасна, дієво лєнінська політика партії що до літератури — що вона має спільного з цими вервєками міркуваннями Семенка на тему „вервєка — вервєне простєс? І помітите, стаття але без редакційної уваги, як директивна...

Тут-же, в тіа-жє кінці „ЧПШ“ і друга, обструкція супроти лєнінізму: — це стаття Г. Хотєєвича про „Тараса Бульбу“ (опєру): це тільки контрастна малоросійщина в думах і блягаскому стилі. Отже, маючи таку випадковість у критичному відділі „ЧПШ“, з охотою читаєш статті історично-літературного ґули, як М. Пєлєвако — „Шевченко й критика“ (ч. 3 і 4—5), Г. Хотєєвича — „Фєдкович і Шевченко“ (ч. 10), навіть такі, де переважають своїм матеріалі (листи Мирного й Білика, Сквородди, Куліша, то-що). Такі ст роботи не тільки заповнюють пєлєну прогалину в журналі, а й знають читача з культурною історією України, звичайно, і в новому, критичному освітлєнні.

Чи варто говорити про відділі бібліографії, що власне мусить складати якусь увертюру до серйозної

критики? Перед нами 81 ікс, що, між іншим, серед інших своїх турбот, не кидає й «літературної роботи». Тим часом, це робота досконалий ідеологічної нати, і вона повинна провадитися під безпосереднім доглядом і за відповідальності редакції. Неадекватно в свій час одновіддальні російські критики, як Бєлізкий, Добролюбов, Михайловський, самі писали в «Отечественных записках» і «Современнику» навіть найдрібніші критичні рецензії. Але в українській дореволюційній журналістиці цієї традиції немає, і ми всі добре знаємо, що бібліографічний відділ у «Літературно-Науковому Віснику», «Український Хаті», «Раді» складали здебільше мовов для заробітку (2 коп. за рядок) і «проби пера й чорнила». Така ж обов'язальниця і в бібліографії «ЧП», ніколи з великими курйозами: один, напр., учений рецензент, «критикуючи» книгу по історії реверу в Росії, важко кидає, що повстання Чернігів. полку в 1825 р. відбулося на Чернігівщині, коли й менш ученим відомо, що Чернігівський полк був розташований у кол. Василівському повіті. Потім треба рішуче висловитися проти таких, критиків, під записками, як М. Б., М. В., С. Дз.—ко, І. Л., О. Ф., С. П., навіть З (!), і проти псевдонімів, що під ними криються відомі люди, чим самим збавляючи з пантелику читача: Марусик, Соніват, Майдан. Критичну статтю повинен кожний підписати (в солідному журналі, певна річ) своє повне ім'я, щоб автор знав, оскільки він з цим ім'ям повинен рахуватися.

III

Критика повинна спричинитися до розвитку духовної культури, але саму культуру найбільш творить підлітк красені письменства. Аналізуючи цей останній відділ у «ЧП», ми зараз-же спостерігаємо одно: в сучасній літературі цікаво витіснює пануючий новий, революційний письменник. Випадково (але як приємно!) озвучив в поезії Філанський, явила світові свою антично-народницьку фразеологію Христа Алещська (смерть серед галз з обов'язковими «соловейками»...), «натомився від екзотики, від хитро-вигаданих слів» Максим Рильський, все-ж таки прирваний в своїх дотепних і бездоганно-мітих «Чумаках» у чумацьку екзотику. Де-хто з «старих» пробавав себе в прозі (як Чернівецький), але почував себе не так вільно, як Рильський у поезії з його теорією про т. зв. «вільність творчості».

Констатувавши це явище, ми могли-б не горювати з приводу його в поезії, коли-б замість старшої генерації (про неї, між іншим, можемо говорити лише відносно, бо то все поети з кар'єрою після 1905 р.), виступила-б та фаланга наших поетів, що вже за революції вибилися на рівень першорядних творців. Годі-б і можна бути спокійним за деякі культурні традиції, за технічну вичуху, що молодий поет мусить одержати від своїх старших товаришів. На жаль, з цього погляду не все гаразд. Ми спостерігаємо деяке творче занепадання, зникнення в тих письменницьких рядах, які ще недавно ще, рік тому йшли на чолі всього нашого літературного руху. Так, Тичина, зібравши свої поезії, останнього п'ятиріччя в книзі «Вітер з України», лише одну поезію («Нахолоди́ літо...») вивистив у «ЧП»; і ця поезія, треба сказати, значення тим, що як-найбільше нагадує своїм ідилічним ліризмом добу «Соняшних кларнетів», тільки формально підфарбованих мріями про індустріалізацію села. Микола Терещенко ще раз своєю поезією «Про добрих байдиуків, зми» (ч. 6) довів, що він прекрасний лірик і може надто поєднувати глибоко-емоційні рефрени з вразливою суспільно-побутовою канвою; натомість його утішарна аїтіка «Авіаційний мітинг» (ч. 7) навіть повітряної не прислужується, хоч там і такі ніжні «аїтізації», як «попер аероплан»... «Рассуждение о пользе книг» Волод. Яро-

шенка (інакше: «Труп», ч. 1—2) навроді чи дозволяє говорити про відновлення поетичної діяльності Ярошенка—надо-бо гостро тут відчуватися старі богемські настрої. З першого революційного покоління поетів це озвучились—Філанський з своїм формалістично-чепурином, але холодним ліричним «песням (варто відзначити окремі образи в поезії «Місяця срібний дзюб...») і Сісаренко («Байда!»: останній, осуджуючи колишні свої «Квітки», «принали» «Кастальського берегу», одлаче «шуму вокзального» ще не дав (крім, може, оригінального використання в інтересах ритмічного виразу з «матір...»). Отже, з цього видно, що творчість першого революційного «покоління» поетів мало зникається (хоч, може, з причин, ніколи від них незалежних).

Натомість виступає в «ЧП» молодняк, що він найбільше скрутується з «Плугу» і «Гарту». Таким молодняком, значино, вже не можна рахувати Сосюру, що вже вибився на рівень талановитого поета. І в поезіях «ЧП» Сосюра шукає тем, нових тем, до переживаючи настрої селянина, який бачить неспівне місце («...співав-би в кожній жнирі он, в кожну шляпку і манто стріляв»), то підпадаючи під вплив класичної риторики, трохи тільки модифікованій. Але скрізь він такий щирий, такий простий, але вже надто одноманітний у темах, у настроях, у фактурі (трохи припадають трафаретні прийоми асонансів).

Під «Сосюру» молодь не пише (та й формально він дає де-що нове тільки в римуванні), але з охотою йде за Тичиною (Бен), а ніколи то й проступе по лінії наймощного опору—аж до рубаной прози Грінченка (Лан, Коляда). Коли читач замишляється холодною од версифікаційних вправ Долієв, то його кидає «матусясь» муза Плузжника (із циклу «Дні») і все більше зацікалює Бажан. Серед інших—нема чого підкреслити: нового Тараса серед кривавих піль, про якого мріє Плузжник, тут немає. Значення малоросійське вірошпівання «й тут багатово складає єдиний стимул, без тієї творчої «містичності», що з нею торік повновали комунікативні, катастрофічно для себе.

І тільки одно: на теми буднів масовому поетові перестало не вдалося, хоч під ним заголовком і є кілька п'єс. Бо не куди важче: пригадати, спостерігати, відчувати, а то що й читати. А найлегше: сміли про абстрактну «революцію» в стилі набридлиго еротиного шаблону, як це робить Ведмицький (ч. 10), уявляючи революцію в образі якоїсь повії, або вигукують усі слова з літерами Б, Р, Ц і підписують за солідності: «Артемівський рудник»—це й будуть «думи забороника Піддмарного».

Що дав «ЧП» в галузі художньої прози? Перед нами за рік 24 автори, але більшість з них яскі невинні, стерті, буденні, як терф Марка Вовжана. Якесь крах тут почувається, може навіть—занепад, і коли-б обміркувати лише комплексом «ЧП», то можна було-б подумати, що це не тимчасовий занепад творчого духа, але стихія якоїсь апатії, безсилля, відірваності. Справді, мовчить Хвильовий, що створив, будемо говорити сміливо, чималу революцію серед сучасних поетів своїми «Синіми етюдами» і «Осінню». Я не вважаю його «Санаторійної зоною» (ч. 3) однією з крашчих річей, як ідеологічно, так і композиційно. Але властивий тут Хвильовому, як ніде, тонкий елегізм (тихий осінній сум...)—в окремих місцях чарує й утворює тверді естетичні засоби для могоді.

Затом же в прозі минулого року панує фавулістичність, замість же недавньої оповісної побутовщини, і це безперечно є об'єктивним доказом того, що сучасний письменник працює над собою, удосконалюється, читає. Так, навіть ліричний психологізм Підмогильного (пов. «Віськовий літун») хоче вкласти в певні фавулістичні межі, й тільки Косинка в «Анкеті» проступе старим шляхом роззяцькованого

цифістим, „орнаментальним“ стилем побуту, правда — перетвореного, наближеного до художньої карикатури. Але ці фантазії і стилі прози чомусь розвивається на штучно-романтичному, фантастичному матеріалі. Не тільки Бенуа та Герінг тут почувуються, але й Конан-Дойл, Густав Емар та інші дешеві автори „романів з пригодами“. Од невинчепніх плуванських прозаїками „денинськсько-поміщичних“ тем сучасна проза вже одійшла — хіба Копилеико Тільки да своєю розгінуту й надуману повість „Буйний Шлях“. Тепер перемагає адекватна тема — бандитизм на Україні, і тут ми бачимо оповідання Івченка („Смертний спів“), Слісаренка („Крючківар“), Вражливого („На станції“), Копилеика („Христя“). Тільки-ж бандити, політичні й улоговні, тут скомпаніовані в душі романтичних злощинів, а агенти ДПУ нагадують емаровських „спілопів“ за червонопарими. Трохи окремо стоїть повість Я. Качури — „В тенетах парату“. Ця повість ми вважаємо безперечним композиційним досягненням Качури після його примітивних „поступів“ та „колектівних“. Правда, окремими епізодами ця повість нагадує структуру „купки млинців“: тут легко побачити „ремінісценції“ з Стороженка, Виниценка, Васильченка, а над усім панує цей пресований і смакований стиль розбещеної вулиці. Звичайно, життя там мало, бо всі-ж ці урядники, справники, провокатори, селяни являлися в наслідок судо-розумових міркувань і викалок автора. Але повість сюжетом своїм зацікавлює, хоч і надто довга.

У прозі ми вже бачимо „будні“, наше сьогодні — Голового („Зелені серце“), Микитенко („Будні“), А. Любченка („З темного передпокою“), Панч („Барма“) та ин. І особливо треба підкреслити нові речі Голова, вже знаємо автора, й молодого Микитенка (почав друкуватися в „Жовтневому збірничку“ 1924 р.), як виразно, яскраво талановиті: своєрідна модифікація й стилістична обробка ще старих тем Козьобинського та Васильченка. Нам здається, що остання група авторів „ЧП“ знаменує собою майбутній вихід із того стану очкування, невизначеності, про яку ми загальною говорили вище. Можна перед-

бачати з великою певністю, що саме цей рік виведе наше письменство на творчий шлях художнього снігезу — через фантазії, стилістичну орнаментальність до художньо переплавленого побуту. Уривки з роману Досвітнього „Американці“ свідчать, що наша проза вишукує нові форми, нові жанри, хай це й буде „бетристик“, а не „література“, за старою термінологією Белінського.

IV

Ми вже закінчуємо огляд комплексу „ЧП“ за 1924 р., але хочемо зупинити увагу читача на прекрасно поставлені відділи в журналі. Перше — це соціально-економічний і науковий відділ. Тут зміло підбрано теми, дано низку серйозних статей, хіба може зназдо академічних і абстрактних Півкресливо статті Равич-Черкаського, Шумського, Остапівка, Наумова, Лебеда, Носова, Чумаріова, Кравчука, Хоменка та ин. Окремо виділили наукою економію та політичні огляди, як і статті на громадські теми (як Гермаєв про Шевченківську демонстрацію 1914 р.).

І друге — інформаційний відділ („хроніка“): тут раз — раз багатий, ніколи навіть вичерпуваний матеріял не тільки ЦСРР, а навіть і деяких західних країн. Ми-б тільки радiali виходити в змістах од тих чи інших фактів, а не осіб, ніколи ці інформації перетворюються на родинні сплітки (ІНН має на увазі зробити те-то й те-то...).

Але техніка в журналі низько стоїть — книжки нечепурні, аркушки з книги випадають і губаються.

Які-ж висновки з цього огляду зробити? „ЧП“ і за цей рік, не зважаючи на всі хибні, неминучі в такій справі і новій справі, дав багато цінного, дійсно художнього матеріялу. Уже ясно, що він, власне, веде перед у культурній роботі Радянської України, і що він мусить розгорнути ширше свої організаційні можливості. Більше плановості, більше орієнтації на постійного робітника, ширший плацдарм у роботі, і „Червоний Шлях“ з цестю виконуватиме поважні функції найголовнішого творчого форватера в революційній країні.

Ол. Дорошківич

МАЙСТЕР ІРОНІЇ (КІЛЬКА СЛІВ ПРО ТВОРЧИСТЬ АНАТОЛЯ ФРАНСА)

ВЧЕНИЙ класик, вихований в чисто-буржуазному душі, Анатоль Франс з істмото своїх творів і своїм стилем, безумовно барвистим, є малорозумілим, а часто й зовсім незрозумілим для робітника й селянина. Його долею не було виховання широким мас, вплив на них. З усіх творів Франса вважмо знати таких, який-би шлоком і з інтересом вислухала робітничий аудиторію. Ще менш можна розраховувати на те, що наш читач-масовик да прочитав книжку Ан. Франса. Це читання здається йому нудним.

І справді. Цинігетів філігранного стилю серед пролетарів ще нема, а твори Франса п більш сті так кучеряво написані, що без розуміння „шкіла-та „епох“ до суності не доберешся.

Крім того, сказати по правді, геого цього письменника не відповідають нашим вимогам. Коли-б робітник прочитав „Сучасну історію“ й врозумів-би її, він послав-би авторів правдиве дорікання в прихильності до таких постатей, які цього не варт, як ретроград абат Лантей чи навіть професор Бержер, — слабкий духом і тілом інтелегінт, пасивний при всьому своєму розумі.

Герой „Харчевні“, абат Жером Куаньєр, до якого письменник ставиться з нещирою любов'ю, теж не може викликати в нашому читачеві ані здорового сміху, ані співчуття.

Цей добродушний чоловік, у расі, він в чужу епоху, в чужому оточенні, про яке небагато з нас хоч зблизко знають.

Не можна також сказати, що „Боги жадають“ було-би популяряна ілюстрація до історії Великої Французької Революції. Це роман, і в ньому є все, що неодмінно для роману. Але така вже мова Анатолія Франса та його спосіб замалювання, що навіть звичайна любовна інтрига в нього розгортається за допомогою дорического стилю, а на стіл подаються неодмінно які-небудь локресні устриці та снідійські миготі.

При всьому тому, безперечно для нас значіння Ан. Франса, як письменника, що щиро ненавидить буржуазію. Можна сказати, не збільшуючи, що жодний з французьких авторів не давав цьому класу стільки стусанів, як Ан. Франс. Біс боки буржуазного побуту, всі стовпи, на яких тримється сучасне капіталістичне суспільство — його держава, його мораль віддано нап-

суворіший критиці, яку правильно було-би назвати глумом і наругою.

Найгачішча риса в творчості Ан. Франса є іронія, якою він володіє з виключним, йому лише властивим майстерством. Оцінюючи цю переважну зброю письменника, треба сказати, що в прикладанні до різних боків буржуазного побуту вона дає різний ефект.

До того ж іронія Франса не закінчає до будь-якого винку. Несловістство й розвінчання—ось що виростає під її промінням. Говорять, що ця риса—від Епікура. Не будемо сперечатися, скажемо тільки, що коли Франс говорить про милітаризм, колоніальну політику капіталістичних держав, або про робітничі питання—ми не можемо почувати задоволення. Тут нам потрібні слова, які не тільки узаконюють наше догнотривале становище війни, але й штовхають на її продовження. Але саме в цьому місці Франс блідий і неуразимий. Найяскравіші й явні бистрим розумом тиради проти буржуазії приймають, через це характер добродушної критики в халаті й пантофлях. Візьмімо приклад, як ставився Ан. Франс до колоніальної політики:

„Цього року ми мали вугільну війну, мідяну війну, бавняну війну. В третій Зесалді ми зни-

щили дві третини населення, щоб примусити останніх купувати в нас зонтки й підтяжки“.

(„Острів пінгвінів“).

Брак місця не дозволяє нам проілюструвати низку місць ще яскравіших по тому-ж питанню, зокрема про Китай, що було-би цікаво в зв'язку з розпочатою війною китайського народу проти своїх гнобителів. Відсилаємо читачів до книжки „На білому камені“. Проте, всі ці чудові сторінки не прийняті святим гнівом і не закликають до боротьби.

Зовсім інакше оцінюємо ми іронію Ан. Франса, коли справа торкається релігії. В цій галузі вона дає нам саме те, що потрібно, прийнятні, першим разом. Ми починаємо свою антирелігійну пропаганду з розкриття такої істини: церква матеріально зашкварена в тому, „щоби нові покоління забезпечили своєю бідністю багатство „заможних“. Зрозуміліших, ніж у Франса, ілюстрацій цього твердження не можна знайти в жодного автора. Краще розвінчати церкву й викликати більше несвідомі до неї не вдалося нікому*).

Несловни книжка, автор цієї статті, „Анатоль Франс і Ватикан“ робить спробу направити увагу читачів на Ан. Франса, як на письменника антирелігійного.

В. Горожанин

ЩО ЧИТАТИ З БІОЛОГІЇ?

ПЕРШИЙ КОНЦЕНТР

У СУЧАСНІЙ літературі поняття біологія трапляється в трьох різних розуміннях.

По-перше,—під біологією розуміють всю сукупність окремих наук про життя. У цьому розумінні біологія не є особлива наука, а збірне ім'я для ботаніки, зоології, то-що.

По-друге,—під біологією розуміють науку про загальні закони життя. Причому, закон спадковості є шляхом однаковий для квіткової рослини, водорості, гриба, хоч-якої тварини й людини. Ці закони вивчає не ботаніка й не зоологія, а розділ загальної біології—генетика.

По-третє,—під біологією розуміють науку про спосіб життя тварин та рослин. Стосунки даної відміни до середовища, до інших відмін, як довго живуть окремі особи цих відмін, то-що—оце є предмет біології в цьому останньому розумінні цього слова.

Ми в нашому бібліографічному нарисові будемо мати на увазі біологію в другому розумінні цього слова. А саме, ознайомлення з загальними законами життя є найважливіше для того, хто до науки про життя підходить не як фактовець, а для того, щоб виробити собі закінчений світогляд.

Останніми часами видруковано чимало книжок на біологічні теми. З них можна підібрати бібліотечку, яка цілком задовольнить такого читача. На жаль, тільки севельська кількість цих книжок видрукована українською мовою.

З чого почати ознайомлення з біологією? Для цього є два шляхи: можна взяти більш-менш систематичний підручник з біології, або шось до нього подібне. І можна зпочатку ознайомитися з низкою біологічних брошур, що в цілому охоплюють всі оснвні питання. Читач, що піде першим шляхом, матиме трохи сухе читання, зате він швидко на перших порах зорієнтується в біологічних питаннях і потім зможе поповнити свої знання, підчитуючи ті чи інші біологічні книжки.

Читачеві, зовсім мало підготовленому, краще обрати другий шлях, бо тут йому легше буде підібрати живіше написану літературу від дуже легкої до найскладнішої.

З якої книжки почати ознайомлення з біологією?

Найкраще почати з такої книжки, яка-б коротко відповідала на запитання про те,—чим живе відрізняється від мертвого. Досить добре написаної книжки на цю тему ми не знаємо, але є чудова брошура Нагорного „Тепло й життя“: вид. „Шлях Освіти“ 1923 р. стор. 80. В цій брошурі розповідається про залежність між температурою й процесами життя. На прикладі цієї залежності з'ясується поняття—життя та його щаблі, починаючи від найбурхливіших проявів його й кінчаючи тимчасовою кількісною зупинкою життя. Ця брошура чудово вводить у розуміння життя з матеріалістичної точки зору.

Далі, щоб поглибити матеріалістичне розуміння життя, слід почитати про зв'язок між живою та неживою природою. Найпопулярнішою брошурою на цю тему буде „Матерія й життя“: вид. „Шлях Освіти“ 1924 р. яку написав автор цієї статті. Але й вона не така вже популярна, щоб її могла читати людина, незвична до серйозного читання. Отже, малопідготованому читачеві доведеться поки що обминути ознайомлення з цим питанням та перейти до іншого питання про походження життя. Популярні брошури на цю тему дають і всі потрібні передумови, щоб її зрозуміти: поняття про хемічний склад живих істот, то-що. Найдуже ми рекомендуємо книжечку проф. Завадовського „О робке консервов и происхождения жизни“ Вид. „Молодая Гвардия“, Моск. 1923 р. 33 ст. Вона шляхом приступна для малопідготованого читача, проте її з інтересом прочитає й більш-менш підготовлений.

Трохи важча, але також матеріалістично витримана є книга Шеффера „Жизнь, ее природа, про-

*) Вид. „Пролетарій“, Харків, 1925 р.

исхождение и сохранение", вид. Моск. ГИЗ'а, 1921 р., 64 стор.

Можна також використати книжку Опарина „Происхождение жизни". Вид. „Московский Рабочий" 1924 р.

Не рекомендуємо: Костичева—„Происхождение жизни", Гос. Изд., Берл., 1921 р., 78 стр. і Немилова—„Происхождение жизни на земле", вид. „Образование", 70 стр., бо ці чудово написані брошури не витримано в матеріалістичному дусі. Вони згруповані на теорії вічності життя.

Ознайомившись з походженням життя, можна перейти до того, як воно розвивалося. Літератури з цього питання є дуже багато, але далеко не всі книжки витримані на науковому матеріалістичному ґрунті.

За найпопулярнішу, а також за найкраще виконану, слід визнати маленьку брошуру Н. Алксеева „О происхождении животных и человека", Гомель, Госизд., 1921 р., 17 стр.

На жаль, ця брошура, мабуть, вже розкуплена й не перекладена українською мовою.

Трохи важка, але чудово написана брошура Гессе „Дарвинизм и происхождение видов". Вид. 3. Ленингр. Госизд., 123 стр.

Коротенький нарис Дарвиної науки читач знайде в книзі Лебедева „Про науку Дарвіна". Ми рекомендуємо користуватися виключно другим виданням, що має незабаром вийти з друку в виданні Держвидаву.

Дуже корисно й навіть конче потрібно мало підготованому читачеві ознайомитись з походженням окремих груп тварин. На конкретному матеріалі такий читач ознайомиться з методом еволюційної теорії. Для цього за найкращі є брошури Елзича „О происхождении птиц и о вымерших птицах", моск. Госизд., 2 изд. 1924 г., стр. 85, того самого автора „О вымерших животных" (пресмыкающихся), 2 изд. М.-П. Госизд., 1923 г., 69 стр., а також „Ископаемые слоны" Павлова, М. 1924 г. 66 стр.

Про походження людини є дуже багато брошур різної наукової вартості, але всі вони шляком завви, бо на ринковій є чудова, науково витримана брошура проф. Анучіна „Походження людини", вид. „Черв. Шлях", 1925 р.

Ознайомившись з вищезазначеними брошурами, слід іще почитати про ті загальні закони, що на них засновані життєві вняти—обмін матерії, подразнення, розмноження, то-що. Для цього можна скористуватися книгою чудового популяризатора Шмидта „Основы жизни". Останнє видання цієї книги носить назву: „Начатки биологии" (1924 г.). Книга Шмидта систематизує й поглиблює набуті вже читачем знання і, окрім того, дасть йому багато нових.

На цьому можна закінчити перший ступінь вивчення законів життя. Далі повстає необхідна царина біологічного знання, куди читач, коли схоче, може зі своїми знаннями вступити шляхом упевнено.

В. Рижков

КРИТИЧНА БІБЛІОГРАФІЯ

МАРКСИЗМ. ЛЕНІНІЗМ. КОМУНІЗМ

Адамович, Е. *Встречи с Владимиром Ильичом. (Ленинская библиотека).* ГИУ. 1925, стр. 24. Ц. 6 к.

Авторка ділиться своїми спогадами про Ілліча, починаючи з 30-х рр. і кінчаючи 1924 р. Наталю де-

які моменти з історії партії, роля Ілліча в процесі революції, як ватажка пролет-ту; авторка, сама низовий партробітник, подає цікаві ілюстрації до популярності та авторитету тов. Леніна в робітничих масах. Піклування за своїх товаришів, неуважність до себе, скромність, відданість революції — таким малюється нам Ілліч з спогадів т. Адамович.

Мова легка, але треба було б в примітках подати де-які пояснення. Книжка дешева.

Ант. К.

Владимиров, І. М. *Ленін у Женеві. (Ленінська бібліотека).* ДВУ. 1925, стр. 30. Ц. 7 к.

Автор подає свої спогади до перебування тов. Леніна в Женеві з 1904 до

1908 року. Спогади цікаві тим, що їх „не мудрствуя лукаво“ переказує робітник-наборщик, якому в той час прихотилося працювати разом з Іллічем. Взгалі, такі спогади дають багато що до популяризації історії партії та увіснення особи й ролі Леніна. В цілому ця спогадам бракує редакції: сюди ввійшло й те, що вже не є спогади; автор часто виходить за межі теми — як от про „арешт М. О. Семашко в Женеві“ і т. п., заголовки розділів часто не відповідають змісту. Багато допомагають примітки, й книжка в цілому може розраховувати на широкого читача. Видання чепурне, книжка дешева.

Ант. К.

Владимиров, І. М. *Ленін у Парижі. (Ленінська бібліотека).* ДВУ. 1925, стр. 32. Ц. 7 к.

Автор емігрант-наборщик подає спогади що до перебування Ілліча в Парижі — умови його життя, видавничу та редакторську роботу, подає цікаві малюнки до того, яким авторитетом та пошаною користувався т. Ленін у робітничих рос та фр. колах; подає загадки про Н. К. Крську на той час і де-які відомості про внутріпартійне життя.

Книжка потрібне редагування: треба поєднати зміст окремих малюнків, виправити помилки, розколовати* (ст. 26), а разом і „будувати мішій“ (ст. 28). Мова у автора проста, переклад теж виконано добре. Видання дешеве, чепурне, шрифт добрий, книжку можна широко розповсюдити.

Ант. К.

Елізарова, А. Володимир Ілліч у в'язниці. (Ленінська бібліотека). ДВУ. 1925, стр. 37. Ц. 8 к.

Автор — сестра Ілліча — подає дуже цікаві спогади до перебування Ілліча у в'язниці з грудня 1895 р. до лютого 1897 року й далі його від'їзда на заслання.

Книжка знайомить з умовами тодішньої наукової роботи Леніна, з деталями тодішньої революційної конспірації; є деякі відомості з власного життя автора, а також і внутрішні партійного. Додаються 2 листи Ілліча за 1896 рік.

Книжка читатися з цікавістю й розрахована цілком на широкого читача як з боку мови, так і зовнішнього; дешевизна робить її приступною для широких мас.

Ант. К.

Зінов'єв, Г. *Комінтерн, мої деджи і сія задачі. Зінов'єв, Г. Комінтерн, мої деджи і сія задачі. Зінов'єв, Г. Комінтерн, мої деджи і сія задачі. Зінов'єв, Г. Комінтерн, мої деджи і сія задачі.* ДВУ 1925, стр. 63. Ц. 22 к.

Одну половину книжки складає промова тов. Зінов'єва, присвячена п'ятиріччю Кіму, другу — додаток: матеріали

про стан руху за п'ять років та резолюція другого Конгресу 3-го Комінтерну в справі аграрного питання, яку склав т. Ленін.

В обох частинах книжка однаково цінна й необхідна для інтернаціонального виховування молоді та вивчення світового руху молоді.

Звертаємо увагу читача на матеріали про стан та розвиток організацій комсомолу всього світу, вони подані назвичайно цікаві й цінні відомості нові й майже ще невідомі; особливо потрібні для інтернаціональної пропаганди серед молоді.

Книжка вимагає уваги й має бути рекомендована в першу чергу для пророблення комсомольського активу. Треба її використати й для з'ясування стану та перспектив світового руху серед комсомольців і молоді.

Видана гарно й недорого. Видання ДВУ українською мовою трохи змінено й скорочено.

Г. Овчаров

Календар комсомольця на 1925 р. ДВУ. Юнкотер. Харків 1925, стр. 250. Ц. 1 р. 10 к.

Піручник-календар, що має матеріал на різноманітні питання комсомольської роботи: політичні, культурні і т. п., навіть, найпопулярніші пісні молоді та мапу УСРР та СРСР, українською мовою, кешенькового розміру — видано на цей рік вперше і безумовно є необхідний і корисний як активістів так і рядовому комсомольцеві міста й села.

Не відмовляючи вартості цього видання, проте треба зазначити, що календар повинен був би більше охопити як раз суто комсомольські питання й форми роботи, тодішнім чином, що до обсягів і стосунків члена комсомолу та разом й молоді і такі як про роботу куртора на селі, індивідуала, чехосередку на виробництві, більше все не конкретизувати.

Можливо що доцільно було б окремо видати календар для сільського й міського коммольця.

Видано календар добре, але ціна надто висока. До того й видано запізно.

Г. Овчаров

Лєнін, В. Міжнародний день робітничий. ДВУ, Харків, 1925, стор. 29. Ц. 3 к.

В книжечці подано дві статті В. Лєніна: „Міжнародний день робітничий“ і „Радянська влада й становище жіноцтва“, та промова Лєніна на конференції робітничих. В обох статтях і в промові Лєнін спирається на трьох осінніх моментах: 1) на безправному становищі жінок в буржуазно-капіталістичних державах, 2) на тому, що зробила радянська влада для визволення жінок і 3) на тих завданнях, що стоять перед нами в справі остаточного розкріпачення жінок з „домашньої неволі“.

Простим словом, зрозумілим для робітничих і робітниць, ставить Лєнін у весь зріст велике питання визволення жінок — робітниць й втілює її в господарську й культурну роботу нарівні з чоловіком, підкреслюючи, що „визволення жінок робітниць повинно бути ділом самих же жінок робітниць“.

Ця маленька книжечка, повинна дійти до кожної робітнички й селянки; вона допоможе їм виразно зрозуміти й з'ясувати ті питання, над якими кожна з них думала не раз і сама. Переклад гарний, хоч місцями допущено незручності та не зовсім вдалі вислови („вицерпано“, „трудящіни“, замість „трудящі“, „визискування од панів“ замість „визискування панями“).

П. Христюк

Лєнін, Н. Перед жовтєвими штурмом. Статті й промови. Під редакцією й з передмовою Г. І. Петровського. ДВУ, 1925, стор. 118. Ц. 40 к.

В збірнику вміщено надзвичайно інтересний матеріал: статті і листи Лєніна в дні перед жовтєвими штурмом. Як живий встає Лєнін в тих палячих, натхненних і в той самий час в кожному слові продуманих та зважених статтях і листах. — Не плутається в обставинах. Придивіться пильніше до того, що діється, і ви побачите, що наближається день пролетарської революції, побідної революції. Не вагайтесь і не лякайтесь. Більшовики повинні взяти владу. Більшовики втримати владу, бо за ними пролетаріат і селянство — повстане Лєнін.

Переджовтєвці і жовтєвці події вже в історії. Але ці статті й листи Лєніна читається не як історичний матеріал: в них так багато живого, сучасного, що деякі з них видаються і хвилюють сьогодні, не менше, як в ті далекі переджовтєві дні.

Гарна збірка, потрібна, интересна. Шкода лише, що „переклад зроблено легковажно, місцями зовсім недобало“.

Для прикладу наводимо два зразки. На стор. 7-й, слова оригіналу — „не с бытовыми социалистическими утопиями“ — перекладено: „незабутніми (?) соціалістичними утопіями“. На стор. 8-й речення: „зврьны, вплотную подходящие к началу гражданской войны со стороны пролетариата“ — перекладено так: „вибухи, що наближались за того (?) до початку громадянської війни пролетаріату“ (?).

Нашій критиці доводилося звертати увагу видавництва на потребу добайливішого редагування перекладів.

П. Христюк

„По пути Ленина.“ Сборник Збірник містить статті та промови, присвячені X-річницї Жовтєвєї революції, річницї смерті Лєніна, виступів т. Троцького з книгою „1917 г.“ та інші.

У розділі „Год без Ильича“ маємо статті І. Сталіна, Н. Крупської, О. Рікова та Г. Сталіна, Каменєва, Молчанова, Зінов'єва, Рікова, Кагановича, Калініна, Крупської, Чичерина, Бухаріна, Сокольников та інших,

присвячених підсумкам XIII з'їзду партії, різним питанням партійного життя, внутрішньому та зовнішньому становищу СРСР, селюк, фінансам, кооперативу, дискусії та спробам ревізії більшовизму то.

Статті підсумовують здобутки Жовтєвєї революції, посилаються на галузях господарства та міжнародних відносинах і розглядають основні питання лєнінізму в зв'язку зі спробами дати їм дрібно-міщанський, опортуністичний „установку“ з боку де-яких нехитрих елементів партії.

Книга чималоого розміру (536 стор.) і надзвичайно змістовна. Дає вона значний матеріал для орієнтації в становищі, що створилося після смерті Ілліча в партії, Радянському Союзі та міжнародному робітничому руслої.

Видавництво старанно видало збірника, що заповнює увагу читача. („Коммунист“ 28 IV — 25).

В. О.

Скрипник, М. Ильич в Смоленском. (Ленинская библиотечка). ДВУ, 1925, стр. 16. Ц. 4 к.

Автор, в минулому другий секретар РНК, ділиться спогадами зі своєї роботи в РНК, під керівництвом В. І. Лєніна в 1917, 1918 рр. Делегації у Лєніна, його поведінка з робітниками та селянами, метода роботи в Ілліча, тактика що до лівої с. - р., голод і Лєнін — це є об'єкт спогадів тов. Скрипника. Спогади мають уривчастий характер. Книжку написаво живо, окремими малюнками більш-менш повними, які автор позде, сумнівно загубив всі деталі. Відсутність пошань в примітках шкодить популярності книжки. Мова легка, шрифот добрий, видання звичайне для лєнінської бібліотеки. Книжка безперечно цікава для широких мас.

Ант. К.

Семковський, С. Ю., проф. Что такое марксизм. 5 дополнен. изд. ГИУ, 1925, стр. 84. Ц. 35 к.

С. Ю. Семковський добре володіє мистецтвом популяризації. Тому в цій книжці окремі питання історичного матеріалізму зв'язано до купи, систематизовано й в основному — широким мазком — живою популярною образною мовою — змалювано закони соціального розвитку, їхній зв'язок з біологічними законами (дарвінізм), поняття про природне й штучне оточення — знаряддя, творчі сили й виробничі стосунки, про класи. Нарис закінчується оцінкою марксизму, як методи й як світогляду. У додаткові подано цікавий матеріал — біографічні статті про життя й роботу Маркса, з яких його постать встає перед очима читача, як жива (статті Лєніна, Енгельса, Лафарга й Кавтського).

Крім того — уривки з творів марксистів для йлюстрації згаданих в брошурі законів (із творів Маркса — Енгельса, Лєніна, Плєханова, Кавтського). В книжці — показник мінімальної літератури. Книжка видана чепуно і без помилки.

В передмові правдиво сказано, що брошура написана в першу чергу для робочих колективів і для армії вчителів. Брошуру обов'язково треба перекласти українською мовою.

Г. Степовий

Трубаєвич, П. Матеріалы комсомольск. политкружка 1-го этапа. Методические указания и материалы руковод. политработы Черной, ст.х. Юютед, 1925, стр. 118. Ц. 45 к.

Книжка є збірник матеріалів, якими займаються завдання, способи роботи й напрямки гуртка, розрахунок на неписьмених не є політично комсомольським, головним чином, новичків.

В неї внесено офіційні матеріали ЦКРЛКСМ та ЦК ЛКСМУ, як програм, положення, бібліографія і др та вказівки, як вести роботу в гуртку, що є осівною й найважливішою частиною збірничку.

Це є дуже повна, старано розроблена інструкція керівників про загальну постановку гуртка, окремо про кожну бєсєду програми, разом наводяться колекції бєсєд і поміжкєх ілюстративного літературно-художнього й іншого матеріалу для кращого пророблення теми.

Хиба книжки є те, що вона зовсім спростовує можливості вживати лекційні методи та доповіді

слухачів, тому не дає матеріалів про них, а іноді-ж умови примушують дозержуватися і цього.

Книжка дуже потрібна, цілком відповідає завданню дати матеріал і стати за порадника керівникові комсомольського гуртка. Повинна бути в кожному гуртку, неодмінна для політосвітробітників. Може бути використана й поза межами гуртка для доповідів, лекцій то-що з циклу нею охоплених.

Г. Овчаров

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ЛІТЕРАТУРА

Балабанов, М. *Россия и европейские революции в прошлом. Выпуск 3-й. Парижская Коммуна*. ГИУ. 1925, стр. 170.

Нова книга М. Балабанова дає ґрунтовну історичну довідку, як ставились різні шари російського суспільства

до Паризької Комуні. Читач послідовно знайомиться — з лютістю реакційних верств, що бачили в Комуні симптом розкладу „гнилого Заходу“, — з відгуками ліберальної преси (Голос, Бєсєда, Биржевые Вєдомости, Петербургские В., Русские В., Вєстник Европы), що вихвачувала із складного руху приступину до її розуміння боротьбу за міську автономію й поєднує виправдувала повстання важким становищем робітників, — з вражіннями групи народників (Салтыков, Успенский, Михайловский, Щеглов та ин.), що вони дали вразливі картини, як розпавлялися та екаєктика П. Л. Лаврова, що змішав марксистське розуміння Комуні з ідеалістичним поглядом на шляхи російської революції. Останній розділ докладно знайомить з різноманітними впливами Паризької Комуні на російській революційний рух 70-х років. Така є багата на зміст книга М. Балабанова.

Автор не тільки викладає, — він з'ясовує погляди різних груп та осіб, пересвертаючи свою книгу на сторінку з історії російського суспільства. Виклад легкий, захватний. Книгу з великим інтересом читатимуть всі, кому цікава історія російського революційного руху й просто культурна історія Росії.

Н. Пакуль

Бєер, М. *Всеобщая история социализма и социальной борьбы. Часть 4 и 5. Период от 1750 до 1920 года. Перевод с третьего немецкого издания*. ГИУ. 1925, стр. 205.

М. Бєер описав найважливіші стали всевітньої історії за останні 170 років і на цьому тлі дає характеристику економічних та соціальних наук. Автор зумів, на порівняно невеликій кількості сторінок, ознайомити читача з найвидатнішими фігурами міжнародного соціалістичного руху, але й з другорядними, навіть третьорядними, при чому згадав чимало діячів, про яких звичайна популярна література не згадує (Чарльз Хол, Етінгер, Комб, Грей, Брей і багато ин.). У розділі про другий Інтернаціонал автор дає надто цінну характеристику соціального руху за довількових часів у Німеччині, Австро-Угорщині, Англії, Франції, Італії, Росії, Польщі, Спол. Штатах, Південній Америці. Останній розділ книги характеризує „менші партії“ (Скандинавські, Голандські та ин.). Особливий відділ змальовує розклад другого Інтернаціоналу та зрост комуністичного руху підчас війни й по ній. Погляд автора — революційний марксистський, елементи революційного комунізму притягають особливу увагу автора.

А в тім книжка має де-які хиби та помилки: незрозуміло, чому він приписує Бунароті головну ролю в „змові рівних“, неправдиво залічує він Жака Ру до комуністів, а Сен-Симона до ліберальних економістів, поверхово

характеризує російський соціалізм (відзначено в примітці релакції) та ин. Проте ці хиби не зменшують цінності книги. Стилістично виклад, повність змісту роблять з книги надто корисний підручник для вузівців.

Н. Пакуль

Броун, В. *Франция последнего десятилетия*. Из-тво „Пролетаріат“, 1925 г. стр. 112. Ц. 70 к.

Спробу тов. В. Броуна dati складний нарис історії Франції за останні

10 років (1914 — 1924 р.р.) можна щиро вітати. Можна відзначити, що таких спроб нема ні що до Франції, ані що до інших країн. „Історію 3. Е. в новое время“ Карєва доведено (VII том) до імперіалістичної війни. Книжка Е. Тарє „Европа от Венского Конгресса до Версальского мира“ (в-тво „Сєнсьєль“ 1924 р.) зупиняється на 1919 р. книжка М. Н. Покровського „Франция во время и после войны“ (3 вид. з доповненням т. Садуля) як раз у післявійськовій частині зовсім не достатня. Загальний погляд В. Броуна на історію Франції за останнє десятиріччя висловлено у „Введенні“. Глибоке провалля відділює Францію довієскову від сучасної. Країна дрібної буржуазії, рантьє і лихварів перетворилася у країну з крупною промисловістю й неписьменними бєргами. Не здорова фінансова політика пануючих верств буржуазії привела країну до глибокої кризи, що революційнізує широкі народні маси й творить ґрунт для сильного комуністичного руху серед пролетаріату. Свої оснєвні положення автор ілюструє багатим матеріалом систематично й сконцентровано викладеним у п'ятьох розділах: „Война“, „Версальский мир и новые затруднения“, „Захват Рура и его последствия“, „Французские финансы“ й, нарешті, — „Выборы 1 мая и победа левого блока“. Закінчується книжку висновками на неминучість і можливість близької соціальної революції. Автор опрацював величезний матеріал, запозиційний з перших джерел. Викладання виявляє широке й детальне знайомство автора з питаннями міжнародної політики й економіки. Звичайно, не всі зачеплені питання знаходять однакову ясраве розв'язання.

Питання про приводи втручання Франції у війну 1914 — 1918 р.р. освітлено зовсім недостатньо. Недостатність освітлення робіничого руху оговорено у передмові т. Н. Н. Попова.

Не вважаючи на це, книжку з великим інтересом читатиме кожен, хто цікавиться історією нашого бурхливого часу: Написано її дуже легко, живо, приступною мовою, лише де-не-де зіпсовано зайвими чужоземними словами, яких взагалі не часто вживається.

Н. Пакуль

„Генеральная репетиция“ — 1905 год. Книга для чтения в школах, клубах и кружках. Под редакцией, с предисловием и примечаниями Д. И. Кардашева. ГИУ. 1925, стр. 347.

Піа поглядом ознайомлення з революцією 1905 року, як з „генеральною репетицією“ (вираз Леніна) до Жовтневої революції 1917 року, складено цей збірник. В збірнику освітлено, головним

місцями за впливу французької революції й перед усім за наслідком того, що в зв'язку із здобуттям Чорноморського побережжя з'явилася можливість збувати хліб.

Отже, автор ставить нові питання, яких ще не зачіпали спеціальна література, й дає без сумніву цілковиті відповіді. Через це виклад брошури носить до деякої міри характер дослідів. Це робить її дуже цікавою для підготовленого читача й дуже мало доступною для читача, на якого може надіятися Селянська бібліотека. До тексту додано уривки з книги Радищева „Путешествие из Петербурга в Москву“, що характеризують авторів погляди на кріпацтво.

Н. Пакуль

Моносов, С. Якобинський клуб. Заголовок книжки „Пролетарій“ 1925, стр. 153. Не відповідає змістові. Читач не знайде тут повної характери-

стики історії й діяльності славнозвісного революційного клубу. Автор цікавиться, головним чином, боротьбою по-між різними фракціями якобінців у період часу з моменту, коли якобінці взяли до рук своїх владу (2 червня 1793 р.), до закриття якобінського клубу (12 листопада 1794 р.). Автор докладно виявляє відтінки думок та інтересів, що представлені в якобінстві, які вступали між собою в боротьбу. Своєї висновки автор буде головним чином на протокольних матеріалах якобінського клубу, виданих А. Оларом, притягуючи крім того загальні праці з історії французької революції Жореса, Луї Блан'я й інших. Звичайно з поширенням бази досліджування намалюваний автором образ може змінитися. Вже тепер можна відзначити, що автор не доцінює значіння впливу великої буржуазії й чужоземних впливів на внутріпартійну боротьбу якобінців.

Але це зовсім не зменшує значіння й інтересу книжки т. С. Моносова, як першої спроби в марксистському освітленні пережити дуже складне питання про приводи згубної боротьби в якобінських колах. Автор дуже уважно виконав велику роботу; його книжку з великим зацікавленням прочитає кожен, хто цікавиться великою буржуазною революцією наприкінці 18 в. Книжка має дослідний, монографічний характер, її розраховано на досить освіченого читача, який добре знайомий з подіями та діями французької революції. Зовнішню виладку дуже гарно (папір, шрифт), книжка з'явилася величезною кількістю помилок, що іноді порушують зміст тексту.

Н. Пакуль

М. С. Як поміщики визволили Селян. (Селянська бібліотека. Серія історична). ДВУ 1925, р. стр. 40 к.

Скромність автору, що не хотів поставити свого справжнього прізвиська, визнаємо за цілком доцільно. Дати селянам правдиві відомості про отую „волю“ 1861 року річ дуже потрібна й навіть своєчасно, бо-ж тож десятки років з 1861 до 1917 р. стільки давали курси Олександрів II-му офіційні писанки. Та проте книжка М. С. не може задовольнити читача ні в якому разі. Почнемо з мови, Чомуся увесь час вздеється, що це поганський переклад українською мовою російського важкого тексту.

Друге, про що треба говорити й неодмінно, це те, що в книжці виданий для українського села, нема майже зовсім прикладів з українського життя. Згадується Карамзін то-що, та не згадується, приміром, який-небудь український пан та письменник теж Білецький-Носенко, що думав і писав, що „50 розог не может даже и ребенка изувечить“. Так само з усіма прикладами іншими, з усіма числовими даними.

Згадає, правда, автор про Козаччину 1555 року, та не згадає, і цілком даремно, про отой широкий рух шукання волі напередодні 1861 року, коли цілі села з України мандрували до Перекопу, сподіваючись там побачити царя у золотій шапці, що роздає волю.

Отже, на мою думку книжка М. С. — дуже невдала, і не врятує її й читачі з Леніна. Не кажу вже просто про такий висновок автора як от: „за землю наше селянство трималося цупко і не розгублювало її. За другу половину 19-го століття (до 1905 року) земляна плаща селянства не тільки не зменшилась, але навіть збільшилась — селянство подалу прикупало земельку. Очевидливі, малоземелья — наслідок не останніх десятиліть, а йде з тих часів, коли творилися земні революції“ — висновок, який показує, що автор не бачить, яке селянство прикупало, не бачить процесу великого розширення села, бо-ж малоземелья і наслідок „визволення“, і наслідок останніх десятиліть.

М. Горбань

Пархоменко, В. проф. Початок історично-державного життя України. ДВУ 1925, р. стр. 36. Ці 16 к.

Цілі стоси паперу, винисали дослідувачі з 18 віку починаючи, аж до наших днів, з'ясовуючі сутність, з'ясувати хоч-би славнозвісні бо-„норманісти“ з представниками інших поглядів, досить вказати на те, як по різному давали різні дослідувачі місце Русі. І ось знову ці питання порушує Вол. Пархоменко, підкидає легендарні звістки літописців XI-XII віку, підходить по новому до цих старих питань. У неслаский замітці бібліографічній немає змоги з'ясувати правдивість будь-якого погляду автора, є змога лише підкреслити, що головний висновок автора, невідмінна умова для того, щоб будувати історію України початковою доби це відкинути цілком неісторичну стару гадуку про існування великої Київської Російської монархії Олега — й Володимира і про дуже поширене значіння Києва за той час. Отака постановка питання в усьому разі будить думку, приміщуючи підходити до перегляду навіть тих питань, що з'являлися-б усталені в науці. Дуже добре, що хоч оцю невелику брошуру видає Держ. Вид. України українською мовою. Книжку з інтересом прочитає всякий більш-менш підготований читач.

М. Горбань

Кантор Е. Д. Кому потрібна ворожнеча народів. ДВУ, 1925, стр. 28. Ці 11 к.

Перед нами невеличка брошура, що популярно викладає марксистське розуміння суті національного питання.

Ледве чи треба казати про потребу такої самі брошури, при умові, як що вона дає справді марксистську, комуністичну уяву в цій справі і як що виклад її є справді популярний. І те, і друге дотримано цілком.

Питання трактовано досить повно, приклади, що ілюструють думки підбрано влучно, мова проста й зрозуміла, друк — а це в таких брошурах річ не остання — чіткий, коректа майже бездоганна.

Проте все-ж на це-що варто звернути увагу критично окові.

Писати в 1925 році, що „руська справа легко може обернутися на нову світову війну“ (що справу вже ліквідовано) „Комінтерн існує 3 роки“ (замість 6 з лишком незручно). Вираз „Радянська Росія (Спілка РСР) не є цілком відповідним.

Усі ці хибні незначні й від того брошуру не гратить багато у вартості.

М. Ш.

РАДЯНСЬКЕ ПРАВО

Борев, Б. Как избираются Советы на Украине. (Общественно-правовая библиотека). Юридическое Издательство Наркомюста Украины, 1924, кн. 6, стр. 89.

Автор коротенько, в доступній для робітників й селянина формі оповідає про те, як організовуються шляхом виборів органи робітничо-селянської України — Ради, починаючи від Сільрад і кінчаючи ВУЦКВ'ом, торкнувшись також Всесоюзного З'їзду Рад і Центр. Викон. Комітету Союзу Р. С. Р.

Із цієї книжки робітник і селянин дійсно довідається, кого слід обирати йому до Рад, — хто користуватися виборчими правами, а кого як ворога трудящих, позбавлено цих прав, як і на яких підставах переводяться самі вибори, та яка компетенція З'їзду Рад Радянських, Округових, Губерніальних, Всеукраїнського. Одне слово — книжка ця допоможе селянинові й робітникові свідомо взяти участь у перевиборах Рад і в роботі на З'їздах Рад. Тому ми й радимо цю книжку Сільбудам, робітничим клубам, червоним кутцокам. Треба було б видати її для українського села українською мовою.

Хіба книжки є та, що автор неправильно показав арт. 9, 10, 13 — 15 Конституції СРСР, що значають порядок обрання делегатів на Всесоюз. З'їзд Рад та формування ЦКВ СРСР. Автор зазначає, що від України делегатів на цей З'їзд обирає Всеукр. З'їзд Рад, за конституцією вони обираються на Губер. З'їздах; Всеукр. З'їзд обирає лише 5 представників до Ради Національностей. Автор зазначає, що Всесоюз. З'їзд обирає ЦКВ і Рад Національностей, в дійсності ж він обирає лише Союзну Рад, а склад Ради Національностей обирають З'їзди Союзних Республік. ЦКВ СРСР, згідно з конституцією, окремо не обирається, а є з'єднання цих двох Рад.

М. Матвієвський

Дешевов, К. М. Как закон отражает права квартирантателя — трудящегося. (Рабочая юридическая библиотека). ГИУ, 1925, стр. 35.

Автор у доступній навіть для малоліписменного робітника формі, навісши нескладні випадки з повсякденного життя, з'ясовує трудящим — їхні права та обов'язки, як квартирантмачів, найбільш зупиняється на розмірі квартиної платні; що може бути установлена для нього, на випадках і умовах можливого судового та адміністративного виселення з квартири.

Автор в кінці книжки вмістив текст квартирного закону, обов'язки постанови Харьк. Губвиконкому „про норми квартирної плати“ і зразки паперів, що можуть бути подані для захисту своїх прав. У всьому змістові книжки автор яскраво підкреслив класово-пролетарський характер нашого квартирного законодавства. Книжечку видано чисто, без помилок у тексті, але трохи змалював шрифт для малоліписменного робітника.

Книжечку рекомендуємо для всіх робітничих книгобірень. Корисно прочитати її парусудам і наразцятелям.

М. Матвієвський

Дешевов, К. М. Как рабочий и служащий может защитить свои права по трудовым спорам. ГИУ, 1925, р. стр. 31, Ц. 9.

Видання цієї книжки як яка дає популярний переказ відповідних артикулів Кодексу законів про працю, є вчасне, бо всі ці відомості зі зміненням „НЕП" для робітників дуже цінні. Жаль тільки, що автор,

складаючи цю брошуру, очевидно не швидко, у розділах п V — праця розцін.-конф. комісії, — VI — приватиз. камери, — VII — третейські суди — неабало переказав зміст артикулів кодексу про ті справи, що належать до компетенції кожного із зазначених органів, через що малоліписменний читач, тоб-то більшість робітників, не зможе ясно уявити собі, в яких саме справах і до яких саме органів йому треба звертатися. Але брошура все-ж таки може бути використана в робітничих клубах.

М. Матвієвський

Маркевич, С. Д. Землеустройство в СССР. 1925 р. стр. 47. Ц. 14 к.

Брошура належить до серії тих популярних книжок, про різні земельні питання, що так важливі для селянина. В ній в зрозумілому для селянина викладі переказано та з'ясовано найважливіше й найпекучіше земельне питання про землепорядкування, остаточного переведення якого селянські депутати майже на всіх З'їздах Рад так прикро від уряду вимагають. Із брошури читач довідається, що є землепорядкування, яке його значення для селян і для держави; про всі ті складні роботи, що їх належить перевести різним землепорядковим органам та які утруднюють саме переведення землеустрою, — про порядок і умови переведення землеустрою, — про порядок подавати й розв'язувати всі ті скарги, що можуть виникати з приводу землепорядкування. Тут же незаметно селянин довідається, де і яким чином позичити їм грошей для оплати робіт з землепорядкування. Ось через цю книжку що ми вважаємо за корисну для селян і радимо її сільбудам, хатам читальним, сільрадам.

Авторів ми закликаємо те, що він вживає незрозумілих для селянина слів: „ситуація“, „схематизм“, „стадії процесу“ та ин. Даремно було зазначати „5карб. золотом“, бо селянин може зрозуміти, що треба платити землепорядчикам золотими п'яťюрками.

М. Матвієвський

Перцович, Н. П. Жилищные Законы УССР. ГИУ 1925, стр. 44. Ц. 25 к.

Назва брошури не відповідає її змістові, бо вона в дійсності є коротенький історико-порівняльний нарис в справі про житло. В ньому розповідається про те, в якому стані це питання було в Європі і в царській Росії до імперіалістичної війни, і як саме воно стоїть тепер і розв'язується в капіталістичних державах і в Республіках Рад.

Автор правильно підкреслює, що лише в Рад. Республіках, звідки суто класовій політиці їх житлового законодавства, вповні можливо розв'язати на користь трудящим теперішню житлову кризу.

Книжка має переважно теоретичне значення, тому ми й не радимо її широкому читачеві.

На оборотці чомусь уміщено колову „Закон" — емблему царської Росії. Не вистачає лише згорі царської корони!

М. Матвієвський

Полоцкий, А. Как получить крестьянину кредит. (Общественно-правовая библиотека). кн. 28. Юридическое Издательство НКЮ Украины, 1925, стр. 55.

Книжка корисна для незможних мас. Автор у зрозумілому для малоліписменного селянина викладі подає відомості про те, у яких формах Радвлада, з метою підняти сільське господарство, дає трудовому селянству потрібну грошову й матеріальну допомогу. Читач довідається:

1) про с.-г. кредит, що держава дає селянинові через центр. Союзний с.-г. Банк, через Союзбанки окремих Республік та через Губельбанки, — про умови й форми та порядок одержувати цей кредит;

2) про сільські — кооперативні кредитові т.-на, що кредитують селянство так званим кооперативним кредитом, про те, як організовуються коопер.-кредитові т.-на, у яких формах і на яких умовах ці т.-на надають видачу кредиту. Книжку ми радимо Сельбудам і Селькооперації.

Хибами в книжці вважаємо:

1) відсутність зразкового статуту кредитового т.-на, чи, принаймні, зазначення, де його селянин може дістати;

2) зазначення (стор. 13), що держатель селянського пая користується, як пільгою, відстрочкою до 6 місяців на внесення продалого, який скасовано ще 1923 року (це приналежне у читача довіря до написаного в книжці);

3) вживання слова „меліорациі“, без його пояснення.

Хіба книжки ще й та, що її видано російською мовою.

М. Мамієвський

Призов, С. О. Злочин й кари в Робітничо-селянській державі. (Суспільно-правна книгозбірка). кн. 9. Юридичне в-ство Наркомюста УСРР. 1925 р., стор. 50. Ц. 15 к.

У книжці розкажуть про те, як саме органи влади переводять у рямцях революційної законності вперту й систематичну боротьбу

з злочинами проти пролетарської держави та її трудящих мас. Тут, крім того, переказується зміст Карного Кодексу УСРР, з підкресленням класово-пролетарського характеру карних законів нашої Республіки.

ЕКОНОМІКА

Горбенко, А. Як збирає та на що витрачає Радянська Державна народня гроші (Селянська бібліотека). ДБУ. 1925, стор. 105. Ц. 23 к.

Бюджетами дорозумілими та нарісати знайомити читача з структурою та змістом останнього Загальносоюзного С.Р.С. ровського бюджету та бюджету УСРР.

Крім того в книзі дано аналіз податкового тягарю, що припадає на міське та сільське населення, порівняння Радянського бюджету з бюджетом капіталістичних держав та з довіськовим бюджетом б. Російської Імперії.

Як додаток наведено бюджети С.Р.С.Р., У.С.Р.Р. на 1924/25 р., порівнюючи з бюджетами царської Росії, при чому для більшої ясності бюджети виявлено за своїм матеріальним змістом, а не за відомствами.

Працю свою тов. Горбенко написав дуже жваво й ясно. Її можна сміливо рекомендувати не тільки для сільських бібліотек, а й для робітничих клубів, Профшкіл та Технікумів.

С. Певзнер

Храмов, В. Социалистическое строительство и расходы советского государства. ГИУ. 1925, стр. 156. Ц. 80 к.

Перший розділ названої книжки має такий заголовок: „Кожен робітник і кожен селянин повинні знати, на що витрачає Радянська держава і як

В кінці книжки автор переконуючи зазначає, що злочини в Радян. республіках є ганебна спадщина від попереднього капіталістичного періоду, і що, зі здійсненням в нашому житті початків комунізму, зовсім зникнуть вони в соціал.-суспільстві. Книжку корисно прочитати органам міліції, робітничим й селянинові; Радімо її для Сельбудів і Робітн. Клубів.

Хіба книжки, на нашу думку, є та, що в ній не зазначено різниці карної політики Радянської держави від тої самої політики буржуазної держави, а про цю різницю треба знати робітничої й селянинові.

М. Мамієвський

Слинько, М. Хто та як розв'язує земельні суперечки між селянами. ДБУ. 1925, стор. 63. Ц. 15 к.

Питання про землекористування та суперечки в зв'язку з ним мають домінуюче місце в житті селянина. Тому книжка М. Слинька буде корисна для трудового селянства. В ній селянин знайде собі пораду про те, куди подавати йому позови чи скарги, що до земельних справ, — як ті позови чи скарги викласти, — які докази подати, щоб Земельні Судові Комісії змогли правильно розв'язати його справу.

Вартість цієї книжки для селянина збільшується ще й тим, що в ній у повному тексті, вміщені 5 типових зразків позовів, апеляційних і касаційних скарг до Земельних Судових Комісій, якими в селі без запального „аблаката“ можливо написати земельні позови чи скарги. Класовий характер законодавства про Земельні Судові Комісії автор підкреслює.

Зміст книжки викладено в зрозумілій селянинові формі та стилі; шрифт її відповідний для читача — селянина. Малюнок на обгортці книжки влучний — селяниночку як культцентр села.

М. Мамієвський

Цим заголовком власне й формульовано те завдання, яке поставив собі автор. В дальших розділах (Государственный и местный бюджет. Чем отличаются расходы советского государства от расходов царского правительства. Оборона, государства. Сельское хозяйство. Промышленность, транспорт, кооперация. Народное образование. Народное здравоохранение. Социальное обеспечение. Административные и прочие хозяйственные расходы) — автор докладно розповідає про заходи, які вживаються радянським урядом (союзним і українським) для будови нового, соціалістичного, радянського суспільства і про розміри тих коштів, які витрачаються для цього. В розділі — „Административні й інші господарчі витрати“ — подано інтересні порівняльні цифри витрат за часи царату і тепер.

Загалом книжка інтересна й потрібна. З неї робітник і селянин (та й інтелігент) довідляється багато цікавого й інтересного; що допоможе йому краще усвідомити й „звести до купи“ те, про що він знає з власного досвіду й довідиться що-дня з газет. — Хоч книжку написано й в загально-російському* (чи всеосоюзному) масштабі, проте автор подає досить докладні відомості про витрати по українському бюджетові; отже книжка розрахована ніби, головним чином, на українського читача.

Дефектом книжки є, на нашу думку (крім обтяження де-яким зайвим матеріалом), цілковита відсутність відомостей про приходу (прибуткову) частину сучасного радянського бюджету.

П. Христюк

Фесенко, С. П. и Цукерман, Л. И. Система с. х. кредита на Украине. «Книгоспілка» 1925, стр. 72. Ц. 65 к.

Книжка С. Фесенка і Л. Цукермана з'явилася, як раз вчасно. Систематично й досить докладно

освітлено в книжечці, як історію утворення на Україні і загально в СРСР системи с.-г. кредиту й сучасний стан та роботу її, так і ті численні проблеми, які зв'язані з організацією й діяльністю системи с.-г. кредиту. У вступі (написаному Цукерманом) позано загальні відомості про кредит в умовах радянської державності про способи з'ясування потреб в кредиті різних галузей народного господарства та про кредитні плани. Про зміст дальших розділів написаних Фесенком кажуть їхні заголовки:

1) Потребність в кредиті українського крест'яньського хозяйства. 2) Организация крест'яньського с.-х. кредита. 3) Низова сіль с.-х. кредита. 4) Кредитование крест'яньського хозяйства системой с.-х. кредита. 5) Кого обслуговує система с.-х. кредита на Україні. 6) Сельско-хоз. банк и сельско-хоз. кооперация. 7) Система с.-х. кредита за границей.

Звичайно, далеко не всі міркування та погляди авторів являються безсумнівними. Та інакше й не може бути. Лише на недавній XIV конференції Комуністичної партії Союзу Рад Республік внесено в справу організації кредиту для сільського господарства взагалі й взаємодіюсним між системою с.-г. кредиту й с.-г. кооперацією, зокрема, більше ясності; до конференції ж тут панувала велика розбіжність думок. Авторі писали свою «систему с.-г. кредиту» до XIV конференції, оснiвна думка їхня, що система с.-г. кредиту повинна мати міцну державно-кооперативну форму, підтверджена й конференцією, в інших же питаннях (як от в справі посередницьких операцій системи с.-г. кредиту в справі вступу с.-г. кредитів в райони с.-г. союзів і в інших) маємо деяке розходження, в поглядах авторів в постановам XIV конфер. комун. партії. Та це не зніжує вартості книжки. Бо, по-перше, й після XIV конференції багачою проблем з царини організації кредиту для с.-господарства залишилися нерозв'язаними, а по-друге — автори на прогніз всієї книжки не стільки дають готові рішення сільцям — освітлюють справу й ставлять питання, після чого читач і сам зможе оцінити ту чи іншу думку авторів і приєднатись до неї чи відкинути. Треба відмітити, що де-які розділи, як от, наприклад, останній: «Система с.-х. кредита за границей», написані надто схематично та стисло (всього 2 сторінки).

Загалом же приємно вражає живий виклад. В кожному слові почувается, що автори близько знають

справу і розглядають її, як живу, практичну, освітлюючи, де того вимагає виклад, кожне важливе практичне питання і з теоретичного боку. Для українських кооператорів, і також для «окрапованих» і інших місцевих робітників, що в своїй роботі торкаються й справи с.-г. кредиту, книжка стане в великій пригоді.

Книжку видано гарно, чепурно. Незрозуміло лише, чому постанови РНК України наведено (на стор. 32 і 33) українською мовою, тоді, як вся книжка написана російською. Так само невадо дати назви великим діалам (в огляду на зміст): наприклад, в розділі «Система с.-х. кредита за границей» вищезазначений такий параграф: «Развитие кооперации и с.-х. кредита — завет Ленина».

П. Христюк

Дашковський, И. К. Рынок и Книжку присвячена в сучасному хозяйстве. чено розглядає основних елементів сучасної економіки —

«Пролетарий», 1925 стр. 227. ринку й ціни, причому значну частину своєї праці автор видає аналізі цих елементів, як атрибути капіталістичної економіки, а 24-й розділ цілком присвячено питанню про те, яке має значення і яку роль відіграє «рынок и плановое регулирование в современной советской экономике».

Автор зумів досить повно, з де-якими дуже важливими подробицями, охопити що цікаву тему й поруч з цим дати малюнок суперечних тенденцій капіталізму.

В розділі «Цена и стоимость» на стор. 30, автор не заповняється на визначенні вартості так званого «невопроизводимого» криму (напр. — старе вино, містечкі твори й т. ін.).

Значне місце автор надає справі про монополію ціну. В наших підручниках політичної економії цю проблему освітлюється не достатньо й тому читач, що нею цікавиться, може знайти в роботі Д. Дашковського достатні відомості й висновки що до цього питання.

В цілому, хоча перші розділи написані досить популярно (іх було вищено в журналі для самосвітності «Знание» під заголовком «Движущие силы народного хозяйства»), але решта матеріалу досить складна для розуміння й тому книжку не можна рекомендувати для неідеологізованого читача. («Коммунист», 25/У — 25)

К.

КООПЕРАЦІЯ

Владимирский, М. Ф. Торговая политика и кооперация. ДВУ. 1925, стр. 48. Ц. 20 к.

Доповідь тов. Владимирського на Січневому Пленумі ЦК КП(б)У — цінна вкладка до сучасної кооперативної літератури; я гадаю, що кожен свідомий кооператор, особливо якщо він бере участь в керівництві кооперативною роботою в союзі, або товаристві, мусить не тільки ознайомитись з цією книжкою, але й пропустити її.

В своєму докладі тов. Владимирський наводить відомості про поступове відновлення нашого народного господарства з окрема селянського, взаємини, які є фактично між промисловістю і торгівлею в загалі, а зокрема кооперативною, значає хибні нашої державної кооперативної торгівлі, що охоплює переважно міський ринок, лишаючи село приватному крмареві, й намічає шляхи підняти торгівельний обіг, та ролі в ньому приватного капіталу.

До книжки прикладено резолюції Пленуму ЦК 10—13 січня 1925 р. про торговельну політику й кооперацию. Хіба лише те, що не значає, де було прочитано доклад, не кожен бо читач розбереться одразу в цьому. Видано добре.

С. Зарудний

Кулик, П. Анализ балансу та торговельно-господарської роботи сільського споживчого товариства (Спроба раціоналізації торговельно-господарської справи споживчого товариства). Кремрайспілка. Кремінчук. 1925, стр. 27.

Центральні відомості незадоволені потреб в певній практичного характеру літературі і це примушує місця спробувати на власні сили заповняти пробіли. Зазначена книжка має за мету допомогти керівництву споживчого товариства розібратись в тому, як іде робота товари-

ства, яких заходів треба вжити, щоб виправити хиби, як що їх встановлено за аналізною балансу, і т. и.

Це кимсь потрібно, як-що ми хочемо стати за тямущих і гнисьменних кравмарів. Складається брошура з таких розділів: що таке баланс і яке він має значіння, загальна аналіза балансу споживчого товариства; динамічна аналіза балансу споживчого товариства, як навіти власні обороти заходів товариства і визначити їх ролью що до чужих, як визначити обіговість і визначити в споживчому товаристві; як визначити ліквідність балансу спожив. товариства аналіза торговельно-господарської справи спожив. т. - ва.

Книжка безумовно стане в пригоді.

С. Зарудний

Лебідь, Д. З. *Торговля та кооперація (довідник)*. «Книгоспілка», 1925, стор. 64. Ц. 15 к.

Книжка складається з двох частин: доповіді на останньому пленумі ЦКК й резолюції Пленуму. Тов. Лебідь виходить з доповіді тов. Володимирського й резолюції, які з приводу цієї доповіді ухвалив Пленум ЦК і які є розв'язок й „уточнення“ резолюції XIII Партз'їзду. Т. Лебідь змалює стан споживчої кооперації, зазначаючи її хиби й досягнення.

Нема чого перераховувати ті питання, що їх торкається тов. Лебідь в своєму докладі — вони досить ясні з самої теми кожного, хто більш-менш розбирається в сучасному радянському житті й будівництві. Цю доповідь тов. Лебідя мусить простудювати кожен практичний кооперативний робітник.

Зазначимо так само й хибу цієї книжки — на книжці сказано лише „довідник“, а де, коли й т. и. — невідомо. Це неохайність.

С. Зарудний

Марков, В. И. *Начатки кооперативної грамоти. Краткий элементарный курс потребительной кооперации для начинающих*. «Книгоспілка», 1925, стор. 78.

Праця В. Маркова є перша спроба дати популярний, систематизований курс теорії та практичного споживчої кооперації. Курс Маркова є лише начатки кооперативної грамоти і як такий його розраховано на мало свідомого кооперативного читача, і подругу — має загальний характер, як кажуть, „про все по trochu“. Цього однак не можна вважати за хибу, коли мати на увазі назву праці. Книжка складається з 16 розділів: 1) Що таке кооперація 2) Як виникла кооперація 3) Кооперація за кордоном 4) Кооперація за часи і після війни 5) Кооперація в Росії 6) Кооперація на Україні 7) Радянська кооперація 8) Кооперація та місце її в Радянській державі 9) Робітнича кооперація 10) Організація кооперативних установ 11) Центральні кооперативи: церабкопи та многокраніції 12) Союзне будівництво кооперації 13) Господарська робота кооперації 14) Кошти кооперації 15) Неторгова робота кооперації 16) Левни і кооперація.

Автор на нашу думку не досить вдало розташував матеріал, і через це де-які розділи мимоволі повторюють один одного (розд. V, VI, VII, VIII). Треба б при другому виданні їх переробити.

Автор по суті і впадо з боку педагогічного дає розуміння кооперації. Власне, добре зробив, відмовившись від визначення кооперації, з натомістю дав аналіз з соціальної й природної кооперації. В його викладі кооперація є рух, і її форми та завдання мінливі, бо вона не є самоціллю, вона тільки засіб. „Не можна дати готового та збіжного для різних часів визначення того, що таке кооперація“, бо „за різні часи кооперативна робота набирала різних форм в залежності від того, як будувалося за цей час життя в усіх його частинах“ (ст. 4), бо кооперація є складова частина сучасного й суспільного ладу.

В цьому праця автора є коштовна вкладка в нашу біду шкільну кооперативну літературу. Як радий член кооперативу, так і саурах місцевих кооперативних курсів чи профшколи, (а навіть і технікуму) буде мати в книжці В. Маркова необхідного підручника в справі кооперації. Ми вважаємо, що й змістом книжки й досить вдало популярною мовою автор знайшов свого читача, а Книгоспілка — покупця, тим більш, що ціну виставлено приступну (40 коп.). Думаємо, що за де-якою переробкою (скорочення розділів про російську кооперацію й доповнення про українську) книжку треба видати й українською мовою.

П. Висоцький

Риков, А. *Листи на село про кооперацію*. (Селянська бібліотека) ДВУ. 1925, стор. 13. Ц. 5 к.

В брошурі т. Рикова не доводиться шукати теорії кооперації: це промова на селянському зібранні, яку було вголослено під час подорожі по неурожайних місцевостях Надднілля й яка мала за мету підкреслити хиби в кооперативному будівництві на місцях, що тов. Риков бачив їх на власні очі.

Отже, ґрунт брошури цілком практичний і брошура хоч і коротко, але дає певне уявлення про кооперацію та її місце в радянській господарській системі.

Книжку розраховано на масового читача, а тому треба показувати, що в ній трапляються помилки, іноді дуже грубі; напр., на стор. 10 „тільки це-ж значить, що кооператив треба обов'язково дробити, ц. т. робити маленькими“ — замість „ж“ треба „не“.

Розділи книжки: споживчі товариства, загальна збіжка й сільсько-господарська кооперація. Гадаємо, що книжка стане в пригоді, як агітаційний засіб, в кожній селянській книгозбірні.

С. Зарудний

Фишгендлер, А. *Основные вопросы советской кооперации. Сборник статей*. «Книгоспілка», 1925, стор. 190. Ц. 1 руб.

Збірка статтів А. Фишгендлера є шина вкладка до сучасної кооперативної літератури й видання її треба вітати.

Вперше, каже автор у вступній статті, в історії народів і в історії народнього господарства кооперацію поставлено на порядок денний, як центральну проблему радянської держави, що борється за встановлення нових форм господарства. Резолюційна бо й соціально-економічна природа радянської державности, і політична форма та політичний зміст — усі особливості й умови її політичної боротьби за існування й зміцнення — трикратно вимагають такого розв'язання питань організації ринку й крамообігу, при якому було б виключено можливість утворюватися приватно-капіталістичному господарству, що панувало б на ринку та тримало в своїх руках основні вузли крамообігу.

Автор з'ясовує далі зв'язок кооперації з самою суттю радянської держави й намічає ті основні питання кооперативного будівництва, що їх було поставлено перед кооперацією і розв'язати, які треба притримувати кількох років — тієї історичної доби, що про неї казав в останніх статтях Ленін, завдання якої є кооперувати широкі маси робітничества й селянства. А. Фишгендлер справедливо зазначає, що кооператори повинні позбутися ілюзій швидко опанувати наш ринок, повинні зрозуміти, що не справа довгої й упертої господарської роботи, роботи, що має за підвалини не підтримку держави, але навали — це підтримка держави матиме зміст й значіння лише в міру зросту самої кооперації зросту її завоювань.

В дальших статтях А. Фіншенлер розглядає питання інтеграції, де автор дає розуміння різно для різних районів СРСР, залежно від місцевих умов і того, які шари селянства товариство обслуговує. (До питання про розподіл праці в кооперації); проблему державного фонду—(До проблеми оборотних коштів). Союзне будівництво й інше—спіробітництво с.-г. і споживчої кооперації, кращообіг, закупівельні операції, фінансову проблему й т. п. (Чергові проблеми—про де-які тендеції в кооперації). В статті „Про крах кооперації в ССРР та перемогу приватного капіталу“ автор дає відпопід закордонним критикам, що чекають краху радянського союзу і в кожній аупинці вбачають ознаки цього краху. Нарешті автор

робить де-які підсумки статті „З підсумків—про де-які тендеції й шляхи розвитку кооперації“.

В цілому книжка заслуговує на увагу,—це олізі з інших робіт в справі кооперації, та й по да нєю де-хто, оскільки він стикається з питаннями кооперативної роботи—а тепер в такому стані є майже кожен, бо все радянське будівництво яде під знаком, можна сказати кооперації—повинні уважно „передивитись її, зробити де-які підсумки пророблених пращ й освітити сучасний стан кооперації та шляхи її розвитку, п роботі протягом найближчих років—утвіт рити собі перспективу, що зробила б роботу спільно й певно.

С. Зарудний

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

Балабанов, М. Як зберегти доверу та спільну воду на город. (Бібліотека сільського господаря). „Книгоспілка“, стор. 11. Ц. 6 к.

такє, що й не розбереш; на другій примітка покликається на ту частину тексту, що її там нема; низка інших недбалостей доверує поганій початок. Але річ не в тім. Передусім треба спитати, на-що видано українським мовою текст, написаний, мабуть, для Московської чи Тульської губернії (очевидно, бо для книжки, „Харківщина, Курщина, Вороніжчина, Чернігівщина, Катеринославщина“ це—„південь“).

В книжці, написаній для звичайнісінького селянина, читаємо про „кондесовані або згущені пари з повітря“ (стор. 9), про „1 пуд сухої матерії рослини“. Книжка, що має 4 друкованих сторінок, покликається, на 10 авторів. Кому воно в такому вигляді принесє користь, кому чого треба? Нарешті, книжка вистоплює жаль за те, що „дещо селянин не додумався, що для того, щоб мати добрий урожай—не треба дощів лїтку, щоб-то підчас росту засівів“... До цього не додумався не тільки український селянин,—не додумався навіть українська агрономія.

Й. Попов

Балабанов, М. Як салому зробиати парника для вирощування ранньої розсади (овірка, чия, то-що) (Бібліотека сільського господаря). „Книгоспілка“. 1925, стор. 20. Ц. 8 к.

Книжка не виправдує свого заголовка. В книжці, що обіймає не менше ніж половину друкованого аркуша, автор розказує про те, як влаштувати парника, як його засїяти та плекати, як боротися зі шкідливиками, влаштувати парові грядки та доглядати їх; говорить про раннє вигноування; не обійшлося й без азоту. Про все нашівидко, що й второпати важко.

Хто не знає, як влаштується парника, той навряд чи зуміє „сам зробиати парника“ за допомогою книжки, як обіцяє її заголовок. Текст книжки робить вражіння похалцем вирваних декількох сторінок з більшого підручника. Починається книжка, після епіграфу, цілком несподіваною фразою: „якщо в господарстві немає парникових рам, то з середини березня можна користуватися зимовими рамами з вікон“; маємо в тексті (стор. 17) покликання на „особливий додаток“ до тексту, але самого додатку нема. Коректор допав неперодумані острєжкі місця у книжці: „піддешний“ замість „північний“ (стор. 4, рядок 8 здолу), „вище“ замість „нижче“ (теж там, рядок 5 здолу), „кругліший“ замість „крупніший“ (!) (стор. 5) і т. п.

Й. Попов

Балабанов, М. Як захистити городи та баштанні від весняних приморозків. (Сільсько-господарська бібліотека). „Книгоспілка“ Харків, 1925, стор. 7. Ц. 4 к.

Невеличка брошура, складена просто й популярно. Автор дає в ній вказівки, яких треба вжити заходів і засобів, щоб захистити городові та баштові рослини від весняних приморозків і передбачити, коли вони наступлять. На жаль, автор не вказує де-яких суто-практичних примет, якими забільшого доводитися керуватися, не маючи під руками барометра. Книж-6 про них розказати в брошурі, це додало-б її більшої вартості.

А. Голубава

Боканча, П. агр. та Микитенко, Ів. Агрономічний суд над рабобіллям-бур'яничою. (Селянська бібліотека) ДВУ. 1925, стор. 32. Ц. 10 к.

Завдання п'єси: в судовому процесі—(акт обвинувачення, жалоби незамовжених, що понесли шкоду від обвинуваченої бур'яни, промова прокурора, свідчення експерта-агронома й свідки та шире призначення обвинуваченої до своєї провини) доказати ту величезну шкоду, яку поносить сільське господарство від поширення бур'янів, та конєчну потребу переходити до правильних плодєзмін. Тому самому питанню присвячена невеличка передмова автора. П'єсу дивитимуться з охотою. Вона безумовно принесє користь справі пропаганди агрономічного знання серед насєсення. Написана п'єса просто, галуно мовою й не зникаючи на слабуватиме, що до художньої та спеціальної сторони буде прїстутна для розуміння широкого кола глядачів.

А. Голубава

Боканча, П., агр. Знищуйте бур'яни! Як треба боротися з посухою й неможлими. (Пр. агроном. поради селянам, козєспілка та робітничкам-землеобрам-стєпової посухою слухи України. З наложниці. (Селянська бібліотека) ДВУ. 1925, стор. 32.

Насамперед автор полає досвід подрібніший опис найгловніших видів бур'янів, що ростуть на полях України, далі йуть роздїли: через що бур'яни є шкідливими, як розмножуються бур'яни, плодєцність бур'янового насіння, як поширюються бур'яни, врожай на чистих та засмічених полях і врешті переходить до викладу про засоби боротьби з бур'янами. На це питання присвячені майже половина брошури. Автор докладно зупиняється на описові різних мїр боротьби з бур'янами, як ось: очищування насіння, відходїде оброблювання землі, заведення окремих плодєзмін, засоби боротьби з корінками бур'янів, які що-раз-більше розмножуються, та розбирє окрема, як боротися з мужодїчними рослинами—повитище, бодяками та ин.

Наприкінці книжки подано 10 головних правил, як боротися з бур'янами. Брошура цілком доступна для широких мас сільського читача.

А. Голубава

Борисенко, М. та Бать, А. Електрика в сільському господарстві. (Сільсько-господарська бібліотека). „Книгоспілка“. 1925, сторінок 131. Ц. 50 к.

Автор насамперед підходить до питання: на що селянинові потрібна електрифікація та що вона йому дасть, що таке електрика, а далі говорить про застосування електрики до освітлювання, молотіння, оранки, приготування корму й т. ін., та як організувати кооператив для електрифікації. Додано: взірцевий статут, що до електрифікації, декрети про електрифікацію, переклад метричних мір, то-що. Де-які розділи ілюстровано цифровими даними. Рисунок в тексті виконано в українському стилі й це дає наглядну картину застосування електрики на селі. Треба зазначити де-які хибні: бракує розділу про ролі електрики в комунальних і колективних господарствах; не досить ядро означено ролі електрики при переробці сільсько-господарських продуктів; нема заголовків. Книжка написана популярною мовою й може служити за підручник для сільського електрифікатора, низького кооперативного робітника й письменного селянина, що цікавиться питаннями електрифікації села.

А. Урін

Гай, Т. Овочеве-літнє виробництво. З малюнками. Порядки селянина-садівника та коліоспая. (Селянська бібліотека). ДВУ. 1925, стор. 78. Ц. 16 к.

Брошура „овочеве-літнє виробництво“ є безумовно пожиточний вклад у винарську літературу, заміню особливо своєю бідністю. Написана брошура популярно й приступно для простого читача. Доводиться жаліти, що автор не досить докладно викладає той розділ, де йде мова про продукцію вина, як його зберігають та як його далі переробляють. Багато пожиточних відомостей, які наводить автор, дозволяє гадати, що брошура знайде розповсюдження.

Г. Буларцев

Звірозомб—Зубовський, Е. Головні шкідники зернових запасів та боротьба з ними. З 20 малюнками. ДВУ. 1925, стор. 35.

В цій брошурі автор знайомить з найголовнішими шкідниками зерна й муки, описуючи рівночасно засоби, які з ними борються. До таких шкідників належать зернові овки й міль, мучні кліщі, жуки, метелики та зернова совка. Що до кожного шкідника автор подає насамперед його опис, далі вказує на ту шкоду, що її чинить шкідник зерну чи муці та врешті рекомендує засоби боротьби з ним. Брошура написана простою, зрозумілою мовою й так що до викладу, як і що до змісту, є приступна добре грамотному читачеві. Цікава вона ще для інструкторського та агрономічного персоналу. Брошура має чимало гарних рисунків.

А. Голубава

Кротков, А. Как сохранять овощи и фрукты в свежем виде. (Селянська бібліотека). ГИУ. 1925, стр. 28. Ц. 18 к.

Автор намагається в популярній формі дати вказівки, як зберегти городину й овочі. Вартість тих вказівок видно з отаким прикладом: щоб зберегти свіжками зимові гатунки груш, їх складають у великий глиняний горнець, перед тим наливши в

нього трохи води: над водою іставляють решітку... й т. ін. (стор. 22); сливки зривають з дерева з хвостиками, не торкаючись до них руками, ниточкою звязують по дві й звязавши вішають на шнурок такий, щоб вони не доторкалися до себе* (стор. 23); яблоска автор радить збирати в морозіві тирсі (рис. 13); мороз, як каже автор, „особливо шкодить моріви та оновач*“ (стор. 6). Для якого трудового українського господаря переписав автор свої рецепти із застарілої німецької книжки? Непозиточний текст брошури оправили, на жаль, в дуже привабливу обкладинку.

Й. Попов

Куда, Я. Про зону та сажку худоб та як їх позбутися. (Селянська бібліотека). ДВУ. 1925, сор. 57. Ц. 12 к.

Насамперед вказує автор на розмір шкоди, що її спричиняє грибок-паразит — зона та сажка. Відзначивши далі, чим одрізняються грибки зони від сажки та зазначивши окремі види сажки, автор докладно зупиняється на засобах боротьби з цими грибами, за допомогою відповідної обробки ґрунту, правильною плодозиною, угноювання тільки гаразд перетруєним гноєм і, врешті, застосуванням отрути — формаліну та сінистого камені, щоби знищити грибові спорі, які заразили зерно. Тут описані як ручні, як і машинні засоби. Нарешті автор зупиняється на описі засобів боротьби з зоною та сажкою, що їх вживає у себе населення, та з'ясовує, чому ці засоби дуже часто не дають бажаних наслідків. Наприкінці вміщено список установ, які борються проти шкідників рослинних та відповідною допомогою. Книжка написана гарною, зрозумілою мовою й своїм змістом доступна шкільному навіть для малописьменного читача. В тексті чимало гарних рисунків, що дуже сприяються до того, що книжку легко можна засвоїти.

А. Голубава

Куда, Я. Про хвороби на картоплі та як позбутися їх. (Селянська бібліотека). ДВУ. 1925, стр. 45.

Врожаєм картоплі дуже шкодить хвороба бактерійного та грибового характеру. Населення шкільно не знає причин картопляної хвороби й приписує її виключно впливові несприятливих кліматичних умовин, через те й не вживає ніяких заходів на боротьбу з цими хворобами.

Треба населенню дати певний комплекс знання, щоб воно могло з успіхом боротися проти таких хвороб. Брошура Я. Куди відповідає як раз на ці питання. Автор в дуже приступній формі описує найголовніші види грибових та бактерійних хвороб, що напастують картоплю, та вказує засоби, яких треба вживати на боротьбу з ними.

Написана брошура простою, гарною мовою. Вона так докладно й широко розбирає питання про хвороби на картоплі, що її з пожитком для себе читатиме не тільки кожний добре письменний селянин; вона є цікава ще й для інструкторського та агрономічного персоналу. Брошура ілюстрована гарними рисунками й заслуговує на як-найширше розповсюдження серед сільського населення.

А. Голубава

Кузьменко, А. Суданська трава (нова кормова рослина). (Селянська бібліотека). ДВУ. 1925, стр. 31. Ц. 8 к.

Суданська трава через свою посухостійкість, про яку свідчать врожаї цієї рослини за засушливих, у 1921 й 1924 років, заслуговує на дуже серйозну увагу,

отже книжка т. Кузьменка є цілком своєчасна й потрібна. В книжці підкреслено ті гарні старинні садівницької трави, що примушують садівників спробувати засів цієї рослин в своєму господарстві. Використано доконче небагатий цифровий матеріял наших дослідних станцій та досвід з засадами цієї культури селян на Харківщині 1924 р., отже зміст є науково витриманий. Викада популярний, з технічного боку книжку видано гарно. Підкресловати краще було-б грубішим шрифтом, ніж відступами. Рисунки вазалі. Книжечку можуть використати широкі кола селянських читачів по всій Україні, крім Полісся та почасти правобережних лісосітелів. Треба, проте, зауважити, що опис фізіологічних та морфологічних ознак рослин, щоб його засвоїти, вимагає трохи вже підготовленого читача.

П. Кау

Кузьменко, А. Сіймо посухостійкі рослини. З 6 малюнк. (Селянська бібліотека). ДВУ. 1925, стор. 72. Ц. 15 к.

Не велика що до розміру й багата змістом, ясно написана, дуже гарно видана книжка. Після вступу,

що популярно з'ясовує значіння посухостійкості родів і гатунків сільсько-господарських рослин у боротьбі господарів з посухою, маємо в сімох розділах цієї книжки несебінний, оскільки це цікавить практичного господаря, нарис сільсько-господарського значіння, господарного використання та засобів до плекання сімох посухостійких польових культур: кукурудзи, сорго, суданської трави, могару, проса, сояників і наут. Наприкінці коротенько йде мова за решту посухостійких культур на Україні: кормову моркву, пастернак, гарбузи, люцерну та посухостійкі гатунки пшениці, пшівотрені українським одбором. Книжка широко й переконливо опирається на досвід українських сільсько-господарських дослідних станцій. Крім цього, автор використовує успішні досвід сільських господарств (суданська трава, наут) і в тексті й у рисунках — а це треба вважати за цінний засіб викаду.

Книжка повинна найти собі місце в кожній ук лінійській селянській хаті, її мусить студіювати кожний український господар-селянин. Вона мусить потрапити й до рук кожного учня сільсько-господарської школи, вона стане в пригоді й учителям сільсько-господарської профшколи.

Й. Попов

Кульжінський, С. П. Кукурудза. «Книгоспілка». 1925, стр. 24.

В невеликому розмірі охоплено всі головні моменти культури. — Через це де-які частини її дуже зтиснені, а саме: — треба було-б трохи більше сказати про схов кук рудзи, та про використання солом, качанів і всагазі всього врожаю.

Потім трохи мало сказано про кукурудзу, як попередника для хліба, особливо, що торкається степової України. Треба було-б більш підкреснути даніми степових дослідних станцій і розвинути думку про те, що на селянських опосередкованих нивах урожай після кукурудзи будув відносно більш, ніж на дослідних станціях.

Книжечка є гарна і цілком придатна для селян усієї України.

С. Хоменко

Любимов, Ф. Як доглядати коня. (Селянська бібліотека). ДВУ. 1925, 24 стор. Ц. 8 к.

В брошурі в коротенькій формі подано вказівки, які вибирати робочого коня, головні засади, як його доглядати (де особливо увагу звернено на догляд за копитом та кожною) далі в загальній формі викладено про кіські хвороби при поганому догляді та про де-які найважливіші заразні хвороби, їхні ознаки та ті заходи, що їх треба вживати, коли захворіє коняка.

Брошура написана гарною, простою та загальнозрозумілою мовою, читаться легко, приступна й цікава для широких шарів населення.

Книжку видано гарно, шрифт чіткий, ціна невисока.

Ю. Уман

Мартинюк, М. Сад, як його садити та перший рік доглядати. (Бібліотека селянина. Серія сільсько-господарська). ДВУ. 1925, стор. 28. Ц. 12 к.

Україну треба вважати за країну садівництва, не менше ніж Франція, або Півн. Ам. Сполучених Штатів. Тим часом гарна популярна література для України у галузі садівництва народжується дуже помаленьку. У 1923 році Видавництво НКЗ випустило дві книжки С. Пулка «Устройство сада» й «Уход за садом». Після двох років ми бачимо нову вадну популярну книжку з садівництва — М. Мартинюка «Сад, як його садити», видання Держ. Видавництва України.

Книжка описує ясно й з усіма корисними для селян підробними техніку садити овоочених дерев, починаючи від підготовки ґрунту в саду та копання ям і закінчуючи обрізуванням дерева після садіння, і попереу подати короткі вказівки про те, як вибрати місце під сад та розмістити дерева в саду; закінчується книжка відомостями, як плекати сад першого літа після посадки, та десятять заповідних садівництва. Книжка має 15 позитивних, чітко виконаних та пояснених рисунків.

Звертає увагу назаввичайна охайність видання і, я-б сказав, — при всій зовнішній простоті, велика краса видання.

Й. Попов

Найдін, П. Г. Як збільшити на 100 пудів урожай озимки. За працю пристосовану Харк. одесійної станції. «Книгоспілка» 1925, стор. 30. Ц. 10 к.

Невелика книжечка, гарно написана простою українською народною мовою. Вона знайомило читача з головними способами, що до підвищення урожаю в лісосічній Україні і перерахоно на Харківщині, Полтавщині та південній Курщині. Ці способи: найкращий час оранки під озимину, ранні та чорні пари, душення пару, коли спінаються з його оранкою, угноєння, час посіву, густина посіву, способ посіву, поліпшені гатунки, весняне волочіння, засів трав в толоші: еспартерту, люцерну, вівкової мішанки.

Треба зазначити гарне технічне виконання, що до шрифту, відсутності друкарських помилок, малюнків й т. д.

Складено книжечку за дослідями Харківської дослідної станції, а також почасти Сумської, Полтавської і інших. Книжечка є цілком придатна для селянської бібліотеки і в цьому напрямку бажано ширше її розповсюдження.

С. Хоменко

Нестергадовський, В. Як переганяти бджіл з дуплянок в рямковий вулик і з одного рямкового в другий. Видання третє, значно доповнене (Селянська бібліотека). ДВУ. 1925, стор. 32. Ц. 8 к.

Рационально пеленгати бджіл можна тільки в рямкових вуликах. У нас на Україні це дуже багате селян-пасічників годують бджіл в дуплянках та колодах. Отже питання про те, як переганяти бджіл з дуплянок та колодок до рямкових вуликів має для пасічників не-абияк значіння. Брошура В. Нестергадовського, що розбирає це питання, є дуже потрібна для селян-пасічників та мусить мати — і певне має — великий попит, хоча-б з того, що книжка виходить третім виданням.

Г. Бумарцев

Пасков, В. Памятка селянинов про електрифікацію. (Селянська бібліотека). ДВУ. 1925, стор. 58. Ц. 15 к.

Селяни багато й скривають, чому про електрифікацію. Майже всі вони боялися електричне світло чи то на цукроварнях чи на залізницях, чи то трамвай по великих містах, чи якісь машини електричні на заводах, або де-інде.

Кажуть, що можна й на селі цю штуку завести. «А як же це зробити, з якого кінця почати? Треба-ж звикати, скільки на це грошей потрібно та чи воно виправдає себе в роботі, порівнявши з волом або конем?»—такі запитання не раз певне виникають по селах, а особливо у сільського «актива», на який падає обов'язок вести роботу у вській справі. За поради В. Паскова. Написано дуже простою мовою, наведено приклади з нашої дійсності, розуміючись на селянській психології, є де-кілька малюнків, але не досить виразних. Особливо хорошим портретом того, хто перший звернув нашу увагу на потребу в широкій електрифікації Радянського союзу,—незабутнього т. В. Леніна. Книжка має короткий зміст: хто впровадить наше сільське господарство: чи машина та електрика, чи коняка? де наведено короткі відомості про збудовані вже електричні станції та куди роботу електрифікації на селі з переглядом всіх найголовніших робіт, що їх може виконати електричний двигун в сільському господарстві; подано й приблизну вартість невеликих станцій для села й дуже цінні поради, як закладати кооператив, куди звертатись за допомогою, з чого починати заходи для електрифікації села.

Вкінці вказано популярні книжки, що їх слід прочитати для більшого знання в електрифікаційній справі.

Проти російського видання «Памятку» поповнено де-якими відомостями про Україну. Правда, що не подано адрес українських установ, які допомагають справі у нас, а все посилається на Москву. Це хіба брошури.

«Памятка»—перша книжка, азбука, так мовити, великої справи. З неї слід починати кожному селянинові знайомство з електрифікацією. Треба побачити її найбільшого поширення серед масового сільського читача.

І. Немолювський

Танашов, М. Чорний та ранній зелений пар. (Селянська бібліотека). ДВУ. 1925, стор. 30. Ц. 8 к.

Книжка насамперед порівнює врожайність нашого степового господарства з урожайністю інших країн, далі окреслює різні гатунки парів, порівнявши їхню врожайність. Потім іде: глибина оранки, пласання парів, причина, чому ці парі дають гарні наслідки. Врешті наведені дані про врожай на часних парах в порівнянні з урожаєм там, де парів нема. Треба вказати на де-які місця в книжці:

1. Висновки про глибину оранки надто деталізовано;
2. Відомості про густоту засіву озимини не цілком відповідають науковим даним;
3. Зайво всюди наведені поруч російських ще французькі міри: на-що це в книжці, написаній для селянина-масовика?

Взагалі-ж поданий у книжці матеріал опирається на точніших наукових даних наших степових дослідних станцій (використано працю М. П. Кудінова «Главнейшие выводы работ опытных учреждений Одесской области»).

Автор дуже влучно згадує про пари, зайняті під проорні рослини. Можа цієї книжки проста, виклад ясний. З технічного боку книжку видано гарно: підкреслено головні моменти (грубим шрифтом), влучно

виконано діаграми врожаїв. Книжку можуть цікавито використати широкі кола селянських читачів по наших степах. Обкладинка чепурина.

П. Кац

Танашов, М., аір. Кукурудза та картопля на зайнятих парах. (Селянська бібліотека). ДВУ. 1925, стор. 21.

Автор, на підставі даних Одеської, Херсонської та Одимської дослідних станцій, показує вигоду від введення зайнятих парів у господарствах степової смуги України. Зайняті пари не тільки збільшують урожай тієї пшани, що йде за ними, але навіть самі собою дають чималий дохід господареві та допомагають зберегти поле від засмічення бур'янами. Далі автор переходить до досить потрібного опису, як плекати кукурудзу й картоплю на зайнятих парах. Невеличка брошура, біля 1/4 друкованого аркуша, надрукована досить великим шрифтом, має чимало гарних рисунків. Слони змістом та простим, зрозумілим викладом вона є цікавотною доступна малописьменному читачеві.

А. Голубата

Танашов, М. Нова кормова рослина—суданська трава. (Селянська бібліотека). ДВУ. 1925, стор. 21. Ц. 8 к.

Брошура відповідає на сучасній потребі засичити штучно траву в степових районах і радить плекати одnorічну кормову траву «суданку». Суданська трава з'явилася на Україні з 10 років тому в Катеринославській губернії й завдяки своїй посухостійкості та великому врожаюві набирає що раз більшого значення в господарстві. Насамперед автор зупиняється на тім, що дуже потрібна та економічно корисна є річ в господарстві розводити одnorічну кормову траву; далі подає докладний опис культури суданської трави, як на сіно, як і для насіння. В книжці подано рисунки типових сортів суданської трави. Брошура написана простою, зрозумілою мовою й доступна навіть для малописьменного селянина.

А. Голубата

Танашов, М. Кормовий буряк. З 7 малюнків. (Селянська бібліотека). ДВУ. 1925, стор. 34. Ц. 9 к.

Буряк, як і інші рослини, що їх сажають, сприяється до кращої врожайності ґрунту, передати ґрунту, передати ґрунту, передати ґрунту. Крім цього він дає ще економічну вигоду, бо з нього маємо дуже багатий корм для худоби. Це має особливу вагу для степової смуги на Україні, де є дуже мало луку, а степових випасів і сіножатей робиться що раз менше. Описавши взагалі засоби до бурякової культури, автор переходить до розгляду окремих сортів кормового буряка, зупинючись на «мамуті», «напівцукровому», «еккендорфському», та «еккендорфському» сорті; далі досить докладно зупиняється на засобах, як переховувати буряки й закінчує брошуру розглядом засобів, якими можна скоротувати буряки родаті худобі, економити то що. Остаточні сорти буряка «мамут», автор робить досить велику помилку, а саме він каже: «мамут, лосий буряк, в перекрід червоної, сидить лише наповолочу в землі, а через це копати його в-осени досить легко». Як раз навпаки. Мамут, маючи довгий буряк, сидить дуже глибоко в землі, через те дуже важко й дорого його копати, не те, що еккендорфський та еккендорфський буряк, які сидять тільки наповолочу в землі й даються легко копати. Брошура написана зрозумілою, гарною мовою й що до свого змісту є цікавотною доступна малописьменному читачеві.

А. Голубата

Танашов, М. Бережи врожай, омидай насина од зони та колосів. (Селянська бібліотека) ДВУ, 1925, стор. 10, Ц. 6 к.

В цій брошурі автор описує засоби, як протруювати формаліном і сімим камінем зерно на засів, щоб знищити спори грибка зони та сажки. Хвороби пшениці, що їх викликають ці грибки, дуже знижують урожай, завдаючи величезної матеріальної шкоди населенню, до того ж спори цих грибків перемішані з пшеницею й соломою, що їх вживають за харч, викликають певні хвороби так у людей, як і у худоби. Описані заходи боротьби з цими хворобами пшениці є дуже прості й цілковито доступні для населення. Брошура надрукована грубим шрифтом, який легко читати, але цілком не має малюнків. Мова проста, зрозуміла. Своєю змістом вона надається для малописемного читача.

А. Голубата

Тертиченко, А., доцент. Як люди борються з посухою. Агрономічні поради. (Селянська бібліотека) ДВУ, 1925, стор. 58, Ц. 13 к.

Автор оповідає нас на даних українських досвідчених станиць, переважно на Херсонській. В брошурі автор подробице розбирає, чому культурність ґрунту забезпечує врожай, які плодородні треба заводити в степовому районі, як обробляти землю під озимину та яровину й які рілліночі техніки вимагає степова смуга. В останньому розділі автор доводить, оскільки легше боротися з посухою, обробляючи землю гуртом, і радить засновувати на це всілякого роду колективи. Книжка написана гарною українською мовою, приступна для гаразд письменного читача. Коли взяти на увагу ту велику школу, яку спричиняє посуха, та ще й те, що нас чекає низка засушливих років за гіпотезою проф. Брікнера, то потреба розповсюджувати цю брошуру серед господарів степового району є дуже велика.

А. Голубата

Філіппіши, І. С. Садівництво та огородництво рятують від посухи. (Селянська бібліотека) ДВУ, 1925, стор. 109, Ц. 20 к.

Книжка написана з піднесенням, барвисто та, без сумніву, талановито. Автор грає й, манерою виладу, красномовно переконує українського селянина. Тим обережніше й критичніше мусить читач підходити до авторських поглядів і до того, як він їх обґрунтовує.

Коли автор каже, що достаток тепла південної України треба використовувати не на культуру збіжжя але на інші цінніші культури — це цілком слушна ідея, що її треба популяризувати серед українського селянина (та про яку ще не згадує зайвий раз погадасяти українському агрономові). Що таке вирощування дає найбільше пожитку, коли поле зрошують — теж істина; широкий план у цьому напрямку розробили українські меліоратори — зрошувачі. Але коли автор замість збіжжя радить південній Україні не велику низку цінних культур, а лише садівництво, виноградарство та огородництво; коли автор каже, що можна безмежно поширювати площу під садами в засушливих околицях України; коли автор — садівництво південної України будує на розводі вчашних сортів та на сущині тих сортів; коли автор за ринку збуту свіжих овочів улаває тільки місцевий ринок і радить збувати „прямо з воза“; коли автор заперечує, що є ринок для дорогих („французьких“) сортів, не бачить поступу непу й самохит уважає ці сорти за неприступні для робітника й селянина, — тоді з автором не згодні жодні малиюнки, меліоратори та сіл.-госп. економісти.

Радимо книжку прочитати кожному спеціалістові в садівництві, щоб критично переглянути свої садівничо-організаційні погляди та порівняти їх з авториними.

В книжці трапляються позозначні збиби, які треба мати на увазі, коли її читати: Поділя зарековано до засушливої смуги на Україні (стор. 16), щино що до ситности прирівняно до молока (стор. 46) й т. п.

Й. Попов

Філіпповський, О. Що на базар — ячмінні чи свиню? (Селянська бібліотека) ДВУ, 1925, стор. 37.

Автор досить переконливо говорить про те, що свинарство в дрібному селянському господарстві може стати за розвинуту зискову галузь, що не слід провадити збіжжя, але треба його попереуду пропустити крізь свиню. Ця галка не нова, проте, в виданні Філіпповського читач знайде чимало свіжих галок і фактичного матеріалу, бо головна ідея про зиск від свинарства є зв'язана з засобами реорганізації самого господарства.

Книжка написана простою мовою, але де-що переобтяжена обчисленнями й великою кількістю питань. Взагалі книжку О. Філіпповського треба зарахувати до пожиточних та побажати їй широкого розповсюдження. Зовнішній вигляд має гарний, ціна 10 коп. приступна.

А. Йосе

Шилановський, В. Пасічництво. З додатком уваги до вчителів та статуту пасічницького т-ва. „Книгоспілка“ 1925, стор. 197.

Нове (5) видання „Пасічництва“ випущено в значно доповненому вигляді й таке доповнення, як розділ XIX „про штучний добір маток та трутнів“, є особливо своєчасне і надто бажане в українській літературі в справі пасічництва.

За хибу, на погляд звичайного читача, може бути відсутність розділу про медоносні рослини особливо ті, що мають сільсько-господарське значіння, на яких повинно ґрунтуватися наше майбутнє раціональне пасічництво. Також доводиться побажати, щоб автор в майбутньому виданні цієї книги розвинув питання про кочове пасічництво, що має на Україні велике значіння.

За визначенням самого автора книжку опрацьовано для широкої народної маси населення. Оздоблена чудовими малюнками вона може бути надто корисна для інструкторського персоналу; отже треба й дати почесне місце, як в книгозбірні при агропунктах, так і в агрошколах.

Красниць

Джовани, Д. О. Луки України та їх поліпшення. ДВУ, 1925, стор. 50, Ц. 16 к.

Розглянута книжка присвячена таким питанням: значіння луку у сільському господарстві України; головні типи лучних земель: їх багатства та родючість; рослинність на лугах та їх життя; про меліорції, що потрібні для поліпшення луків, про державну та громадську допомогу в справі лукувництва. З наукового боку ця книга, з адно найновіший внесок в цій справі. Заслужено працю Наркомзему УСРР в цім напрямку. Технічне виконання досить добре, лише на жаль трохи малюнків. Ціна дуже невелика: 16 коп. В такій книжці є велика потреба серед селян, особливо в Поліссі та лісостепу. Дуже підходить вона й для сільських шкіл.

В. Мазуренко

ТЕХНІКА

Беликов, А. Массовое производство в металлопромышленности. Под ред. проф. Матрессова. (Фаб.-зав. библиотечка) ГИУ, 1925, стр. 48. Ц. 20 к.

Поняття масового виробництва, виготи, стану даризації, нормалізації, як здійснюється принцип розподілу праці, ролі знаряддя та машини в масовому виробництві, ідеї Тейлорові — ці всі моменти мають відповідати пояснення в брошури. В тексті подано кілька прикладів із практики транспорту, токарного й ливарного цеху. Одна з технічних застосувань цієї брошури, — що після, як і треба звернути увагу, відзначено грубим шрифтом. Брошура Беликова, хоч і не вносить нічого нового, проте написана популярною мовою й може пригодиться не тільки гурткам. Ноп, але й несподіваним читачам, що цікавилися принципами масового виробництва в металлопромышленности.

А. Урін

Берер, А. Обслуживание моторов. Под ред. проф. Потемни. ГИУ, 1925, стр. 108+ схем 32. Ц. 60 к.

ВРНГ. В ній розбирається: як доглядати моторів, пускати, зупиняти, регулювати, які властивості мають мотори, на що вони хворіють та, як їх лікувати. Не подаючи нічого нового, брошура має вартість через те, що збирає практичні вказівки, потрібні при орудуванні моторами, що їх застосовують чим-раз ширше. Брошура розрахована на читача, знайомого з законами електричного току, з будовою моторів, що йому треба тільки довідатися, як їх доглядати. Викладає конспективно, але досить ясний, схеми мовля було-б дати в більшому обсягу, коли-б дозволив формат брошури, розрахований на портативність. Не вдовольняє оправа, слід-би наблизитися до типу англійської міцної й простої оправи: для книжки, що є постійно в роботі, це є важлива справа.

Брошура буде безумовно корисна для електротехніків, моторів, що для студентів-практикантів і стажистів.

А. П. Головаченко

Виноградов, А. проф. Основы калибровки прокатных валков. (Фаб.-зав. библиотечка) ДВУ, 1925, стор. 135. Ц. 40 к.

Автор ставить за мету з'ясувати при чиниловий зв'язок між явищами площиння, проляти світло на засоби калібровки й для цього він бере звичні норми за практики площинної справи й підкладає під них теоретичне обґрунтування, розкриваючи по-малу суть явищ площиння (прим., чинники, що впливають на зміну величини „кута захоплення“, „коєфіцієнту витяжки“, то-що). Гарно освітлено теплову сторону процесу й ця аналіз термічних явищ дає змогу певно ґрунтовуватися захищати нові методи проектування площинильних ствнків. Цінні є вказівки на засоби, що забезпечують у перших стадіях площиння досягти більших об'ємів заготовки, щоб зберегти бовванці від швидкого охолодження. Докладно описано мало збавити явища випрежування, налімання накату й поширення пропліщувачної смуги, подано практичні вказівки й теоретичні розрахунки, які калібрувати найпростіші профілі.

Про гриби в книжці — дуже стислий, конспективний виклад, непристосуваний тим, хто починає. Залишилися неосвітлені питання економічного характеру, прим. про порівняльну вартість енергії при різних засобах прокатки. Доводиться прим., вирити авторів на слово, що логічною є річ обтискати бовванці на великих верстатах та уникати площиння бовванця, що

має найбільшу для даного верстата товщину; адже є межі, за яких від економічного міркувань, межі, за якими застосовувати великі верстати вище на школу. Рисуноків мало (46), вони не досить чіткі, є помилки, що шкодять розумінню (стор. 27).

Брошура йде, як перший випуск, другий має бути присвячений методам розрахунку послідовних калібрів різноманітних профілів серед виробничих умов. Брошура, без сумніву, знайде застосування в відповідних промислових Інститутах і Технікумах.

А. П. Головаченко

Головаченко, А. П., проф. Перевозка, хранение и магазинное дело. ГИУ, 1925, стр. 127. Ц. 75 к.

Книжка ця є підручник для торгівельно-промислового закладу, що близько стоїть до господарської роботи, й за потреби скорого перевидання, але й визнана за цілком достатньою. Книжка трохи конспективна, але має в собі багато дуже цінного матеріалу, особливо в частині залізничних перевозок.

Написана, яко підручник для торгівельно-промислової професійної книжки, без сумніву, зацікавить і зацікавлений читача, що близько стоїть до господарської роботи, й за потреби скорого перевидання, але й визнана за цілком достатньою. Книжка трохи конспективна, але має в собі багато дуже цінного матеріалу, особливо в частині залізничних перевозок.

Проф. М. Кемейжи-Шаповалов

Релих, К. проф. Паровые котлы. Справочник для котельного персонала. ГИУ, 1925, стр. 87. Ц. 95 к.

В передмові каже автор, що мета справочника — дати котельному персоналові в стислій формі та простому викладі теоретичні відомості, потрібні на те, щоб розуміти, як треба доглядати парових котлів. Цю мету книжка дійсно виправдає. Автор крок за кроком вводить читача в курс цієї справи й говорить насамперед про теплоту, воду, паливо, систему топків і котлів та закінчує тим, як ходити за паровими котлами, вказуючи головні правила для конструкторів. В справочнику є рисунки, що допомагають і з'ясовують текст, є й показки літератури. Справочник є пристосований до Південного району. Можна його рекомендувати, як підручник для інженерів і техніків, що обслуговують українське котельне господарство.

А. Урін

Янжул, И. Н. Организация торгово-промышленной торговли Западной Украины. Под редакцией Ф. Р. Дунаевского. ДВУ, 1925, стор. 128. Ц. 80 к.

Під словом „контора“ тут розуміється та частина підприємства, де засередковується провідна (й допоміжна) чинність, що до закупівлі й продажу. Книжка являє собою компіляцію, збудовану на надзвичайно конспективному використанні кількох законороздівних підручників. Із 4500 сторінок складає зробив 120; це є негативний риса цієї книжки; нам треба нині докладніших підручників.

Змістом своїм книжка не всього пристосована до умови нашої радянської торгівлі. Проте, навіть при згаданих хибках книжка є цікава переважно

для молодих робітників на торговельній ниві; так саме вона повинна увійти в склад бібліотек усіх наших торговельно-промислових шкіл, шкіл конторського учнівства та радянських курсів. Практичні робітники, читачі книжки з увагою, зуміють оцінити цікаву попку, що заохотить їхню ініціативу й творчість. Не можна не жалкувати, що складач не дає докладних бібліографічних вказівок на праці, що ними він користувався, як це водиться у всіх солідних наукових працях, але обмежується тим, що при кінці книжки перелічує використані видання. Це явище є незрозуміле й неправильне з погляду наукової організації праці.

Проф. М. Кечеджі-Шаповалов

Серебряников, М. інж. *Промислові сировинні ресурси для підприємств і підприємств сільськогосподарського ринку. (Бібліотека технічних справочників).* ГИУ. 1925, стр. 86. Ц. 50 к.

жаль: шкури, кістки, кіньський та коров'ячий волос, овина, щетина, перо та пух, смухи, роги та копити,

Ця книжечка трактує про сировину — продукцію нашої сільської господарства, яка має значення, що до експорту на закордонні ринки. До такої сировини нале-

ютьове та конопляне прядиво, ганчірки, але крім цього автор пише про вирібнітвю клею з міздрі, що вже не належить до експорту за кордон.

Видання, визначи цю книжку, мало на меті підручник або порадинок до тих, що збувають цю сировину гос. та кооператорствам, з другого боку також і для агентів цих органів, що експортують цю сировину. Таким чином виходить, що за читача такої книжки повинні бути: по-перше, звичайний селянин, або член правління сільського кооперативу, по-друге, агент центр. органа, що приймає цю сировину, що чисто має спеціальну освіту, або спеціальний стаж. Що до читачів першої категорії, то книжечка для них знадала важка й спеціальна; що до другої категорії то вона знадала загальна, бо майже кожна книжка з крамознавства дає більш практичних відомостей. Крім того, є там декількі, невдалих висловів та технічних непорозумінь.

Але недивлячись на ці хибі, треба визнати що книжку за потрібну, як першу спробу дати коротенький підручник, що до експортування нашої сировини, яка часто гніє по наших чинарнях та отрує повітря сільських околиць.

B. Mamaitis

СВІТОЗНАВСТВО. ПРИРОДОЗНАВСТВО. КРАЄЗНАВСТВО

Андренко, Л. *Жизнь и смерть небесных светил. (Краткая, библиотечка под ред. Стрельбицкого).* ГИУ. 1925, стр. 53. Ц. 20 к.

ниючись на майбутньому землі й сонячної системи, яскравими фарбами малюючи всі небезпеки, що загрожують нашій землі. На жаль автор місцями захоплюється й накладає надто густі фарби: приміром, хіба може загинути земля від „пущающего жаром дыхания туманности“ (ст. 30), коли температура останніх 100—200° нижче нуля; чи варт боятися ціянової пари у хвостах комет (ст. 24), присутність якої там наче-б довели астрономи (?). Автор надто песимістично гадає, що утворення пусток й т. инш. приведе землю до загибелі через „десяти мильоніи“ років (44); шкала часу поширена сучасною наукою разів у десять. Мало наукові й химерні міркування автора про падання планет на сонце (ст. 46), зустріч з „мертвм сонцем“ (ст. 26).

У всіх цих хибках вишні не тільки розмах пера молодого автора, але й пасивність червоного олівця планового редактора. Не зважаючи на все вище зазначене, брошуру т. Андренка можна з успіхом рекомендувати для читання селянину.

B. Герасимович

Герасимович, Б. П., проф. *Всемирная история теории относительности.* ГИУ. 1925, стр. 69. Ц. 40 к.

не просте може захоплення, ... а глибокий науковий інтерес до тої великої революції в природознавстві, що нею позначився початок нової доби соціалістичної революції на арені світової історії“. Так згадує у давничтві причину видання нової книжки проф. Герасимовича, про теорію відносності.

Брошура надзвичайно ясною й простою мовою розповідає про життя й смерть небесних світил, найбільше зупи-

Автор дає стислий, але ясний виклад історії оснівного великого науково-філософського питання про взаємини матерії, простору й часу в зв'язку з теорією про будову всесвіту, починаючи з Аристотеля й кімчаючи Айнштейном та його наступниками.

Книжка проф. Герасимовича написана в тому науковому-популярному тоні, який при яєності й приступності викладу зберігає серйозність трактовки наукових проблем.

Барто відзначити також той зв'язок, на який неолін раз вказує автор що до неодиностій розгляду теорії, відносності не лише як чисто-наукової теорії, але й за науковий фундамент розв'язати філософські проблеми.

Книжку з великою користю прочитає наша Вузьська молодь та радянська інтелігенція, що досить підготовлена в питаннях матеріалістичної філософії, бо книжка не вимагає спеціальної фізико-математичної підготовки. Відсутність математичних викладок у книжці безперечно треба зарахувати на позитивний бік викладу.

Видана книжка досить дбайливо, без прикряків „друкарських помилок“. Школа, що автор не ігнорує свого видання, хоч невеликою кількістю малюнків, які допомогли-б читачеві наочно розібратися в окремих питаннях проблеми.

Нарешті, варто побажати, щоб така книжка швидко з'явилася й українською мовою.

B. Бойко

Желіхський, А. проф. *Відна повітря. (Наукова популярна бібліотека серія „Хеміквіліна“).* ДВУ. 1925, стор. 73. Ц. 22 к.

Книжка проф. Желіхського популярна, бо наває, як використати наші сучасні знання про стан атмосфери для війни, але разом з тим подає інтересні метеорологічні відомості потрібні кожному хліборобові. Книжечка на 72 сторінки розподіляється на такі теми: що таке повітря й гази, чому можна в повітрі літати

зліди. Проте, заході до їхнього поліпшення рекомендовано автором треба розглядати в всеукраїнському а не в самому подільському маштабі. В цілому книжка для шкіл і краєзнавчих осередків півд.-зах. України корисна.

Кравцова, П. П. проф. *Жизнь и смерть.* Издание Всеукр. раб. газет. "Пролетарий" 1925. 68 стр.

М. Д.

Автор мав на меті не стільки подати читачеві якісь звичайні, скільки зацікавити його природознавством, пробуркати в ньому нахил до читання відповідної літератури.

Книжка написана живо й читати її легко, отже подекуди зазначеної мети вона досягає. Вона розрахована на мало чи зовсім не підготованого читача й намагається подати свій зміст читачеві в яко-мога доступнішій формі. Автор в основу брошури поклав матеріалістичний світогляд і підкреслює весь час еволюційний зв'язок мертвої матерії з живою. Проте, що основну ідею ле-не-де треба було б відзначити яскравіше. В книжці є недомовлені, не цілком пояснені місця, що пояснюється занадто широкою темою її (стор. 8, 14, 20 та ін.). Що до викладу, то його хвальна живісті має свій істотний бік. Іноді автор висловлюється дуже вже плавнистим тоном (вступ напр.).

Так само можна було б зменшити кількість чужомовних слів у книжці і, взагалі, спростити тон її, наблизивши її тим до низової аудиторії.

В цілому під цієї книжки, за браком тепер відповідної літератури, може бути де-яка користь.

М. Клоков

Оппоков, Е. В. проф. *Водные богатства Украины. С приложением статьи: "О гидравлических установках, плотинах и водохранилищах за границей".* ГИУ. 1925, стр. 161. Ц. 4 р. 70 к.

Проф. Е. Оппоков подає короткі, але вичерпні відомості про водні багатства України щоб-то про ті запаси енергії — "білого вугілля", що можуть бути продукційно і без шкоди для населення використані з промисловою метою.

Підсумовуючи запаси "білого вугілля" в торфу на Україні, автор зазначає, що Україна не менш багата гідралічною енергією, ніж Німеччина та Швейцарія, хоч і відстає за Норвегію, Швецію, Італію та Францію.

Цінність книги збільшується додатком, де подано відомості про гідралічні установи, грєби і водосховища за кордоном, а також досить гарні фотографії. До книги додаю карту водних багатств України.

Книгу написано трохи сухою, офіційною мовою, що давить читача безлічною цифрою, і через те, сама по собі надзвичайно цінна книга, для широких мас не придатна; її можуть використати лише спеціалісти секторів і т. п.

К. Дубяк

АНТИРЕЛІГІЙНА ПРОПАГАНДА

Рожаниця, Валентин. *Умиряючий бог. Происхождение христианского культа, страдания, умирающего и воскресающего бога Иисуса. 2-е исправленное и дополненное издание.* "Пролетарий". Харьков, 1925, стр. 230 + II. Ц. 1 р. 10 к.

Авторове завдання було показати, які християнські вірування і свята виникли з первісних культів, як ці культу розвивалися з магії і як, у свою чергу, магія повстала на ґрунті первісних суспільно-економічних взаємин.

Оскільки автор цілком правильно гадає, що величчя обрядності займає центральне місце в рокових християнських святах, він у своїй книжці найбільшу увагу дає питання про посутність і походження Великодня. Згідно з висновками західно-європейської й російської науки він відзначає у великодній обрядності пережитки старовинного хліборобського побуту й примітивної магії.

Одною з хиб книжки є пристрасть автора до невадких етимологій, щоб-то по поясненню походження того чи іншого слова. Приміром зовсім неможливо виводити слово "бог" від дієслова "бегать" (стор. 137) й слово "князь" від слова "ковь" (стор. 221).

Книжка В. С. Рожаниця може бути корисна для секторів та сельробітників у справі антирелігійної пропаганди, а також для тих слухачів, що бажали-би підготуватися досконаліше.

З зовнішнього боку книжка залишає цілком гарне враження.

Проф. Е. Катаров

Сухов, А. А. Красное личко к Пасхе. Билье, а не повесть, и написана на совесть. ГИУ. 1925, стр. 38. Ц. 14 к.

Користуючись формою художнього оповідання (див. "Сколько вер на свете") автор викладає евангельські протиріччя. Ця форма використана вдало й оживиле цікаве, але суше само викориснення й порівняння евангельських текстів.

Шрифт чіткий, малюнок — невдалий (не зв'язані з темою), обкладинка гарна.

Брошура годиться для читання робітничою й селянською, що починають розбиратися в релігійних питаннях.

Д. М.

Сухов, А. А. Сколько вер на свете и какая правильнее. ГИУ 1925, стр. 24. Ц. 10 к. Цікавий форми суперечки поміж кількома американськими робітниками за шкільною вісکی у шинку викладаються стисло, але яскраво вірування католиків, протестантів, православного могометанина, буддиста, брамніста. В суперечку що втягують безвирник ("тов. Смирнов"), який наважиться тих, що сперечаються, з розподіленням людства на тисячі різних вір та доводити, що жадна з цих вір несправильна, бо всі вони приносять користь визискувачам, а не трудящим.

Шрифт чіткий, три дотепних малюнки, гарна обкладинка. Брошура — вдала спроба викладання, у легкій формі оповідання, — аскетичних засад антирелігійної пропаганди. Годиться для мало освіченого в справі релігійних питань читача.

Д. М.

Сухов, А. А. Иудаизм и христианство. ГИУ. 1925, стр. 255. Ц. 1 р. 60 к.

Автор мав на меті дати в руки антирелігійників — практиків готовий, розроблений в марксистському освітленні матеріал для поглибленої пропаганди наукових поглядів на християнство, його основу й походження. В цьому розумінні нова праця О. О. Сухова, досить змістовно й цікаво написана; може бути корисний підручник. Але вона має одну усуну хибу: через те, що автор не є історик релігій ані орієнталіст, в книзі його ми часто-густо зустрічаємо прикри помилки, хиби й неадекватності.

Так, напр., він пише: «у шумиро-аккадидів, живших в Месопотамії до семитів»... (стор. 34), не знаючи, що це — два різних народи, при чому аккади — є саме один з семітських народів. На стор. 100 Сухов відкриває нову мову — абісінську (можливо говорить про «мови Абіссинії», а не про «абісінську мову»). В своєму захваті астральною теорією Сухов німецький вираз: *Süheber* — «искупительный кабан» перекладає, як «солнечный кабан» (стор. 141) змиваючи німецьке *Sühe* — «искупление» з *Sonne* — «солнце».

Таких помилок в книзі чимало. З зовнішнього боку книги залишає підком гарне враження: вона видана дуже чепурию й майже без похибок (навіть в чужоземних текстах).

Проф. Е. Катаров

Сухоплюев, Ів. проф. *Великдень — поганське свято. (Бібліотека малописемного)*. ДВУ, 1925, стор. 13. Ц. 5 к.

В популярній формі переказано відомі дані порівняльної історії релігії. Вказівками на вірування свята, обряди єгиптян, вавилонян, персів, фенікійців, сирійців — доводиться, що великодні свята не є оригінальне свято християнства. Хіба брошури — перекладаючи читача історичними даними, вона не дає йому марксистської відповіді на запитання: звідки ж само християнство? Про зв'язок празника з економікою сказано надто коротко в 10 рядках. Книга — з серії «Бібліотека малописемного». Для цієї категорії читачів, мабуть, більше підходить тип Суховських брошур.

Д. М.

ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА

Казочка про хлопчика Буку. ДВУ, 1925, стор. 8. Ц. 15 к.

Твір цілком анонімний: ні прізвища автора, ні — ілюстра-

тора. ДВУ за них відповідає, виходить, цілком. Зміст не складний, але заковиристий, ось це літера А, а це літера І. О це кривулька. З нею мені чиста мука! А разом вишло: «Казочка про хлопчика — Буку» (Знайдіть, читачі тут літеру І. Далі хлопчик плаче, спить, скаже, чогось біжить (куди?) і допиває. Виходить, що видавничтво української грамоти не знає, вирішив писати не вміє (хоч і друкує найбільших укрпоетів), ілюструвати чепурию не дотепне і зовсім — зовсім не знає яку книжку треба дати українській малечі. Приступ до однієї книжкою занадто суворий для ДВУ скажете, але до нього нати й вимоги мусить бути не які інші, а строго-педагогічні.

В. Череди́нченко

Павук і комахі. ДВУ [1925], стор. 4.

Зміст казки є коротенька історія про те, як об'єднані ко-

махи прогнали на горішке павука. Зміст отже гарний. Малюнки могли б бути кращі й характером зоологічно правдивіші й технікою. Крім того, художник в малюнках значно поширив зміст: намалював горішки, гармату, місяця крізь вікна, — що свідчить про його педагогічне незнання. Шрифт не відповідає призначенню книжки: дрібний з тісними рядками й не досить чорної фарби.

Книжка може бути використана для бібліотек перших груп навчання в трудових і в установах дошкільного виховання.

В. Череди́нченко

Ріпка. ДВУ [1925], стор. 6.

Прекрасну казку І. Франка оздоблено

бездоганними малюнками й технічно добре видано.

На останній сторінці ноти для піляння, за — для ритмічних рухів дітей.

Книжку можна рекомендувати в усі установи соціального для дітей-дошкільників і перших груп в справі навчання грамоти.

В. Череди́нченко

Як звірі хату будували. ДВУ [1925], стор. 6.

В кінці тексту і «скал на підстав: народних казок А.

Паніве» Зміст: Як віл, качка, півень, кіт, баран і свиня мандрували разом. Як вони збудували собі хату влісі від зими і гуртом подавали всім дітям, вовка й лисицю. Казка ховає ідею колективізму. Мова бездоганна. Малюнки збудовані зайвими надлишками: дерева якімись примарами стоять коло хати, — діти в них очі й осні бачуть...

Книжку рекомендуємо в установи соціального для малечі, що починає цікавитись книжками.

В. Череди́нченко

Будяк, Ю. Під промінням Червоного Жовтня. Дитяча п'єса на 1 дію. (Дитячий театр). «Книгоспілка». 1924, ст. 23. Ц. 25 к.

Автор хотів в алегоричній формі дати уявлення про Жовтневу революцію, звинувативши в ній осіб із природи живої —

найближчого оточення дитячого. З цією метою він зовсім не гадує про тих, хто дійсно зробив Жовтень — робітників та селян. І звичайно — замість революційної п'єси вийшла дуриня. Революція женьється на Весні — повстає з «брака» Жовтневої Революція — Жовтень змінився, на молодий весні женьється — шумливо з музикою йде, життя нам сниться веде!

Абсолютна відсутність витриманої думки — люди роблять революцію — натомість зведено горобців, осок, очерет, качок, куци, поріз і звичайно — збуджений від сну Дніпро.

Автор уміє й може давати художні образи, мова гарна, п'єса феєрична — тай годі. Будь чого революційного, не то що жовтневого — годі шукати.

Ясної ідеї, думки ні діти, ні читач не може впіймати до того все затушовано різною «рундаю».

П'єса цілком не придатна для радянської школи, її найкраще заборонити продавати та висловити догану тому органу народів, що дав дозвіл саме, як на книжку дитячу.

Зовнішнє видано не гідко. В кінці навіть додано ноти — шкода, що так багато зусиль витрачено казна навіщо.

Мих. Биковець

Васильченко, С. Свекор. Дитяча п'єса на 1 дію. (Серія Дитячий театр). «Книгоспілка». 1924, стор. 12. Ц. 12 к.

Васильченко вивів сільського «вулгаріада», що задає тон у хаті Репліка Василька — хлопчика 7

років надто вже адлаї, мудрі, надто смішні й єдине, що оживляє п'єску. Власне — п'єски тут немає, бо всю основу твору складає оця мудра дитина — Василько.

Ще в оповіданні сяк-так читалося, а вже в інсценізації — вийшла нудна річ. Єдиний рух в п'єсі — входять і виходять дієві особи: батько, брати, муди та Василько злизати з печі.

Не цього треба вимагати хоча-б і від такого автора, як Васильченко, який до речі — володіє чудовою мовою, дає прості, легкі для дієвих осіб — дітей, речення.

Хар. Невіра

КРАСНЕ ПИСЬМЕНСТВО

ПРОЗА

Копиленко Ол. Буйний хміль. Це вже пісмух ДВУ. 1925, стор. 308. 11 кр. 50 к.

Це вже пісмух роботи мозогого писемника за два роки, з того часу, як уперше виступив на люди Копиленко зі своїми оповіданнями. 13 оповідань і 14 — повість (або за автором тема до повісті) „Буйний хміль“, ім'ям якої названо цілу збірку.

Центральною лінією книжки це повість. Вона горює над вищими речами, як своїм особом, як і авторськими досвідченнями, буцці останнього його річку.

Шляком справедливо сам автор не назвав „Буйного Хмелю“ повістю, лише темою. Бо ж повість недокінчено, розгортано лише тло, тільки зав'язано повість. Дороблятимуть її і сучасники і наступні покоління письменників бо ж буйний хміль селянської революції ще довго вибитий буде криво уяву. Хоч зазначити треба зараз — же, що цього матеріалу не бракує в нашій літературі, проте повість вигідно відрізняється від усіх інших цього типу.

Пробує в ній автор вибитися на самостійний шлях. Подекуди це йому вдається й це бажання вийти на власний шлях це більшої надає ваги повісті.

Повість ця сільна. Її розгортання в ній повільно, де-не-де як надто повільно. Де-які моменти, що потребують рухливого динамічного опису (прим., біяка коб Загуляйки), але автор, очевидно, намісисне додержує епічності, щоб не випинати окремих місць. А що загалом уме автор такі сцени робити, свідчить хоч-би „Кара-Круча“, де подіюються подібні моменти.

Уме автор і зав'язувати дію й підтримувати інтерес, уме вводити щиро й просто нових дієвих осіб. Це особливо можна підкреслити що до повісті, найбільш витриманої сюжетної речі. Уме давати контрасти і зворушувати ними (сцена де старий Свирид турбується про жук коло вогню). Уме давати й краску природи не банально й залипати її в пам'яті. Взагалі природа чималу відіграє ролю в оповіданнях і автор знає природу, легко вірится в це, бо ж багато названо різних трав і квітів, і дерев, і хоч прим. трапляються такі вирази, як „невідомі трави“, але й там це тільки літературна манера.

Повість масова. Єдиного героя нема. І це почуватися від початку до кінця, хоч іноді й можна зазубити, яку ролю відіграє Свирид, яку Іван, Гаврило. В повісті, як і в цій книжці почуватися революція. Це правда революція селянська, з культом „мужика“, але знов — же так, звичайно, не можна думати, що всього того чіпляється автор і бажав йому догодити. То тільки для пахощів, тільки для міши, хмелю, і це йому вдається.

І філософії мужицької самому авторові не бракує й рясно розкидає її по всім кутах повісті. Це дуже й тому, що автор у повісті найгостріше відчуває свого я і до всього хоче підійти по — своєму, по — новому. І фраза його не викінчена, подекуди навіть дуже тяжка (особливо до читання в голос). Подекуди навіть не додержується примітивної милозвучності (у огнь у очі то-що).

Взагалі на всіх оповіданнях відбиток недокінченості, чогось невизначеного зробленого, що межує з неокінченістю. Проте окремі місця промовляють за автора, за його хаточі поки що ресурси. Автор поки-що вчиться і виявляє здатність до своєї науки.

Такі-ж оповідання, як „За пустельми сел“, „Будини, що на розі“, „Сальто-мортале“, „Архитектура історії“ найслабші, і як-би їх у книжці не було, літературна вагість її від того не зменшилася б дуже мало. Хороші оповідання „В ніч“, „Кара-круча“ і „Македон Бліни“.

Наприкінці про діалог. Він — прекрасний. Життєвий, справжній діалог і робить він книгу живою і хочається припустити, що в літературі драматичній не бода — б зайня участь Копиленко.

Висновок про цілу книгу: модала вона, як молодість, кошлата з прекрасними місцями і недороблена.

Але, безперечно, автор таки — ж найде свій стиль, „витається“ це безперечно.

Видано книжку не погано, хоч на друкарські помилки не скупилась друкарня й швидко їх посила.

І. Дніпровський

Копиленко, О. Кара-Круча. Плузани вже де-що зробили в літературі. І ці три оповідання, що оне виходять уже другим виданням, немало тиражем (5,000), посвідчують, що письменники немало свого читача.

Троє оповідань цих належать до давнішої продукції О. Копиленка. З ними виходив він у світ, як письменник. Що правда, не хитрі ці оповідання ні своєю будовою, ні виконанням, але вони свідчать, загалом, наполегливості автора, побитого його героїв до революції і на ширшій та теплоті письменника, який ще не видихався над безплотними шукаваннями мистецької форми — і є найбільша вагість їхня.

Сюжетною витримкою відрізняється „Кара Круча“ і його й краще, дбайливіше зроблено. Читачується добре всі троє.

Сам. Кожушко

Копиленко, О. Македон Бліни. Сільські революціонери, малари Македон Бліни і другий Шлях. 1925, стор. 35.

Сільські революціонери, малари Македон Бліни і другий Шлях. 1925, стор. 35. Сільські революціонери: чим можна робити їм таке діло, їм, „сознательным кустарам і членам профсоюзів“ беруться красити церкву в селі. Тут зустрічаються з попом, сільською владою і, кінець кінцем, накривають всім селом в церкві пола з його хоханкою Стехою. Така фабула оповідання, в яке введено де-що й зайве, як бачити. Це так-би мовити оповідання спеціального призначення. Зроблено його добре. Читі, рельєфні фігури, гарний діалог справжньої мови революції на селі робить оповідання живим і цікавим. Антирелігійний момент, про який автор не висловлює свого погляду, теж зроблено влучно, хоч в де-яких місцях трохи здається шаржованим. Але то тільки так здається. В житті багато де-чого такого з цієї царини, що може затьматити найвибагливіший шарж.

До літературних припадків О. Копиленка нічого оповідання не додає, але в селянську художню літературу, широку, масову вклад свій робить. Читача свого книга знайде відяного й теплого.

Сам. Кожушко

Вишня, Остап. Кому весело. „Бібліотека селянина“ зробила своє діло. Тепер вона має мало пів-сотні книжок, багато з них

вишло другим виданням і мабуть незабаром підуть і третім. Це говорити само за себе. В книжечці Остап Вишні більше десятка фейлетонів, а яких цих фейлетонів найбільші боки нашого життя. Тут і про милість, і про селбуди, і про кооперацию, Майже кожен фейлетон — то наш побит, наша болячка, яку треба лікувати. І мабуть, єдиний, хто може їх, ці болячки, так гостро викрити, це — Остап Вишня.

Як і інші книжки О. Вишні, треба, щоб що книжку придбала кожна бібліотека.

Юр. Магонь

Вишня, Остап. Аму, хлопці, не піддавайся. (Бібліотека селянина). Видання 2-е ДВУ. 1925, стор. 40. Ц. 16 к.

Він знає добре і знає з якого боку піліти, щоб своїми фейлетонами дійти своєї мети — показати, як не треба господарювати, або висміє болячки нашого консерватизму селянського.

Мовою Вишня володіє бездоганно — тією пахучою мовою, що нею не володіє так, може, ні один сучасний письменник на Україні. Книжка ця дуже цінна для кожної бібліотеки. Як і всі книжки „Селянської бібліотеки“ — видано її — срінько.

Юр. Магонь

Вишня, Остап. Вишневі усмішки сільські. Видання 2-е „Книгоспілка“. 1924, стор. 69. Ц. 30 к.

Це гострим оком творця схоплено наш сільський темний, сирій побут і перелано майстерно пером таловитого стиліста — фейлетоніста. Ці малюнки — викликають сміх крізь сльози. І повертаючи лице до села той хто не знає того села, має хоч одним оком поглядати на оці фейлетони й на селянський побут. Книжку видано, як звичайну масову книжку, хоча коштує вона за дорого.

Юр. Магонь

Вишня, О. Діти небесні. Видання 2-е „Книгоспілка“. 1925, стор. 43. Ц. 20 к.

В книжечці дванадцять гуморесок. Гуморески ці всім майже відомі, бо пішли по читанках, збірниках і перероблені на п'єси. Ост. Вишня, має свій особливий хист гостро висміяти „Савафів“ та різних архангелів, звязуючи це все з нашим сучасним побутом.

Слід порадити щоб його книжки були в кожній бібліотеці від міської до хати-читальні.

Юр. Магонь

Панч Петро. У містечку Бе. „Книгоспілка“. 1925, стор. 42. Ц. 15 к.

В книжці вміщено два коротенькі оповідання та два двохсторінкові нариси з життя дрібного містечка, з його міщанського побуту. До цього дрібного життя автор підходить гумористично, але уважно. Він яскраво вимальовує типові містечкові фігури, інколи впадаючи в шарж, але здебільшого тримаючись тверезих реалістичних тонів. Стиль авторівий досить мальовничий і почуття гумору позбавило його від зайвого ліризму та романтичності. П. Панч у цій книжці виявляє двоохмістове бажання будувати оповідання на анекдоті, що інколи спокушає веселого автора на зовсім дешеві ефекти (початок нарису „Перекуліка“), та проте ця анекдота принаймні, в першому оповіданні і в нарисі „Помилка“ має безумовно життєву типовість. Згаданий нарис трохи падає своє запліднення манеру А. Чехова. Найбільш оброблене з чотирьох — перше. Якоби була інша політика, де художньо й весело переказано зі пригоди дрібного спекулянта Зіпермана. Книжку легко читати й вона цікава. Розрахована вона на пересічного міського читача.

М. Доленю

Хвилювий, Микола. Юрко. (Бібліотека художньої літератури) ДВУ. 1925, стор. 19. Ц. 7 к.

Сюжет цього безсюжетного оповідання полягає в трагедії „полупітчика“ Юрка, що „родився для вибухів“, а на заводі, де він „за інженіра“ він теж не може, бо „тут треба марудної праці“. Паралельно йде драма Наташки, що для неї „революція наша, а слова не наші“, а що ніяк не запам'ятає, де є смісія, а де деваляція. Сюмо проблему побутової відірваності тосканої інтелігенції від пролетаріату М. Хвилювий подекуди погладив спарувавши Юрка з Наташкою. Тло дії металургійний завод на Донеччині. Змальовано, хоч дуже уривчасто, виробничу працю, хатне життя і робітника, інтелігента з негативним його рисами, вулицю, клуб, природне оточення навколо заводу. Малюнок виглядає трохи мініатюрно (але правдиво) через граційну уривчастість авторових натяків. Проте натяки М. Хвилювого багатозначні, і як за стилем, так і за змістом, „Юрко“ належить до кращих творів автора. Популярність, 7 копійчане видання цієї новели дає змогу її використати для, якнайширшої аудиторії.

М. Доленю

Черемшина, М. Село вигибає. Новелі з гуцульського життя. Редакція та вступна стаття М. Зерова. „Книгоспілка“. 1925, стор. 12. Ц. 75 к.

Ім'я Марка Черемшини (псевдонім Івана Семанюка), хоч і з'явився перший його новелі аж 30 років тому, майже невідомий збірничок „Карби“ (вид. 1901, р.) траплявся нам лише на очі, але не в тих „карбах“ дивимся Семанюкової творчості. Після довгої перерви, починаючи з 1922 року, друкується в Літер.-Науку Виступу його справжніх новелі, змістом своїм переважно присвячені добі імперіалістичної війни, та низку перекладів з мадлярської — Коломана Мінсата. Цим ЛНВ і с'ористали упорядники рецензованої збірки, передрукувавши звідти та де-яких інших сучасних галицьких видань Семанюкові твори за що „Книгоспілка“ — реалізатори праці честь і хвала бо ж твори ці, безперечно, високої художньої й громадської вартості.

Близький способом художнього оформлення В. Стефанікові, М. Черемшина, його земляк і сучасник, дає чудові картини з гуцульського життя, наповнені глибоким сільським ліризмом, а водночас і трагізмом селянської темряви, селянської безпорадності „Село потерпає“, „село вигибає“, „перші дорослі“ порушують мирну тишу сільську й проклятом успішним несеється тим стрілом „Бодай ім путь пропаде!“ Ось назви цікава новелі, де Черемшина живописує сільський розпал і безглузде поневєрення гуцулів Покутських в часі імперіалістичної війни, що халинду для них так несподіваного „газду“ та його „газдиню“ наскрізно, шість їхній побут усі заборони й звичай і змальовує мелодійно покутською говіркою, інколи піснями майже розміром, аслюючи бісеряниками народні прислів'я й приповідки, скраштуючи коломийками й коломийковими образами порівняннями. Мов живе, повстає в уяві: читачеві гуцульське село, що чекає на своїх „коляндників науки“ — студентів гуцульського „Любов'ю пашисть збірка Черемшинина до цього покутського кута землі української, кута мальовничого в дикості своїй. У цьому громадське значіння новелі.

Збірка Черемшинина, пахуча й оригінальна „чіпка, безперечно, спричинилася до такого-сякого копіювання з неї так само, як це зробило „кленове листя“ Стефанікове. В творах де-яких „піджуків“ (Ю. Мережаного, Олександра Свекли, Дові Гуменого) цей вплив уже помітний — оце, на мою думку, гаразд. Новелетка зразку Черемшининого невідомо справляла вражіння, її сходненості подібна Стефаніковій

але не така вона сувора, не такі різка й шорстка. Співаючий ліризм її приваблює молодого читача і ще глибше змушує реагувати на хід мистецькі подражники.

Шкода лише — діалект покутський, що ним писані новелі Черемшинині, утруднює приступитися до них масовому читачеві. Розумно зробили упорядчники, додавши вкінці книги маленького словничка, але й він не зовсім урятовує справу.

Видано книжку у уважно, любляче. Ціна не висока. Зашкодувало лише видавництво дати характерну обкладинку, загорюючи новелі з сільського гущавського життя в «кускі примітивну „конструкцію“ (так само між іншим, удалили й П. Мирному - Білику — хіба ревути волі” — хтосьзна на що й за що).

С. Пилипенко

ПОЕЗІЇ

Семенко, М. В революцію
(Біблотечка художньої літе-
ратури). ДВУ. 1925, стор. 51
11 40 х

Семенкова збірка містить вибрані з інших збірок його революційні твори. Як

стигній творчості, тут багато дуже позитивної соціальної поваги до індустріальної техніки сучасного та майбутнього і ще більше спортивного самозахоплення з дискусійним соціальним значінням. В цілому - ж тут безсумнісно лірика скорше не „в революцію“, а з приводу революції.

Стіль революцій збірки характеризується сполученням імпресіоністично-реалістичних побутових натіяток з риторично-утопічними загальненнями. Коли беруть перевагу перші (натяжки) стіль справляв на читача приємне враження. Цією ж формою стіль поряд з народними мотивами, зокрема, «протесту» проти «буржуазії» на континенті «окраїна басейнів переліт», дуге нуаді й І в Гастева та інші виходили країн. Книжка трохи задорога — 40 коп. за 50 стор. 160 — для своєї короткої мети сполукаризувати Семевіку творчості. «В революції» варто порекомендувати для вивчення мови, а не тільки для читання. Книжка дуже цікава, позитивним, й негативним баченням. В кожному разі, це майже сучасна книжка.

М. Доленю

Терещенко, М. Чорнозем. По-
езії. ДВУ. 1925, стор. 65. Ц. 50 к.

Збірка містить у собі невеличку кіль-

...кості поезії агітацій-
ного змісту на тему повстання по-між селом і містом, по-
жогі міста, поєзів, посявання, поїзів, поїзів, поїзів,
колективів, нона рала, газета, сльавор, купку даю
судану картину революційно-будівничу праці на
світ з поглядів широго й свідомого спостерігача II.
Стиль М. Терещенка то є, здебільшого, значущий
історичний, то є, здебільшого, значущий історичний,
лірика. Це не де помітно стилізація під народний
стиль. Непомітно особливо увагу, що до образності
й малюнку у книжці, в цілому, ширі. «Сіре село, хаче
сірі воля, — сміє, повстане, туганіє [?] — ось хаче,
хаче, хаче, хаче, хаче, хаче, хаче, хаче, хаче, хаче,
не де більш від того. Взагалі, книжка корисна —
міська, інтелектуальна, аніж особливо.

М. Доленко

Твори Тараса Шевченка. Повний збірник в двох томах за редакцією В. Гадзінського та К. Буревія. т. І. Центр. в-тво союзу українських протет. і сел.-письменників „Село і Місто“. Москва. 1925, стор. 351

Видавництво Союзу українських пролетарських і селянських письменників в РСФРР „СІМ“ взялося видати для широких мас повний збірник творів Тараси

літ, зазначено в передмові, виключно літературні твори, літературні завадання – дані масовому читачеві, а не претендують на оригінальність і актуальність, але за шлюком на оригінальність і актуальність. Поширивши 1 видання, видавничий «Кобзар», дає драматичні твори, «Назар Столиця» та «Милий та Гайдай» і автобіографічна повість «Артист» в перекладі українською мовою. «Кобзар», подано за текстом Домінянського. Агітхатча нізано літ-академічне видання, а останніми варіантами «Кобзар» зазначено для тексту Домінянського з соціалістичного і художнього боку чи не найкращий (особливо поема «Невольник»). До першого тому додав наступну статтю: Буревій «Щевченко й революція», як же редакція, з новим підходом до «Кобзаря». Стаття заглом дає правину учню про «Кобзар» Шевченка, хоч для 1925 року це було дуже не новий, а може трохи не вистаткований. Стаття обмужується не показанням глибоких соціальних основ, не визначенням ясніше суспільної ідеології Шевченка. Трапляються й налівні твердження.

Видано книжку цілком пристойно, у добрій твердій оправі з багатьма ілюстраціями з малюнків самого Шевченка, а також Репніна, Васильківського, Самокиша й инш., що оживляє книжку. Помилко багато.

Можна закинути лише, що подекуди газетний шрифт розмазуються, що для масового видання не гаразд, а також погані заголовки, особливо в другій частині книжки. Взагалі що до заголовків, кіншвок, що до шрифту — можна було - б дати трохи й художности.

Тираж 45.000 — дуже добре. Взагалі видання виправдує свою мету.

And. Rich

П'ЄСИ

Абрамович, М. Випадок у німецькій в'язниці першого травня. На 7 карт. 1925, ДВУ. Стор. 6. Ц. 12 к.

Першого травня комітет комуністичної партії Німеччини організував визволення товаришів із в'яз'який повинен також дотримання прокламації Аміка, але він обдурює товщя рибаної коморці оселелців, які на ній. Прихизши не-отепно визволяє това-

Невеличка п'еска малює, яскраво, один із моментів боротьби німецького пролетаріату.

П'єса сценічна, динамічна, інтересна. Її можна ставити по робітничо-селянських клубах на 1 травня, а також вживати, як літературний матеріал, як ілюстрацію невинної роботи комуністів за кордоном.

П'єсу видано добре.

А. Ряппо

Бедзик, Д. За кулісами церкви. П'єса на 3 дії. (Театральна бібліотека). ДВУ. Харків. 1925. Стор. 38. Ц. 18 к.

П'еса розкриває закулісне життя служителів церкви. Маємо попів і старої, і живої, і автокефаль- їх здирства, інтриги, еса и т. и. Розробле- не має, але безпе- но безпосередністю й дію надто схематизо- вано до цинізму. А це малює хибу й діалог- тонах, але цього по-

досконале театральне дійство, не випадаючи ні разу в шалом, остільки ж властивий іншим сучасним агіткам. Тому п'єсу доводиться визнавати високохудожньою, і художності цієї не зменшують ні старі форми, якими автор скористувався в будівництві п'єси, ні вульгаризми і провинциалізми мови. З боку ідейної п'єса є безоглядка. Не зважаючи на масовість дії п'єси належить до постановки так в великому театрі, як і в драматургії сільбуду чи клубу, що лише робить перші кроки. Остільки спрощено і сценічне оформлення й драматичне виявлення. П'єсу треба рекомендувати всім театрам, клубам і сільбудам.

Що до зовнішнього оформлення книжки; таку п'єсу, як „97" слід було б видати зовні краще. Буде-мо сподіватися, що друге видання цієї п'єси (а воно безперечно буде) буде не остільки кустарне.

Ю. Смолич

Левитика, С. Котлована. *Драма на 5 дійствій*. ГИУ. 1925, стр. 70.

Основа п'єси — соціальна боротьба. Боротьба шахтарів (мешканців Котловани)

ни) з власниками шахт (білий палац на горі). На цьому побудовано весь сюжет.

П'єса має безперечно ідеологічну цінність. Соціально-революційною динамікою не лише в діях маси, а й в учинках окремих індивідумів (Майні) від маси. Не зважаючи на те, що головний сюжет уявлено доводило двоє осіб — Майні та Хортса, — їх ролі в класовій боротьбі не перебільшено, навпаки — кожний з них діє від свого класу і загалом змагання двох класів іде в масовому плані. Маса в п'єсі не аморфна, вона діє, діє свідомо. Окремі персонажі на тлі маси змальовано виразно й витримано. Сюжет захоплює і надає глядачеві напруженої уваги. Правда, подекуди, після особливо важких сцен, напруження спадає (причому, — сцена трусу), але лише на мить, — зараз же виривається. За хвилю п'єси слід визнати її відірваність від будь-якого часу й місця, як це й сам автор зазначає („времєни і места нет“). Ясно, що епоха й місце мусять определити й саму дію. Бо, відірвавшись від них, автор дійшов до анахронізму — змішав феодальні умови (феодалі в білому замку) з капіталістичними (пролетаріат в шахтах). Крім того не видержано літературний стиль в де-яких місцях. Робітники в автора говорять простою мовою, феодалі — вишуканою. Одна подекуди робітники впадають в стиль феодальний, і починають говорити придворною мовою. Це помітно навіть у читанні п'єси, а при виконанні видається ще кривіше.

При всьому тому п'єсу треба визнавати з художнього боку видержаною. Її бажано бачити на юну наших театрів і в перекладі укр. мовою.

Ю. Смолич

Погрібний, С. Злоді. *Комедія на 3 дії, з життям пригородних селян на Катеринославщині*. Катеринославська бібліотека. ДВУ. 1925, стор. 58. Ц. 35 к.

Представники селянської палати — старшина та писар, обидва п'яничі, зовсім не виконують своїх обов'язків, що

дня гуляють, беруть громадські гроші, пишуть фальшиві рахунки і т. ін. Коли Волосну управу грабують злодії — видно, що злодії не тірші представників влади.

П'єса доволі проста й зовсім не театральна: всі три дії наудне повторення того самого.

Хвилю старої селянської управи це не зовсім викорисно, вони панують по-де-яких сільвиконкомах, через те п'єса робить подвійне враження, ніби між старою й нашою владою нема різниці.

Для вистави п'єса мало придатна: її можна тільки використати, як матеріал селянського побуту.

Надруковано й видано п'єсу гарно.

А. Ряно

Слав'янова, З. *Пом'яті Паризьку Комуну*. Ісценювка. ДВУ. 1925, стор. 38. Ц. 20 к.

Ісценізація починається з картини сучасного — французького пролетаріат переадає російському прапор Паризької Комуну.

Перед очима проходить низка картин з історії героїчної боротьби паризьких комуністів. До картин дає коментарі робітник — історик — зумова постає.

Найяскравіші моменти жорстокої боротьби комуністів виявлено з великою трагічністю. Правильно відображено минулого підкреслено сучасним, що надає надзвичайну свіжість та болючість, не дивлячись на глибокий драматичний колишній поразки. Лейт мотив не журба, але заклик об'єднання для останнього бою й перемоги.

З художнього боку ісценювка можна визнати за вдачу. Вірші Багряшського натхненні й виразні.

Постановку полегшує докладне пояснення й історичний нарис. Загалом цінний матеріал не тільки для сцени в дні роковина, але, як ілюстрація при вивченні соціального руху Європи.

А. Ряно

Витфогель, К. А. *Человек с идей*. *Эротическое представление в 4-х действиях. Перевод с немецкого*. Л. Улашай-Красовского под редакцией А. И. Белецкого. ГИУ. 1925, стр. 55. Ц. 40 к.

П'єсу збудовано в стилі Стриндберга на проблемі боротьби 2-х полов. Мушчини та жінчини — вороги. В жінках переважно говорити-голубо, в чоловіках — загрозливо.

Вони беруть гору, то ведуть чоловіка до загробі, то він розриває кайдани кохання, іде своїм шляхом, а жінка покороно тягнеться за ім — така влада п'єси.

Міцно підкреслені дві постаті: „мушчина“ — революціонер, людина ідеї й „дама“ — ворожка класу до ідеї байдужа, але захопана в революційному до того, що розриває всі семейні й буржуазні традиції.

Під впливом жагучого кохання й чарівних захоплень „дам“ революціонер на час забуває свою ідею й революційну боротьбу.

Але життя кидне його, він перемагає вплив жінки та власного почуття, щоб знову брати участь в кризовій боротьбі своїм класом. Жінка, по тому, як всі її намагання вдержати його відкинуто, не в силах розлучитися з ним, іде за ним.

Хоч п'єсу присвячено „всім жінкам світу, які борються на червоному фронті“, але відносно її досить тенденційно, бо жінка змальована, як істота, що тягне чоловіка у багно егоїстичного шаста й бере участь в революційній боротьбі не з власної ініціати, а задля еротичного стимулу.

Що до самої п'єси, так вона з боку театральності дуже интересна: динамічна, яскрава, стилізація.

Переклад з німецької російською мовою зроблено уважно за винятком 2-х, 3-х неважких віршів.

Постать революціонера міцна, характерна, приваблива.

Влучно й дотепно в небагаторісних ризах окреслено буржуазне суспільство.

П'єса буде придатна для міських театрів. Видання чисте й приємне на вигляд.

А. Ряно

Улашай-Красовський, Л. Сон. *Сон весняної ночі*. Весняна казка на 5 дій (за Гоголем). ДВУ. 1925, стор. 76. Ц. 28 к.

Сон весняної ночі — ісценізація Гоголевої „Майської ночі“, ісценізація не гірша й не краща за всі численні попередні ісценізації малоросійських драматургів — Бобринського, Шашковського та ін.

П'єса не годиться для аматорського театру — важка

постановочно, а проф-театр не може задовольнити архайчість форм і можна було-б в чистим сумлінним видавати усі 5000 примірників Улагай-Красовського на з'яву мшамом по коморах китарень, коли-б він у передмові „не наплів різних ідеалістично-естетичних пісенітиць, що їх не можна замовчати“. „Театр, позбавлений музики, нагадає бездушну, холодну людину“. Виходить, і Шекспір і Гоголь холодні бездушні люди? „Театр є мистецтво естетичне“. Так завжди говорили всі естет-імполенти, що не відчували живої суті театру — дії. Всім цим Красовський хоче „з найбільшою міццю вдарити по душах глядачів“. Сучасний революційний театр хоче, яко-мога ближче стати до життя, по змозі навіть виїти на вулицю, на майдан, а Улагай, загнавши своїх глядачів „до храмоподібної будівлі театру“ у претенсійно солодській „інтродукції“ (ст. 7) каже: „театр, яко видовище, є той-же сон“. На таку нічну поезію та краси, що пахнуть десь там, за лаштунками, побачите ви на кону яко дріб'язковість шоденного мету-шніня? (пікарескена скрізь мое І. Ш.) От вам „співзвучність епоси!“ І як вам, Держидане, не соромно пітримувати це гниле й беззубе естетство.

І. Ш - ко

Кисіль. Ол. Український театр. Популярний нарис історії українського театру. „Китосіа-ла“. 1925, стор. 178. Ц. 50 к.

Книжка Кисіля має серйозне значіння тим, що шперше пробує синтезувати весь той сировий матеріал, що стосується до минулого нашого театру, та робить спробу схарактеризувати поодинокі елементи театру за різних часів його існування. Але написано книгу не в такому плані, що міг-би задовольнити вимоги серйозного вивчення театру, зазнаймо-ни з внутрішньою логікою в розвитку театру та його форм. Театр, як мистецтво самостійне, живе й розвивається за своїми власними законами, що ґрунтуються на соціальному оточенні даної епохи. Сцена, актор і глядач, елементи, що з них складається театр, сама п'єса для історії театру мають значіння лише, оскільки вони відбивають на собі становище сцени, характер акторського майстерства та певні соціальні тенденції.

Коли оцінювати роботу Кисіля з цього погляду, то найбільше може задовольнити перша частина книжки, де автор говорить про старий укр. театр — XVI—XVIII ст. ст. (ст. ст. 13—44). Тут хоч і не дано ще цілком повної й живої картини театру тих часів, проте досить висвітлено всі оті елементи театру. Але що ближче до наших часів, то все безпорадніший стає автор у змалюванні автономно-мистецької суті театру. Тут у автора сила на підбистрихистичного матеріалу. Але чи не невдалий місія дає автор драматургії, кажучи часто про твори, що або зовсім не бачили рамки, або жадного значіння в історії театру не мали, та міряючи

ці твори критеріями загально-літературними, а не дієво-сценічними, сучо-театральними.

Що правда, автор говорить ніколи й про акторську гру, і про постановки (режисура, декорації та ін.) і про те, як вистави приймалися публікою, але про все це пишеться і мало і — в розумніні аналізі гри, способів режисури — зовсім не науково.

Перфчитайте, напр., на ст. ст. 90 і 95 характеристики геніальних акторів — Кропивницького й Заньковецької, або характеристику Кропивницького — режисера, і ви побачите оскільки наш автор поверхово трактує найсерйозніші питання театру, запевняючи, що головна сила укр. театру „полягала в самій душі театру“ (ст. 86). Звичайно, „говорити про наукову історію ще рано“ (ст. 7), але у Кисіля не помітно, поки що, навіть тенденції науково трактувати питання театрального майстерства, що так потрібно нашій молоді.

В театрі революційної доби, автор орієнтується менше. Наведу таке місце: „лучши за прикладом постановок російських, переважно московських режисерів, вони (київські театри І. Ш.) проте намагаються виїти на власні стегни...“ (ст. 160). Це зловредна ересь, що її пустили в хід ті рецензенти, що пишуть про укр. театр, не маючи поняття про головніші етапи розвитку його навіть за революційної доби; повторюванням цього в історичній праці, вноситься велику плутанину в голови читачів. Від „Молодого театру“ почали і через „Березиль“ ще головний фаворит нашої української театру і вде своїм власним річницем, що інколи, відома річ, перехрещується і з шляхами московських режисерів.

Доводиться також вказати і на нескраву соціальну аналізу театру за різних періодів (див. ст. ст. 49—50, 72 і 150). Звідси виходить і той невизначений і ненауковий поділ театру на періоди—старий театр, середня доба, новий театр,—що його робить О. Кисіль. Середню добу театру автор закінчує цілком штучним зовнішнім моментом—указом 1876 року, розриваючи таким чином суцільну діяльність Старішнього, Кропивницького і Голубєвця на два, зовсім неоднакові періоди. Через це ж саме в новому театрі у Кисіля опинилися: Старицький, театр Саловського у Києві, Молодий театр і Березиль, не вважаючи на те, що „Молодий театр“—не цілком нові шляхи українського театру, повний розрив з попередньою добою.

О. Кисіль часто правильно освітлює процеси в українському театрі, він приміром цілком вірно дає негативну оцінку „Державного Драматичного Театру“ (ст. 152—153), але відсутність справді наукових—з точки погляду історії театру—монографій не могли, певна річ, не відбитися на цій роботі.

В дальших вивагках все-ж треба йти до поглибленого аналізу елементів театру. Більшою книшкою дуже охайно, на доброму папері й чітким шрифтом; в ілюстраціях не видно якоїсь системи. Ціна книжки висока.

І. Шевченко